

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Östersjöhandelskommittén (N1997:07)

Till Regeringen

Regeringen beslutade den 9 oktober 1997 att tillkalla en kommitté för att identifiera hinder och föreslå åtgärder för att underlätta handel och investeringar i Östersjöregionen samt att förordna statsrådet Pagrotsky att vara ordförande i kommittén. Regeringen bemyndigade statsrådet Pagrotsky att utse övriga ledamöter i kommittén.

Med stöd av bemyndigandet förordnade statsrådet Pagrotsky den 9 oktober 1997 Hans Blücher, Mats Gabrielsson, Ulla Holm, Ulf Larsson, Sture Lindmark, Eva Nilsson, Ingemar Nilsson och Christina Nordin som ledamöter. Till sekreterare utsågs den 22 oktober 1997 Per Olov Nützmänn.

Som sakkunnig utsågs den 11 november 1997 Anders Sahlén och som experter utsågs samma dag Nina Brunstedt, Bengt Lundborg och Nils-Erik Schyberg.

Kommittén får härmed överlämna betänkandet: Ta vara på möjligheterna i Östersjöregionen. Uppdraget är därmed slutfört.

Stockholm i mars 1998

Leif Pagrotsky

Hans Blücher

Ulla Holm

Sture Lindmark

Ingemar Nilsson

Mats Gabrielsson

Ulf Larsson

Eva Nilsson

Christina Nordin

/Per Olov Nützmänn

Innehållsförteckning

Sammanfattning	7
Summary	15
1 Kommitténs uppdrag	25
1.1 Direktiven	25
1.2 Kommitténs arbete.....	26
2 Utveckling och potential inom Östersjöregionen	31
2.1 Utveckling och potential.....	31
2.2 Insatser m.m. för att främja handel och investeringar i Östersjöregionen.....	40
3 Identifierade hinder och problem	41
3.1 Allmänt	41
3.2 Hinder uppdelade på vissa områden.....	42
3.2.1 Lagstiftning.....	42
3.2.2 Administrativ kompetens i myndigheter, organisationer och näringsliv.....	43
3.2.3 Gränspassager.....	44
3.2.4 Brottslighet	46
3.2.5 Tekniska handelshinder	48
3.2.6 Information	48
3.2.7 Infrastruktur.....	49
3.2.8 Det finansiella systemet.....	50
3.3 Vissa kommentarer om de olika länderna	52
3.3.1 Ryssland.....	52
3.3.2 Estland.....	54
3.3.3 Lettland.....	55
3.3.4 Litauen.....	57
3.3.5 Polen.....	57

4 Överväganden och förslag	59
4.1 Allmän inriktning.....	60
4.2 Bilden av regionen.....	62
4.3 Förenklingar i regelverk	62
4.4 Bekämpning av korruption och annan brottslighet.....	64
4.5 Finansierings- och stödsystem.....	65
4.5.1 <i>Det finansiella systemet</i>	65
4.5.2 <i>Stöd för marknadssatsningar</i>	67
4.5.3 <i>Ramavtal</i>	68
4.5.4 <i>Yrkesinriktad utbildning</i>	69
4.6 IT-frågor och förbättrad information till företagen	69
4.6.1 <i>En svensk informationsplats</i>	70
4.6.2 <i>Regionalt samarbete om Internet-information</i>	72
4.6.3 <i>Andra informationsåtgärder</i>	73
4.7 Höjd kompetens hos företag och organisationer	75
4.8 Åtgärder för att underlätta gränspassering	76
4.8.1 <i>Kvalitetsprogram för tullmyndigheter</i>	76
4.8.2 <i>Gemensamt tidsmål för gränspassering</i>	78
4.8.3 <i>Samverkan</i>	80
4.8.4 <i>Utbildningsåtgärder</i>	81
4.8.5 <i>Informationsåtgärder</i>	83
4.8.6 <i>Transiteringar och ATA-carnet</i>	84
Kommittédirektiv	87
Förteckning över några webbadresser	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Underlagsmaterial	95
Förkortningar	99
Vissa myndigheter och organisationer med anknytning till	
Östersjöregionen	103

Sammanfattning

Den senaste tidens ekonomiska utveckling i Östersjöregionen har varit mycket positiv. Under 1997 visade Ryssland, Estland, Lettland, Litauen och Polen en positiv BNP-utveckling, de utländska direktinvesteringarna fördubblades och handeln ökade dramatiskt. Trots detta återstår en hel del hinder för handel och investeringar i regionen. Detta betänkande belyser sådana hinder och innehåller också vissa förslag till hur dessa kan minskas eller elimineras. Betänkandet grundas i allt väsentligt på erfarenheter och synpunkter från svenskt näringsliv och från studier, analyser och enkäter som gjorts av olika organ rörande förhållandena inom regionen.

När det gäller den ekonomiska utvecklingen i regionen har ibland framtonat en bild som präglas av en underskattning av de framsteg som gjorts och en överskattning av de problem som finns. Mot den bakgrunden har kommittén funnit det naturligt att kalla betänkandet för *”Ta vara på möjligheterna i Östersjöregionen”*, trots att vårt uppdrag främst har varit att kartlägga problem. Detta skall dock inte ses som ett uttryck för en underskattning av de problem som faktiskt finns.

Vårt betänkande har följande huvudsyften:

- Att särskilt klarlägga förhållanden som hindrar handelns utveckling med Ryssland, Estland, Lettland, Litauen och Polen.
- Att ge underlag för svenskt agerande i olika internationella samarbetsorgan med syfte att främja en positiv ekonomisk utveckling i Östersjöregionen.
- Att belysa åtgärder som kan vidtas inom Sverige för att främja utvecklingen av handel och investeringar i regionen.

Det finns en mängd offentliga och privata internationella, nationella, regionala och lokala stödformer, initiativ och samarbetsprojekt inom regionen. Kommittén har i *bilaga 5* till detta betänkande översiktligt redovisat vissa myndigheter och organisationer samt deras huvudsakliga roll och insatser för utveckling och samarbete inom regionen. Möjligen kan redovisningen ge tips till svenska företag som funderar på Östersjösatsningar om vilka organisationer och myndigheter som kan vara behjälpliga. Mycket information finns tillgänglig på olika webbplatser på Internet. Betänkandet innehåller därför en förteckning över några informativa webbplatser.

Länderna inom Östersjöregionen är inbördes mycket olika och förutsättningarna skiljer sig åt. Problemen och hindren för handel och investeringar förefaller vara relativt väl kända för marknadens aktörer, berörda politiska organ, myndigheter och organisationer inom respektive land. Problemens omfattning och påverkan på handel och investeringar varierar kraftigt mellan berörda länder.

Områden där det finns problem har sammanfattats i följande punkter.

- Lagstiftning
- Administrativ kompetens
- Gränspassering
- Brottslighet
- Tekniska handelshinder
- Information
- Infrastruktur/transporter
- Investeringar, rörelsekapital och kundkrediter

Mot bakgrund av den problembeskrivning som gjorts och de hinder som bedömts vara särskilt relaterade till handel och investeringar har kommittén valt att koncentrera överväganden och förslag till följande områden.

- Samverkan och kunskapsöverföring för att höja administrativ kompetens inom här relevanta områden.
- Gränspassering
- Informationsfrågor
- Vissa andra stödåtgärder

Överväganden och förslag

Många av kommitténs förslag kan endast genomföras i samverkan med berörda länder. Detta innebär bl.a. att ett sådant förslag måste bearbetas vidare i bilaterala eller multilaterala sammanhang. Inte minst gäller detta i olika organ inom EU. Vi har dock kunnat konstatera att det också finns åtgärder som bör kunna vidtas i Sverige utan att beröra förhållanden i andra länder. Det finns även sådant som bör kunna uppnås genom ökad direkt samverkan mellan länderna utan att detta kräver formella avtal eller förhandlingar.

Bilden av regionen

På flera ställen i betänkandet har kommittén pekat på vikten av att bilden av regionen nyanseras. Enligt vår uppfattning finns till viss del en alltför pessimistisk bild i Sverige om förhållandena i dag i våra östliga grannländer. Kommittén vill därför hävda att ökade kunskaper i Sverige om de faktiska förhållandena i de östra delarna av regionen är en av de viktigaste komponenterna för en ökad handel och ökade investeringar. Alla aktörer i Sverige som kan bidra till en sådan kunskapsspridning har en viktig roll att spela.

Bankernas roll

Normalt skulle vissa av de problem som föreligger i samband med handel och investeringar i Östersjöregionen kunna förväntas lösas med stöd av det svenska bankväsendet. Det gäller såväl rena finansieringsfrågor som informationsinhämtning om institutionella och legala förhållanden, kreditbedömning av lokala företag etc. Kommittén har kunnat konstatera att det svenska banksystemet hittills är representerat i mycket liten utsträckning i regionen. De utländska bankerna har ofta kommit längre i sin etablering än de svenska. Detta innebär enligt kommitténs mening att svenska företag utsätts för en konkurrensnackdel i Östersjöhandeln eftersom deras bankförbindelser inte hittills kunnat tillhandahålla samma tjänster som konkurrenternas.

Statsstödda aktiviteter

Kommittén har dragit slutsatsen att det är angeläget att en totalöversyn kommer till stånd av alla de aktiviteter och former som på olika sätt är avsedda att främja svensk utrikeshandel och svenska företags förutsättningar för investeringar, och som har statligt stöd. Översynen bör inte bara syfta till att söka göra verksamheten mer överskådlig för företagen, utan också främja ett mer övergripande och riskfokuserat angreppssätt i det statliga engagemanget. Därigenom bör systemet, utan att för den skull centraliseras, kunna ge ett effektivare bidrag till lägre kostnad än nuvarande i viss mån partiellt inriktade stödprogram.

Enklare regler

Regler och procedurer för handel och investeringar är ofta mycket komplicerade. I många fall bygger dessa på internationella avtal, konventioner etc. vilket naturligtvis inte underlättar förenklingssträvanden. Så enkla regler som möjligt tillsammans med god information bör alltid vara en grundläggande utgångspunkt. Det är därför av vikt att arbetet med att förenkla EG:s regelverk ges hög prioritet från svensk sida.

Bekämpning av korruption

Bestickning och tagande av mutor stör fortfarande i viss grad handeln mellan länderna, även om problemet anses ha minskat. Företagen måste i sin verksamhet konsekvent avstå från varje form av bestickning både vad avser myndighetsrelationer och affärsrelationer. Myndigheter och organisationer måste genom utbildningsåtgärder, information och kontrollsysteem förebygga och förhindra att tjänstemän begär eller tar emot mutor. En viktig markering i kampen mot korruption är den nyligen antagna OECD-konventionen om mutor. Sveriges regering bör uppmuntra Ryssland och de baltiska länderna att ansluta sig till konventionen.

Nya affärskontakter

Det är av stor betydelse att svenska små och medelstora företag kan få stöd i samband med marknadssatsningar i Östersjöregionen. Efter kartläggning av företagets exportmöjligheter och produkternas lämplighet för en speciell marknad krävs en handfast kontakt med presumtiva affärspartners. Dessa kontakter blir ofta effektivare och mer målinriktade om företaget får stöd från en aktör i det aktuella landet som känner företagen, affärsmentaliteten och har myndighetskontakter etc.

Kommittén föreslår ökat stöd för marknadssatsningar i form av s.k. Affärschansprojekt. Exportrådet bör ges i uppgift att tillsammans med den regionala organisationen för exportfrämjande i Sverige, i samråd med berörda näringslivorganisationer samt handelskammare, genomföra dessa projekt.

Ramavtal

Kommittén har kunnat konstatera att problemen i samband med projektexport till i första hand Ryssland ofta synes hänga samman med svårigheter att administrera och finansiera varje enskilt projekt var för sig. Ett sätt att underlätta hanteringen av dessa

problem kan vara att träffa ramavtal eller annat liknande arrangemang mellan regeringarna i Sverige och Ryssland.

Stöd för yrkesutbildning

I samband med så gott som varje projektinriktad investering i regionen som genomförs med svensk medverkan krävs en utbildningsinsats av personalen på plats. En sådan insats är helt avgörande för att projektet skall kunna fullföljas och anläggningarna fungera friktionsfritt. Kommittén anser att sådant stöd bör kunna ökas.

Förbättrad information

Kommittén anser det mycket viktigt att utvecklingen inom IT-området utnyttjas på ett praktiskt och rationellt sätt. Detta för att råda bot på den brist på information och kunskap som uppenbarligen finns vad gäller regler och bestämmelser inom handelsområdet. Modern informationsteknik medger att man, på ett förhållandevis lätt och billigt sätt, kan förmedla gränsöverskridande information utan restriktioner.

Kommittén förordar mer samarbete mellan svenska organisationer så att det skapas en samlad svensk informationsplats (webbsida) för Östersjöområdet med länkar till andra webbplatser och databaser som innehåller relevant information om bestämmelser, marknadsförhållanden, statistik etc.

Det är inte bara angeläget att svenska myndigheter har fullgod och lättillgänglig information. Motsvarande utbud bör eftersträvas i hela Östersjöregionen. Flera länder såsom de baltiska staterna har utmärkta webbplatser på engelska som ger omfattande marknadsinformation. Inom ramen för Östersjösamarbetet borde det vara möjligt att fastställa vissa specifikationer för omfattning och utformning av det offentliga informationsutbudet via Internet.

Vissa uppgifter pekar på att svenska företag och organisationer i mindre utsträckning deltar i Phare och Tacis-programmen än vad

företag från flera andra länder gör. Det är av vikt att svensk expertis med samlad kunskap om kontakter med internationella organisationer och program såsom EBRD, NIB, Tacis och Phare finns, och kan ge företag aktivt stöd. Genom olika utbildnings- och informationsaktiviteter riktade direkt till företag och organisationer bör kunskapen kunna höjas avsevärt.

Den av Sida utgivna "Exporters Guide to Sweden" bör uppdateras och göras brett tillgänglig. Detta kan ske genom Internet och genom tryckta exemplar.

Kommittén föreslår också att Sida utarbetar standarder för besöksprogram för företag som bedöms kunna exportera till Sverige. En viss subventionering av de kostnader som är förknippade med sådana besök bör inrymmas i Sidas handelsfrämjande verksamhet.

Förbättring av kompetens hos företag

Kommittén föreslår att ytterligare insatser görs som bidrar till uppbyggnad och förbättring av ryska, estniska, lettiska, litauiska och polska företags och organisationers "administrativa kompetens". Det svenska företag som konstaterar att kompetensbrist föreligger på något viktigt område hos dess samarbetspartner bör kunna ta initiativ till att denne får tillgång till expertis under den tid som behövs. Det kan gälla t.ex. för att bygga upp en inköps- eller försäljningsorganisation, ett modernt redovisningssystem eller någon annan vital funktion.

Snabbare gränspassering

Snabbare gränspassering för kommersiell trafik bör kunna uppnås med bibehållen eller t.o.m. ökad kontrollnivå.

Kommittén föreslår att Sverige inom ramen för Östersjösamarbetet tar initiativ till en diskussion om ett gemensamt kvalitets- och uppföljningsprogram för tullmyndigheterna. Programmet skall stödja en utveckling mot fastställda krav för hantering av olika ärenden

och tullformaliteter. I detta kan ingå tidskrav, etikkkrav, integritetsfrågor och säkerställande av riktighet i tillämpning och beslut.

Sverige bör ta initiativ till ett gemensamt mål för gränspassering som skall gälla inom samtliga Östersjöstater år 2000. Målet skall uttrycka hur lång tid en normal gränspassering får ta. Förslaget skall ses som ett första steg i ett ökat kvalitets- och servicetänkande, gemensamt utvecklat inom Östersjöregionens tullmyndigheter.

En ökad samverkan mellan den svenska tullen och tullmyndigheterna i Ryssland, Estland, Lettland, Litauen och Polen bör enligt kommitténs uppfattning främjas. Samverkan skall, utöver redan etablerad samverkan i brottsbekämpande syfte, främst syfta till att underlätta gränspassager och förbättra servicen till näringslivet. Utbytet bör successivt bli ett naturligt led i en lokal samverkan mellan respektive lands myndigheter.

Kommittén föreslår att Generaltullstyrelsen får i uppdrag att utarbeta ett program för direkt utbyte mellan tulltjänstemän från Ryssland, de baltiska länderna samt Polen och Sverige. Programmet bör ha betoning på handelsfrämjande åtgärder och service.

Relevant information om regler för import och export inom regionen måste finnas lätt tillgängligt. Kommittén föreslår därför att Sverige verkar för att samtliga Östersjöländers regler för införsel och utförsel av varor görs tillgängliga på Internet. Reglerna bör finnas både på landets språk och på engelska.

Kommittén anser att Sverige bör verka för att Estland, Lettland och Litauen ansluts till SAD/Transitkonventionerna så snart detta är praktiskt möjligt. Sverige bör också agera för att TIR-konventionen och tillämpningen av densamma kan säkerställas. Möjligheten att utnyttja ATA-carnet i samtliga Östersjöländer bör främjas.

Summary

Recent economic developments in the Baltic region have been very positive. In 1997 we saw positive GNP development in Russia, Estonia, Latvia, Lithuania and Poland, foreign direct investments doubled and trade increased dramatically. In spite of this, some barriers to trade and investment still remain in the region. This report assesses these barriers and also contains suggestions for reducing or eliminating them. The report is essentially based on experience and viewpoints from the Swedish business world and from studies, analyses and inquiries carried out by various bodies concerning conditions in the region.

Regarding economic developments in the region the picture that has sometimes emerged is one characterized by an underestimation of the progress made and an exaggeration of the problems that exist. In view of this, the Committee found it natural to give the report the title "Making Use of the Opportunities in the Baltic Region", despite the fact that our assignment was primarily to assess the problems. This should not, however, be seen as an expression of an underestimation of the problems that do indeed exist.

The following are the principal aims of our report.

- To assess in particular the conditions that are obstructing the development of trade with Russia, Estonia, Latvia, Lithuania and Poland.
- To provide basic information for Swedish action in various international cooperation organs for the purpose of promoting a positive economic development in the Baltic region.
- To elucidate measures that can be taken in Sweden to promote the development of trade and investment in the region.

There are many public and private international, national, regional and local forms of support, initiatives and cooperation projects within the region. In *attachment 5* to this report, the Committee gives an overview of some authorities and organizations and their main role and efforts for development and cooperation in the region. The report may possibly give tips regarding the organizations and authorities that can be of assistance to Swedish businesses that are thinking of investing in the Baltic area. A great deal of information is available on different web sites on the Internet. The report therefore gives a list of some informative web sites.

The countries in the Baltic region vary a great deal among themselves and they have differing preconditions. The actors on the market, political bodies concerned, authorities and organizations within the respective countries appear to be relatively well aware of the problems and barriers to trade and investment. The scope of the problems and their impact on trade and investment vary considerably among the countries concerned.

Areas where problems exist have been summarized under the following headings.

- Legislation
- Administrative competence
- Border crossing
- Crime
- Technical barriers to trade
- Information
- Infrastructure/transport
- Investments, working capital and customer credits

In the light of the description given of the problems and the obstacles judged to relate particularly to trade and investment, the Committee has chosen to concentrate its deliberations and proposals on the following areas.

- Cooperation and the transfer of knowledge to raise the level of administrative competence within the relevant areas.
- Border crossing
- Information issues
- Some other measures

Deliberations and proposals

Many of the Committee's proposals can only be carried out in cooperation with the countries concerned. This means, among other things, that such proposals must be further discussed in bilateral or multilateral contexts. This applies in particular to different EU organs. However, we have been able to establish that there are some measures that can be taken in Sweden without affecting conditions in other countries. There are also objectives that can be achieved by increased direct cooperation between the countries without a requirement of formal agreements or negotiations.

Picture of the region

Several times in the report, the Committee indicates the importance of giving a nuanced picture of the region. In our view, there is a somewhat too pessimistic perception in Sweden of the conditions prevailing today in our neighbouring countries to the east. The Committee wishes therefore to assert that increased knowledge in Sweden about the actual conditions in the eastern parts of the region is one of the most important components for expanded

trade and increased investment. All those in Sweden who can contribute to the spread of knowledge have an important role to play.

The role of the banks

Normally, it would be expected that some of the problems that arise in connection with trade and investment in the Baltic region could be solved with the aid of the Swedish bank system. This applies both to purely financing questions and collection of information on institutional and legal conditions, credit assessments of local businesses, etc. The Committee establishes that the Swedish bank system has so far been represented in the region only to a very small extent. The foreign banks have made more progress as regards their establishment than the Swedish ones. In the Committee's view, this means that Swedish businesses are at a disadvantage in competition for Baltic trade since their bank connections so far have not been able to provide the same services as their competitors' banks.

The support system

The Committee has drawn the conclusion that a total review of the support system should be urgently initiated. Such a review should include all the activities and processes that in different ways are intended to promote Swedish foreign trade and the preconditions for Swedish businesses to invest, and which come under various governmental schemes. The review should not only aim to make the system clearer for businesses, but also promote a more comprehensive approach focusing on risk in government commitments. In this way, without being centralized, the system should be able to make more effective contributions at a lower cost than the present partially directed support programme.

Simpler rules

Rules and procedures for trade and investment are often highly complicated. In many cases they are based on international agreements, conventions, etc. which naturally does not facilitate simplification efforts. As simple rules as possible together with good information should always be a fundamental starting-point. It is therefore important that Sweden gives high priority to efforts to simplify the EU's framework of rules.

The fight against corruption

Bribery and receiving bribes continue to disturb trade between the countries to some extent, although the problem is considered to have decreased. In their operations, businesses must consistently refrain from any form of bribery both in their relations with authorities and in their business relations. Authorities and organizations must, through training, information and control systems, forestall and prevent officials from requesting or receiving bribes. The recently adopted OECD Convention on bribes was an important step in the fight against corruption. The Swedish Government should encourage Russia and the Baltic countries to accede to the Convention.

New business contacts

It is of major importance that Swedish small and medium-sized businesses can obtain assistance in connection with market ventures in the Baltic region. Following an assessment of a company's export opportunities and the suitability of the products for a particular market, definite contact with presumptive business partners is needed. These contacts are often more effective and target-oriented if the company is assisted by an actor in the country in question who is acquainted with businesses, the business mentality and has contacts with authorities, etc.

The Committee proposes increased support for market ventures in the form of Business Opportunity Projects. The Swedish Trade Council should be requested to carry out these projects together with the regional organization for export promotion in Sweden in consultation with the business organizations concerned and chambers of commerce.

Framework agreement

The Committee establishes that the problems connected with exports of projects in the first instance to Russia often seem to be related to difficulties in administering and financing each project individually. One way of facilitating the handling of these problems may be to enter into framework agreements or similar arrangements between the Governments of Sweden and Russia which may make it easier to obtain acceptable guarantees.

Support to vocational training

In connection with practically every project-oriented investment to which Sweden contributes in the region, in-house training of staff is required. Measures of this kind are absolutely crucial to the completion of projects and the smooth running of the plants. In the Committee's view, it should be possible to increase this type of support.

Better information facilities

In the opinion of the Committee, it is very important to make practical and rational use of developments in Information Technology (IT) in order to remedy the lack of information and knowledge that is evident with regard to rules and regulations in the trade area. Utilizing IT is a relatively simple and cheap way to supply cross-border information without any restrictions apart from the problem of language barriers.

The Committee recommends more cooperation between Swedish organizations in order to collect information about Sweden and the Baltic region on a single web site with links to other sites and data bases that contain relevant information about regulations, market conditions, statistics, etc.

It is not only important that Swedish authorities have adequate, easily accessible information. The aim should be to provide a similar service for the entire Baltic region. Several countries, including the Baltic states have excellent web sites in English which supply comprehensive information on market conditions. Within the framework of Baltic sea cooperation it should be possible to set out certain specifications regulating the scope and design of information from public authorities on the Internet.

Certain information indicates that Swedish companies and organizations are less involved in the Phare and Tacis programmes than companies in several other countries. It is important that Swedish expertise, including comprehensive knowledge about contacts with international organizations and programmes such as the EBRD, NIB, Tacis and Phare, exists and can be used to give active support to Swedish companies. Various educational and information activities largely targeted directly at companies, but also at organizations, would substantially raise the level of knowledge about EU projects.

The *Exporters' Guide to Sweden* produced by the Swedish International Development Agency (Sida) should be updated and made widely available. This could be arranged via the Internet and with the help of printed material.

The Committee proposes that Sida draft standards for study visits for companies thought to be in a position to export to Sweden. Sida's trade promotion activities should include a certain subsidy towards the costs incurred during a visit to Sweden.

Upgrading skills in companies

The Committee proposes that further efforts be made to help Russian, Estonian, Latvian, Lithuanian and Polish companies and organizations to build and upgrade their administrative expertise. If a Swedish company finds that its cooperative partner lacks the requisite skills in a key area, it should be in a position to initiate measures to ensure that the partner has access to expertise for the necessary period. For example, more knowledge might be required in order to set up a purchasing or sales organization, a modern accounting system or some other vital function.

Faster border crossing

It should be possible to achieve faster border crossing for commercial traffic with the present level of control maintained or even increased.

The Committee proposes that within the framework of its Baltic cooperation, Sweden should take the initiative for discussions on a joint quality and follow-up programme for the customs authorities. The programme shall support a development towards stipulated requirements for handling different matters and customs formalities. This may include time requirements, ethical requirements, questions of integrity, and a guaranteeing of correctness of implementation and decisions.

Sweden should take the initiative for a common goal for border crossing that shall apply within all the Baltic rim states by the year 2000. The proposal may be seen as a first step in an increased quality and service-minded approach that can be jointly developed within the Baltic region's customs authorities.

More cooperation between the Swedish customs and the customs authorities in Russia, Estonia, Latvia, Lithuania and Poland should be encouraged. This cooperation should chiefly aim to facilitate border crossings and improve the service to the industrial sector.

Exchanges should gradually become a natural part of local co-operation between the respective countries' authorities.

The Committee proposes that the Board of Customs be requested to draw up a programme for direct exchanges between customs officials from Russia, the Baltic countries, Poland and Sweden. The programme should stress trade promotion measures and services.

We have very clearly perceived a need for easy access to relevant information about import and export rules in the region. The Committee therefore proposes that Sweden should work for the availability on the Internet of all the Baltic countries' rules for importation and exportation of goods. The rules should be available both in the language of the country and in English.

The Committee considers that Sweden should encourage Estonia, Latvia and Lithuania to accede to the SAD/Transit Conventions as soon as is practically possible. Sweden should also act to ensure that the TIR Convention and its implementation can be guaranteed. The possibility of utilizing the ATA carnet in all the Baltic rim countries should be promoted.

1 Kommitténs uppdrag

1.1 Direktiven

Regeringen tillsatte den 9 oktober 1997 en kommitté (Dir. 1997:114) med uppgift att efter samråd med näringslivet identifiera hinder och föreslå åtgärder för att underlätta handel och investeringar i Östersjöregionen. Särskild tonvikt skulle läggas på förhållandena vid gränsövergångar och för utländska direktinvesteringar i de baltiska staterna, Ryssland och Polen.

Uppdraget utgjorde ett led i det långsiktiga svenska målet att Östersjöregionen skall bli en gemensam hemmamarknad, bestående av tätt sammanflätade ekonomier med intensivt samverkande näringsliv för att främja tillväxt och sysselsättning.

Kommitténs kartläggning av hinder skulle basera sig på svenska företags konkreta erfarenheter från handel med och investeringar i Ryssland, Estland, Lettland, Litauen och Polen. Vid denna analys skulle särskilt svenska små och medelstora företags problem vid handel med nämnda områden uppmärksammas. Även problem som företag i Ryssland, de baltiska staterna och Polen möter vid handel med Sverige skulle uppmärksammas.

Kommitténs uppdrag skulle redovisas löpande till regeringen och vara avslutat i mars 1998.

Kommittén antog namnet Östersjöhandelskommittén.

Direktiven återges i sin helhet i *bilaga 1*.

1.2 Kommitténs arbete

Kommittén påbörjade arbetet den 20 oktober 1997. Sammanlagt har kommittén hållit 10 sammanträden. Arbetet har indelats i två faser. Den första fasen har främst ägnats åt att hämta in information från svenskt näringsliv, kartlägga olika aktiviteter rörande "Östersjöstatsningar" och Östersjösamarbete och inventera relevant skriftligt material. Dessutom har kommittén lämnat visst underlag till det svenska förberedelsearbetet inför mötet i Riga den 22-23 januari 1998 med Östersjöstaternas regeringschefer. Detta underlag var en del i den löpande rapporteringen till regeringen.

Den andra fasen har främst ägnats åt bearbetning av erhållen information och utarbetande av vissa förslag till åtgärder. I slutskedet av denna fas gavs möjlighet för representanter från olika intresseorganisationer och myndigheter att vid ett möte kommentera och ge synpunkter på en del av kommitténs bedömningar och förslag.

Det är närmast omöjligt att skapa en fullständig och samlad bild över de många aktiviteter som har gjorts, pågår och planeras för att främja den ekonomiska utvecklingen. Det finns en mängd offentliga och privata internationella, nationella, regionala och lokala stödformer, initiativ och samarbetsprojekt. Den reflektion man genast gör är: hur skall ett vanligt svenskt företag kunna hitta rätt bland dem? Kommittén återkommer till denna fråga senare i betänkandet.

För att ge underlag för kommitténs arbete har vi anordnat två seminarier med ungefär 15 inbjudna företrädare för svenska företag och organisationer vid vardera. Dessutom har handelsråden (eller motsvarande) vid Rysslands, Estlands, Lettlands, Litauens och Polens ambassader i Stockholm inbjudits till ett möte, främst för att diskutera problem som företag i dessa länder möter vid handel med Sverige. Handelshinder i Östersjöregionen har också diskuterats med företrädare för USA:s ambassad i Stockholm. Vidare har möten ägt rum med chefspersoner vid de fyra största svenska bankerna samt med representanter för fem utländska banker med kontor i Sverige.

Sekreteraren har intervjuat företrädare för olika organisationer såsom Svensk Handel, Stockholms Handelskammare, Industrieförbundet och Transportindustrieförbundet.

I slutskedet av kommitténs arbete inbjöds representanter för ALMI Företagspartner AB, Exportrådet, Företagarnas riksorganisation, Industrieförbundet, NUTEK, Sida, Småföretagsdelegationen, Stockholms Handelskammare, Svensk Handel och Sveriges Transportindustrieförbund till ett möte. Då presenterades kommitténs grundläggande bedömningar samt huvuddelen av förslagen och de närvarande gavs möjlighet till kommentarer och synpunkter.

Exportrådets handelskontor har genomfört en enkät för kommitténs räkning bland svenska företag etablerade i Polen, Litauen, Lettland och Estland. I S:t Petersburg gjorde handelskontoret en liknande enkät, innan kommittén började sitt arbete. I övrigt har ett flertal nationella och internationella enkäter, studier, rapporter och utredningar från olika organ studerats.

Kommittén har inte gjort några studieresor i berörda länder. Flera av kommitténs ledamöter verkar i berörd region och övriga ledamöter och experter samt sakkunnig har god erfarenhet av regionen. Detta, tillsammans med den relativt korta tid som stått till förfogande, har gjort att vi inte ansett det nödvändigt med studieresor i regionen.

I övrigt har kommittén också uppmärksammat att flera svenska offentliga utredningar under senare tid berört frågor som gränsar till det vi arbetat med. Särskilt kan nämnas "Utredningen angående finansiering av marknadssatsningar i Östersjöområdet", "Översynen av det statsstödda exportfinansieringssystemet" samt "Utvärderingen av samarbetet med Central- och Östeuropa vad gäller Exportkreditgarantiramen". Med dessa tre utredningar har kommittén under arbetets gång haft kontakter. Samtliga dessa har under perioden februari-mars 1998 överlämnat sina slutrapporter.

Bland övriga utredningar som har varit av särskilt intresse kan nämnas "Att utveckla ett grannlandssamarbete" (Ds 1997:75) och betänkandet "Ett utvidgat europeiskt område med FRIHET, SÄKERHET OCH RÄTTVISA" (SOU 1997:159).

Det bör också noteras att vissa svenska initiativ till handelsfrämjande samarbete inom regionen tagits under den period kommittén arbetat. Det gäller de överenskommelser som ingicks med Ryssland i samband med president Jeltsins besök i Sverige i december 1997. Här kan särskilt nämnas praktikprogram för ryska företagsledare och ett särskilt program för att främja handelsutbyte mellan små och medelstora företag.

Regeringen har i proposition 1997/98:70 "Att utveckla ett grannlandssamarbete – Sveriges utvecklingssamarbete med Central- och Östeuropa år 1999-2001"; som överlämnades till riksdagen i mitten av mars 1998 föreslagit ett nytt program för Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa avseende åren 1999-2001. Vi har i slutfasen av vårt arbete studerat propositionen.

Inom ramen för den av regeringen utsedda Småföretagsdelegationen behandlas också frågor som har viss anknytning till kommitténs betänkande. Delegationen har överlämnat sin första rapport "Bättre och enklare regler" (SOU 1997:186). Rapporten innehåller förslag om förbättringar och förenklingar på områden där många småföretag upplever hinder eller överdriven byråkrati. Under våren 1998 kommer delegationen också att lämna en delrapport rörande småföretags tillgång till information om bl.a. stödformer, forskning, regler, en delrapport om riskkapitalförsörjning för småföretag, en delrapport om småföretag i samverkan samt en delrapport om kompetensförsörjning. Även om delegationens arbete väsentligen har en nationell utgångspunkt så finns en klar koppling till småföretagens alltmer internationella perspektiv. Närmarknader med stor potential är av särskilt intresse även för dem.

Bland övriga studier och rapporter vill vi särskilt nämna det "Memorandum" och de tre rapporter som tagits fram inom ramen för Baltic Sea Business Summit (BSBS) 98, vilka överlämnades till Östersjöstaternas andra regeringschefsmöte i Riga, januari 1998. Dessutom har våra kontakter med Stockholms Handelskammare (som svarat för förberedelserna för BSBS 98) under arbetets gång varit värdefulla.

En mycket bra, men underskattad, informationskälla är Internet. Kommittén har funnit att mycket värdefull information finns tillgänglig via detta allt mer utbredda hjälpmedel. Vi har haft stor nytta av denna information i form av rapporter o.dyl. eller som länk till och upplysning om olika myndigheter och organisationer som är relevanta i Östersjösammanhang.

Vi har valt att i *bilaga 2* ge några exempel på webbplatser som kan vara bra ingångar för den som söker information i Östersjöfrågor. Förteckningen gör inte anspråk på att vara fullständig. Den utgör inte heller något kvalitetsmässigt ställningstagande från kommittén. Det bör också noteras att webbadresser kan ändras, vilket innebär att förteckningar av detta slag är något av en färskvara. Med ett bra sökverktyg och lite finurlighet kan man hitta mycket relevant information.

Det kan således sammanfattningsvis konstateras att situationen i Ryssland, de baltiska länderna och Polen är väl kartlagd. Det kan t.o.m. ibland märkas en viss irritation hos svenska företag då man återkommande utsätts för frågor och enkäter av olika slag med samma huvudsakliga inriktning. Kommittén har därför varit mycket försiktig med att använda enkätformen i arbetet, utan i allt väsentligt litat till befintliga undersökningar.

En förteckning över det underlagsmaterial i form av studier, rapporter o.dyl. som använts redovisas i *bilaga 3*.

Kommitténs uppdrag berör i stora delar förhållanden i andra länder. De förslag som vi lägger innebär ofta att andra länders myndigheter eller politiska organ föreslås vidta åtgärder av ett eller annat slag. Vi har inte funnit det ligga inom vårt uppdrag att förankra eller på annat sätt direkt diskutera dessa förslag med representanter för andra länder. De kan hanteras vidare inom ramen för bilateralt eller multilateralt samarbete inom Östersjöregionen eller inom EU.

Kommittén har inte ansett det ligga inom uppdraget att belysa de rent handelspolitiska instrument som sammanhänger med internationell handel eller förhållanden såsom tullsatser, avgifter, frihandelsavtal, skattenivåer o.dyl. Däremot har vi kort redovisat vissa iakttagelser beträffande frågor rörande certifiering.

Slutligen vill vi tydligt markera att de beskrivningar och förslag som kommittén lägger fram i detta betänkande har följande huvudsyften.

- Att särskilt klarlägga förhållanden som hindrar handelns utveckling med Ryssland, Estland, Lettland, Litauen och Polen.
- Att ge underlag för svenskt agerande i olika internationella samarbetsorgan med syfte att främja en positiv utveckling i regionen.
- Att belysa åtgärder som kan vidtas inom Sverige som kan främja utvecklingen av handel och investeringar i regionen.

Kommitténs synpunkter och förslag skall således inte uppfattas som kritik av andra länders agerande. Stora framsteg har gjorts under relativt kort tid. Ytterligare förbättringar kommer med all säkerhet att inom relativt snar framtid kunna ses.

Att många uppfattar tullmyndigheterna i östra Europa som "krångliga" och hindrande för handeln är väl känt. Samtidigt gäller det att vi är självkritiska. Det är nog också relativt klart att många företag uppfattar även EU-länders tullmyndigheter eller skattemyndigheter som onödigt byråkratiska, att bestämmelserna i EG:s regelverk är komplicerade och tillämpas olika mellan och inom länderna osv. De krav på förbättringar som ställs på andra måste ses mot den bakgrunden.

2 Utveckling och potential inom Östersjöregionen

Kapitlet innehåller en översiktlig beskrivning av den ekonomiska utvecklingen inom regionen. Det har inte varit möjligt att, inom ramen för kommitténs uppdrag, göra en mer omfattande sådan. För att ge en viss balans i betänkandet har kommittén ändå ansett det vara betydelsefullt att i rapporten också försöka belysa den marknadspotential som finns.

I avsnitt 2.2 med tillhörande *bilaga 5* redovisas vissa myndigheter och organisationer samt deras huvudsakliga roll och insatser för utveckling och samarbete inom regionen.

2.1 Utveckling och potential

Utvecklingen i Östersjöregionen har under de senaste åren varit mycket positiv vad avser den politiska, samhällsliga och ekonomiska situationen. Sverige och andra europeiska länder, men också bl.a. USA, Japan och Kanada, har sökt stödja omdaning i Öst-europa. Sveriges insatser har hittills främst avsett de baltiska länderna. De aktuella länderna har kommit olika långt i omställningsprocessen, men förändringsarbetet har samma huvudsakliga mål: demokrati och marknadsekonomi.

Inom svenskt näringsliv och hos andra bedömare finns olika uppfattningar om förutsättningar för ökad handel och växande investeringar i regionen. Företag och personer som har längre erfarenhet av handel med eller är etablerade inom regionen, har en positiv syn och hävdar ofta att ”vi i Sverige” är för fokuserade på problem och hinder. Dessa anses i vissa stycken överdrivna, t.ex. vad avser brottslighetens och korruptionens inverkan på handeln.

Företag och personer med mindre erfarenhet av handel i regionen har ofta en mer "pessimistisk" syn.

Ett liknande konstaterande görs i Utredningen (Ds 1998:12) "Stöd till mindre företags marknadssatsningar i Östersjöområdet". Utredaren menar att skillnaden i uppfattning "tyder också starkt på att den allmänna information om dessa marknader, som lämnats i Sverige, ger en totalt missvisande bild av den inneboende potentialen i marknaderna och de förhållanden, som råder på dessa."

En bild som präglas av en underskattning av de framsteg som gjorts och en överskattning av de problem som finns, har ibland framtonat. Mot den bakgrunden har kommittén funnit det naturligt att kalla vår rapport för "Ta vara på möjligheterna i Östersjöregionen", trots att vårt uppdrag främst har varit att kartlägga problem. Detta skall dock inte ses som ett uttryck för en underskattning av de problem som faktiskt finns.

För att i någon mån belysa de möjligheter som vi anser finns, ges i det följande en kortare beskrivning över handelsutveckling och ekonomisk utveckling i Östersjöregionens östra del.

Som en allmän bakgrund presenteras först några nyckeldata (Fig. 1) avseende utvecklingen i Ryssland, de baltiska länderna och Polen under 1997.

Nyckeldata 1997

	Ryssland	Estland	Lettland	Litauen	Polen
Befolkning, milj	147,5	1,5	2,5	3,7	38,6
BNP-tillväxt, %	0,4	11,0	5,0	5,0	6,5
Inflation, %	11,1	12,0	7,0	8,5	13,2
Utländska direktinvest. milj US-dollar	3100	200	300	250	4500
Privat sektor, %	70	70	60	70	65
Arbetslöshet, %	9,0	5,4	6,7	5,8	12,5

Figur 1. Nyckeldata avseende vissa basfakta och indikatorer över ekonomisk utveckling. Källa: EBRD jan. 98, uppskattat utfall vid slutet av året.

De utländska direktinvesteringarna i regionen bedöms under 1997 ha uppgått till 8 350 miljoner US-dollar. Det innebär att under 1997 investerades nästan lika mycket i länderna som totalt under åren 1995 och 1996. Under perioden 1993-96 har i genomsnitt investerats cirka 2 900 miljoner US-dollar per år. Ökningen från 1996 till 1997 uppgår till omkring 60 procent. Det kan också konstateras att den privata sektorn nu svarar för mellan 60 och 70 procent av ländernas BNP.

I början av 90-talet då omställning och reformer i Östeuropa påbörjades visade samtliga länder i Östersjöregionens östra del en negativ BNP-utveckling (*Fig. 2*). Denna utveckling är nu bruten och samtliga länder har under 1997 visat tillväxt.

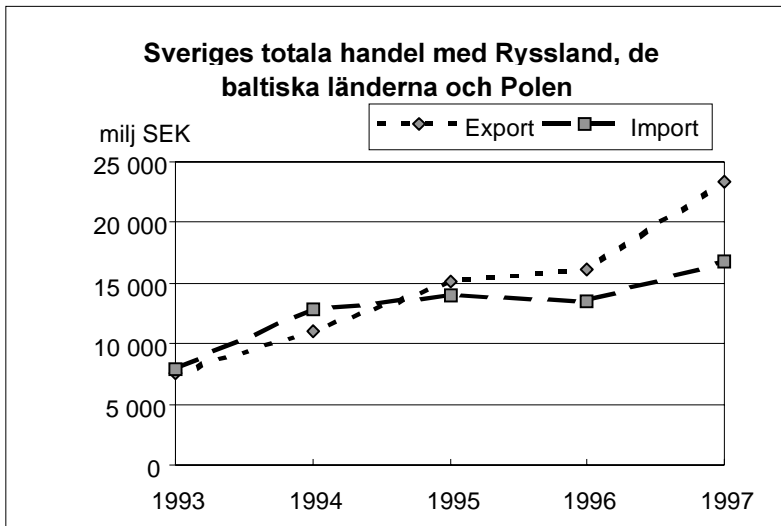
BNP-utveckling 1992-98 i procent, fasta priser

	1992 ¹	1993 ¹	1994 ¹	1995 ¹	1996 ¹	1997 ¹	1998
Ryssland	-14,5 ¹	-8,7 ¹	-12,6 ¹	-4,0 ¹	-4,9 ¹	0,4 ¹	2,0
Estland	-14,2 ¹	-8,5 ¹	-1,8 ¹	4,3 ¹	4,0 ¹	11,0 ¹	5,0
Lettland	-34,9 ¹	-14,9 ¹	0,6 ¹	-0,8 ¹	2,8 ¹	5,0 ¹	5,0
Litauen	-37,7 ¹	-17,1 ¹	-11,3 ¹	2,3 ¹	5,1 ¹	5,0 ¹	5,5
Polen	2,6 ¹	3,8 ¹	5,2 ¹	7,0 ¹	6,1 ¹	6,5 ¹	5,0

Figur 2, BNP-utveckling under perioden 1992-1998. Källa: EBRD jan. 98. Uppgiften för 1997 avser uppskattat utfall vid slutet av året, 1998 är en prognos.

Det kan särskilt noteras att de flesta bedömare förutser en tydlig BNP-tillväxt även för Ryssland 1998.

Den svenska handeln med Östersjöregionens östra länder har visat en dramatisk ökning de senaste åren (*Fig. 3*). Sedan 1993 har den svenska exporten i löpande priser nästan tredubblats och importen från regionen fördubblats. Den svenska exporten har ökat med 45 procent under 1997 jämfört med 1996 och importen har ökat med drygt 20 procent under samma tid.

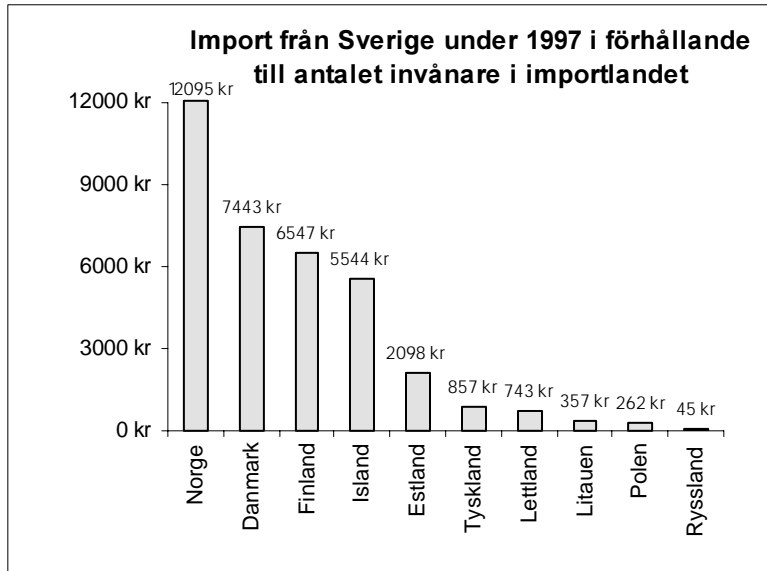
Figur 3. Sveriges export till (bestämmelseland) och import från (ursprungland) vissa länder i Östersjöregionen under perioden 1993-1997. Värde miljoner svenska kronor i löpande priser. Faktiskt utfall för samtliga år. Källa: SCB

Sveriges största handelspartner, inom Östersjöregionens östra del, är Polen. Därefter följer Ryssland, Estland, Lettland och den minsta handelspartnern är Litauen. Vad gäller import från regionen under 1997 dominerar råvaror och bränslen med en andel av 45 procent, textil och kläder svarar för 10 procent medan livsmedel endast uppgick till 3 procent av den totala importen från regionen.

Sveriges export till regionen domineras av hel och halvfabrikat (över 80%) där maskiner och apparater svarar för 33 procent och transportmedel för drygt 12 procent. Livsmedellexport svarar för drygt 7 procent och uppgick under 1997 till ett värde av 1 709 miljoner kronor.

Trots en betydande i ökning av handeln bör noteras att ökningen utgår från relativt låga nivåer. En jämförelse mellan den potentiella marknaden i form av befolkning och handelsvolym ger

en något annan bild av handelns omfattning. I nedanstående diagram (Fig. 4) visas import från Sverige under 1997 för vissa länder (närmarknader), i förhållande till invånarantalet i dessa länder. Marknadspotentialen bygger naturligtvis på flera faktorer. Diagrammet ger dock en indikation på att Sveriges handel bör kunna öka väsentligt med vissa av länderna.

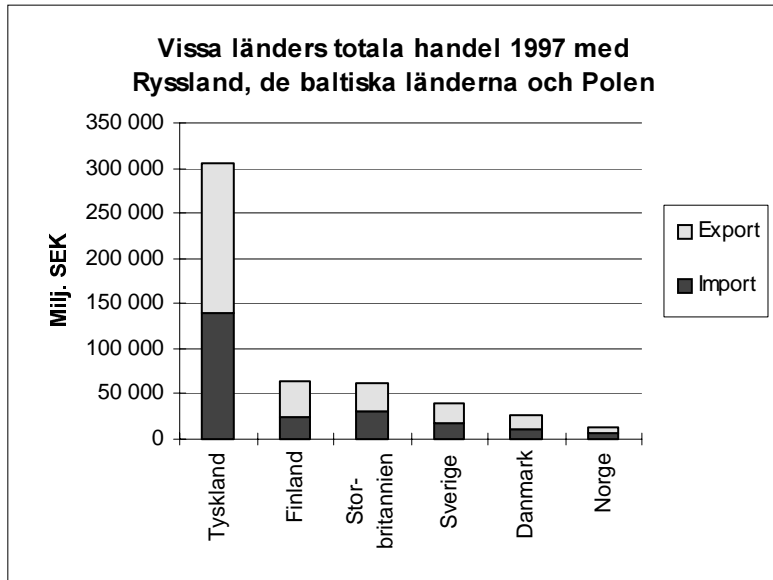

Figur 4. Vissa länders import från Sverige under 1997 i förhållande till folkmängd. Beräknat genom summering av import till respektive land (svenska kronor, löpande priser) av varor med ursprung i Sverige, dividerat med antalet invånare i respektive land. Källa: SCB, egna beräkningar.

Den avgjort största handelspartnern av dessa länder, uttryckt på detta sätt, är Norge. Svensk export per invånare i Norge uppgår till omkring 12 000 kr, medan motsvarande siffra för Ryssland är 45 kr. De nordiska länderna dominerar i stort. Exporten till Estland är omkring 2000 kr per invånare vilket är betydligt högre än motsvarande siffra för Tyskland (850 kr/invånare). I absoluta tal är

Tyskland den, av här aktuella länder, största exportmarknaden för Sverige, därefter följer Norge, Danmark och Finland.

Sveriges andel av den totala världshandeln med berörda länder är också ännu relativt liten. Om man ser på vissa västländers handel med länderna i regionens östra delar kan nedanstående diagram (Fig. 5) ge en uppfattning om handelsförhållanden i regionen.

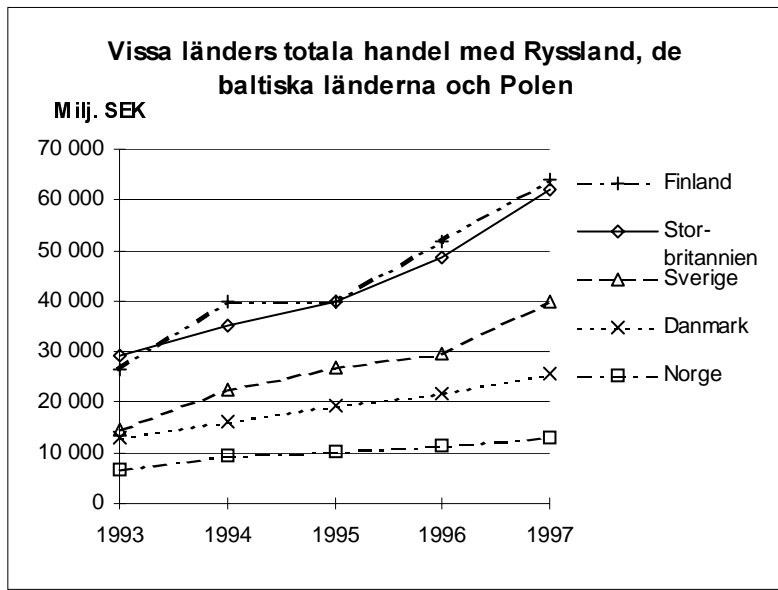
Figur 5. Vissa länders totala import från och export till Ryssland, Estland, Lettland, Litauen och Polen under 1997. Nedre delen av staplarna visar import och övre export. Källor: SCB, EUROSTAT, uppgifterna för 1997 är preliminära utom vad avser Sverige. Egen omräkning till SEK.

Ser man på Rysslands, de baltiska ländernas och Polens världshandel med länder *utanför* Öst- och Centraleuropa är Tyskland den absolut största handelspartnern för samtliga, utom för Estland. Det förekommer naturligtvis också en betydande handel mellan de östeuropeiska länderna. Rysslands största handelspartner över-

huvudtaget är Ukraina och Ryssland är fortfarande den största handelspartnern för Lettland och Litauen.

Estlands största handelspartner är Finland, med Sverige på tredje plats. Det kan också noteras att Sverige är omkring femte största handelspartner med Lettland. Sverige är däremot betydligt längre ner på listan över främsta handelspartners i övriga länder i den östra delen av regionen. Med Polen har t.ex. både Italien och Holland betydligt större handel än Sverige. Det kan också noteras att Finlands handel med regionen är drygt 1,5 gånger större än Sveriges.

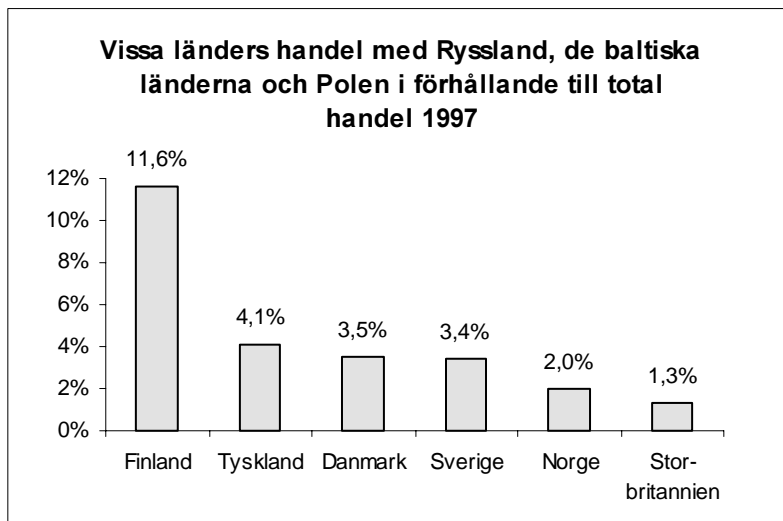
Det kan också vara av visst intresse att se på hur handels utveckling ser ut över tiden (Fig. 6).

Figur 6. Vissa länders totala handel (import och export löpande priser) med Ryssland, Estland, Lettland, Litauen och Polen under perioden 1993-1997. Källor: SCB, EUROSTAT, uppgifterna för 1997 är preliminära utom vad avser Sverige. Egen omräkning till SEK.

Av föregående diagram att döma har ökningstakten i handeln varit tämligen lika för de olika länderna. Noteras kan dock att Tysklands handel med regionen visar en något högre ökningstakt än vad länderna som redovisats i diagrammet gör. Möjligen kan man ändå dra slutsatsen att Sverige i alla fall inte direkt tappat andelar av marknaden i regionen som helhet. Kommittén har dock inte gjort några mer detaljerade analyser av detta.

Ytterligare ett förhållande som kan vara värt att belysa i detta sammanhang är hur handeln med Östersjöregionens östra del ser ut i förhållande till handeln i stort (*Fig. 7*). Man kan då konstatera att Finland har över 10 procent av sin världshandel med dessa länder, medan Sverige endast har mellan 3 och 4 procent.

Figur 7. Procentuell andel av dessa länders världshandel som avser handel (import och export löpande priser) med Ryssland, Estland, Lettland, Litauen och Polen under 1997. Källor: SCB, EUROSTAT, OECD, egna beräkningar.

Sammanfattningsvis vill kommittén peka på att potentialen för handel och investeringar inom Östersjöregionen är stor.

- ⇒ Sammantaget har Ryssland, de baltiska länderna och Polen omkring 195 miljoner invånare. I "kustnära" delar av dessa länder bor omkring 20 miljoner människor. Sett som en gemensam marknad har länderna kring Östersjön ("Stora Östersjöregionen") omkring 300 miljoner invånare. En stadigt växande efterfrågan på varor och tjänster inom regionen kan förutses. Stora behov finns av investeringar i infrastruktur, miljöprojekt och modern produktionskapacitet.
- ⇒ Estland, Lettland, Litauen och Polen har sökt medlemskap i Europeiska Unionen. Detta gynnar ländernas utveckling och anpassning till EU:s inre marknad. EU:s partnerskaps- och samarbetsavtal med Ryssland har trätt i kraft den 1 december 1997. Avtalet utgör en viktig plattform för ett ökat ekonomiskt samarbete.
- ⇒ Handeln mellan Sverige och de aktuella länderna har ökat avsevärt under de senaste åren. Likväl är vår handel inom regionen dock totalt sett fortfarande relativt liten, framför allt vad avser Ryssland.
- ⇒ Med den gynnsamma utveckling som förutses ske inom regionen är potentialen för kraftigt ökad handel och ökade direktinvesteringar mycket stor. Sveriges aktivitet på denna marknad bör kunna öka markant.

2.2 Insatser m.m. för att främja handel och investeringar i Östersjöregionen

Många insatser har gjorts och görs av ett stort antal aktörer för att främja handel och investeringar i Östersjöregionen. Detta indikerar att ytterligare förbättringar är sannolika. Kommittén har i *bilaga 5* till detta betänkande översiktligt redovisat vissa myndigheter och organisationer samt deras huvudsakliga roll och insatser för utveckling och samarbete inom regionen. Syftet är att ge viss bakgrund till de förslag som vi senare lägger fram. Vi har försökt koncentrera redovisningen på sådana uppgifter som kan anses ligga nära det handelsfrämjande området. Det är självklart att ett sådant urval egentligen är missvisande. Handel kan inte ses som en isolerad del i samhället.

Möjligen kan redovisningen dessutom ge tips till svenska företag som funderar på Östersjösatsningar, om vilka organisationer och myndigheter som kan vara behjälpliga. Redovisningen är långt ifrån fullständig och starkt komprimerad men kan ge den intresserade läsaren en viss vägledning för vidare sökande av information och stöd. Utöver vad som redovisas finns också ett stort antal privata konsultföretag, speditörer, ombud med flera, både inom och utom Sverige, som besitter kunskaper om förutsättningarna i regionen. Huvuddelen av den information som återges i bilagan finns tillgänglig på olika webbplatser på Internet.

3 Identifierade hinder och problem

3.1 Allmänt

Problemen och hindren för handel och investeringar förefaller vara relativt väl kända för marknadens aktörer, berörda politiska organ, myndigheter och organisationer inom respektive land. Problemen omfattning och påverkan på handel och investeringar varierar avsevärt mellan berörda länder. Detta skall ses mot bakgrund till att länderna är inbördes mycket olika och att förutsättningarna skiljer sig åt. Som tidigare påpekats pågår och planeras många insatser i syfte att uppnå ytterligare förbättringar. Således är följande beskrivning något av en ögonblicksbild. Förändringar, mestadels till det bättre, sker ständigt.

Områden där det finns problem kan sammanfattas i följande punkter.

- Lagstiftning
- Administrativ kompetens
- Gränspassage
- Brottslighet
- Tekniska handelshinder
- Information
- Infrastruktur/transporter
- Investeringar, rörelsekapital och kundkrediter

Företagens synpunkter rörande svårigheternas omfattning och påverkan på handeln skiftar beroende på den tid de verkat på berörda marknader. Generellt sett uppfattar företagen hindren som mindre i de baltiska länderna och Polen än i Ryssland. De först nämnda ländernas anslutningsprocess till EU ses som en positiv faktor, då processen innebär både krav på och stöd för förbättringar inom handels- och investeringsområdet. Det sägs också ofta att problemen och hindren för handel och investeringar är av sådan art att de kan betraktas som överkomliga. Naturligtvis återstår mycket att göra för att också undanröja eller minska återstående problem.

3.2 Hinder uppdelade på vissa områden

3.2.1 Lagstiftning

En stabil rättsapparat och lagstiftning är naturligtvis av största vikt också för den internationella handeln. De rättsvårdande myndigheternas kompetens är mycket betydelsefull för handelsrelationer, både vad avser införlivning, tillämpning, kontroll och efterlevnaden av regelverken. Det kan konstateras att samtliga berörda länder idag har lagstiftning i kraft, inom i stort sett alla de områden som berör handel och investeringar. I studien "Protection of property Rights in the Baltic Sea Region" av professor Kaj Hobér konstateras t.ex. att samtliga länder har lagar som reglerar äganderätt, dock att det i Ryssland ännu saknas fullt fungerande regler för privat förvärv av mark.

Brister i gällande lagstiftning uppfattas fortfarande som ett stort problem, av många som det största problemet. De områden som i första hand utpekats är tull- och skatteregler, betalnings- och kreditregler, inkluderande möjligheter till pantsättning och andra säkerheter, samt regler om äganderätt och upphovsrätt.

Ibland saknas ett relevant och modernt regelverk. Instabilitet i regelverk och oförenlighet mellan olika regelverk samt godtycke i

tillämpning, kan också medföra svårigheter. Riktlinjer och praxis är ännu inte alltid tillräckligt utvecklade. Myndigheternas sätt att verkställa olika beslut uppfattas ibland som godtyckliga t.ex. i skattefrågor och i domstolshandlingen. Vid införande av nya eller ändrade bestämmelser finns problem med att nå ut med tidig information, både inom myndigheterna men också till näringslivet.

Lagstiftning finns således till stor del på plats men ytterligare förbättringar krävs, särskilt vad avser förmåga att tillämpa denna, s.k. administrativ kompetens.

Genom de krav som uppställs för EU-anpassning av lagstiftningen och högre administrativ kompetens kan sådana problem successivt undanröjas. Även inom ramen för partnerskapsavtalet med Ryssland betonas denna fråga. Svensk medverkan i EU:s olika samverkansprojekt (Phare, Tacis etc.) bedöms därför som viktigt. De åtgärder som kan bidra till förbättringar består enligt kommitténs uppfattning främst av kunskapsöverföring inom områden som lagstiftning och tillämpning av regelverk, rättsväsende o.dyl.

3.2.2 Administrativ kompetens i myndigheter, organisationer och näringsliv

Brist på kompetenta och väl fungerande myndigheter och organisationer medför hinder för en effektiv och smidig handel med de baltiska länderna, Polen och Ryssland.

Kompetensbrist beror bl.a. på avsaknad av tillräcklig utbildning och erfarenhet men också på att myndigheterna ofta har en anmärkningsvärt hög personalomsättning. Länderna har inom detta område ställts inför avsevärda omställningsproblem. Som ett exempel kan nämnas att inom rättsväsendet i Estland har drygt 90 procent av personalen bytts ut efter självständigheten. Kompetent personal har i viss utsträckning gått över till privat sektor vilket i grunden är positivt men kortsiktigt kan förorsaka myndigheterna vissa problem.

Myndigheter som har en roll i handels- och investeringssammanhang måste också ha en mycket god kunskap om företagens villkor och behov, marknadsekonomins förutsättningar etc. Här finns brister, mer eller mindre uttalade i de olika länderna, även i Sverige.

Myndigheterna bör sträva efter att bli mer kundorienterade, serviceinriktade och medvetna om sin roll som en viktig partner i handelskedjan. Detta gäller särskilt för tullmyndigheterna. En ökad koordinering av olika myndigheters verksamheter skulle också främja handels- och investeringsklimatet i hela Östersjöregionen. Ökad samverkan mellan myndigheter, näringsliv- och näringslivsorganisationer är också angelägen.

Även företag och näringslivsorganisationer inom regionen har ännu vissa brister vad gäller kunskaper och administrativ kompetens. Det kan gälla miljöfrågor, kvalitetssystem (ISO-certifiering eller motsvarande) och andra krav för underleverantörer, marknadskunskap, internationell handel, säkerhetsfrågor, arbetarskydd m.m.

Kommittén anser att det är inom detta område som framtida samverkan och stöd främst bör ske. De förslag som vi senare lägger fram bygger i allt väsentligt på ökad samverkan, kunskapsöverföring och ökat utbyte mellan länderna. Som tidigare nämnts uppmärksammas institutionell och administrativ kompetens särskilt i de länder som förbereder sig för medlemskap i EU.

3.2.3 Gränspassager

Den på senare år kraftigt ökande handeln och resandeströmmen innebär att ännu högre krav ställs på effektivitet och smidiga rutiner för gränspassering. Tullmyndigheterna spelar därvid en viktig roll. Ofta är dock flera myndigheter och funktioner involverade vid en gränspassage, t.ex. polis, gränsbevakning och speditörer. På en landgräns finns vanligtvis också myndigheter från två olika länder vid, eller i närheten av samma kontrollpunkt. Detta förhållande bör beaktas när man ser på möjliga lösningar. Ur

företagens synvinkel är det primära hur själva gränspassagen för-
löper, inte vilken/vilka organ som agerar.

Flertalet enkäter och undersökningar som gjorts visar att det
fortfarande förekommer avsevärda problem vid gränspassering och
tullklarering av varor. Krångel och onödig byråkrati, dålig sam-
ordning och bristande serviceanda påtalas ofta. En gräns-passering
tar ofta orimligt lång tid vilket upplevs som mycket besvärande
och kostsamt för företagen. Såvitt vi kunnat utröna finns inga
heltäckande undersökningar gjorda om hur lång tid
gränspasseringen faktiskt tar. Det är dock uppenbart att transporter
utsätts för onödig tidspillan som inte är motiverad av
kontrollskäl.

För att få en uppfattning om hur lång tid det tar för normal
kommersiell vägtrafik att passera gränser, har kommittén gjort
vissa underhandsförfrågningar. Till exempel uppges att tiden för
att passera finsk-ryska gränsen normalt uppgår till mellan 1-5
timmar, vid polsk-vitryska gränsen 10-72 timmar och vid polsk-
tyska gränsen 5-24 timmar. Uppenbarligen finns vid de polska
gränserna kraftiga trafikproblem som orsakar köbildning. I Sverige
tar en normal gränspassering på landgräns vanligtvis högst 30
minuter, oftast betydligt kortare tid.

När det gäller tullmyndigheternas kompetens har vi erfarit att
samtliga länder har utbildningsprogram och krav för den grund-
läggande tullutbildningen som är relativt moderna och bra. Ofta är
dock kunskaper i främmande språk, t.ex. engelska, mycket begrän-
sade. Den tekniska standarden varierar men får överlag anses rela-
tivt god. Phare-projekt arbetar i de baltiska staterna för att stödja
ytterligare förbättringar vad gäller utbildningsorganisation och ut-
bildningsplanering o.dyl. Inom ramen för Tacis har skett och sker
utbildningsaktiviteter riktade till den ryska tullen.

Många undersökningar visar att tullmyndigheterna är onödigt
byråkratiska och saknar kunskap om och förståelse för företagens
behov och krav. I en studie redovisad i "DHL Customs Report"
utarbetad av "The Red Consultancy" anser 60 procent av de till-
frågade företagen att tullmyndigheterna i Central- och Östeuropa
inte har någon förståelse för hur affärsverksamhet fungerar. I
BSBS Memorandum från januari 1998 påpekas också vikten av

ökad kunskap och förståelse hos tullmyndigheterna för näringslivets villkor.

Vid ett möte med Östersjöstaternas tullmyndigheter samt EU-kommissionen (Baltic Sea Customs Conference), som genomfördes i Tallinn juni 1997, diskuterades många frågor som sammanhänger med gränspassering. Bland det som deltagarna enades om att verka för kan följande särskilt nämnas.

- Att förbättra den praktiska hanteringen vid gränser
- Att förbättra kontakterna med näringslivet
- Att förbättra samarbetet mellan myndigheter som arbetar vid gränser

Det finns således enligt vår uppfattning en medvetenhet hos berörda myndigheter om nödvändigheten av ytterligare förbättringar för att underlätta handeln.

För kommittén har det framstått som de hinder som framförts till stor del beror på kunskapsbrister och attitydproblem hos berörda myndigheter och till viss del hos företagen. Myndigheterna saknar i allmänhet inte sakkunskap om regelverk eller grundläggande tullprocedurer, utan bristerna gäller i högre grad attityder till företagens krav, bl.a. på service och information, som kan underlätta legal handel. Företagen behöver i gengäld bättre kunskaper om de regler, villkor och rutiner som gäller för den gränsöverskridande handeln. Myndigheterna måste å andra sidan se till att regler är överskådliga, tillgängliga på engelska och att ändringar inte sker alltför ofta. I våra överväganden och förslag har vi därför ägnat relativt stor uppmärksamhet åt dessa frågor.

3.2.4 Brottslighet

Samhällets förmåga att bekämpa brottslighet har stor betydelse för de riskbedömningar som företag gör. Det är två huvudsakliga brottsområden som särskilt allvarligt stör internationella handels- och investeringsrelationer. Det ena är organiserad ekonomisk brottslighet och det andra är korruption. Båda är mycket allvarliga

brottstyper som måste bekämpas. Vårt intryck är att alla här aktuella länder vidtar seriösa åtgärder i avsikt att förbättra situationen. Ett utvecklat och förbättrat samarbete inom detta område kan noteras. Den aktionsgrupp mot organiserad brottslighet som tillsattes vid Östersjöstaternas toppmöte i Visby 1996 är ett exempel på ett mycket väl fungerande aktionsinriktat, regionalt samarbete. Svenska myndigheter medverkar också, än så länge dock i begränsad omfattning, till att utveckla rättsapparaten i främst de baltiska länderna.

Korruptionen är i varierande grad ett problem inom länderna. Det verkar dock som om svenska företag i allmänhet inte anser sig starkt negativt påverkade av detta förhållande. Frågan nämns aldrig som det största problemet och relativt ofta inte alls. Säkra uppgifter om problemets omfattning och påverkan på handel och investeringar är dock inte möjliga att få fram.

Organiserad och ekonomisk brottslighet samt smuggling medför problem i Ryssland, de baltiska länderna och Polen, vilket också påverkar handeln med Sverige även om den direkta effekten på handeln i regionen inte förefaller vara alltför allvarlig. Naturligtvis ser kommittén alla de åtgärder och initiativ som tas, inte minst inom ramen för EU, för att motarbeta brottslighet som viktiga också för ett långsiktigt positivt handelsklimat.

Den organiserade brottsligheten är dessutom ett alleuropeiskt problem och är inte begränsat till de Östeuropeiska länderna. I detta sammanhang vill vi särskilt understryka det som sägs i betänkandet SOU 1997:159 "Ett utvidgat europeiskt område med Frihet, Säkerhet och Rättvisa". I den framhåller utredaren beträffande organiserad brottslighet att "det bästa sättet att komma till rätta med detta hot är att dra in kandidatländerna i en process som slutar med medlemskap i unionen". "Medlemskapet betyder då inte att ett problem uppstår, utan lösningen på ett problem". Utredaren pekar också särskilt på att Ryssland inte får ställas utanför det framtida samarbetet.

3.2.5 Tekniska handelshinder

En fri handel främjas av gemensamma regler för produktkrav, certifieringsvillkor etc. Idag försvåras handeln av att regler inte alltid är harmoniserade mellan länderna. Produkter som är godkända enligt nationella- eller EG-regler accepteras inte av andra länder. Särskilt uttalat förefaller detta vara när det gäller handeln med Polen och Ryssland.

På sikt kommer detta problem att minska då berörda länder närmar sig EU. För närvarande pågår förhandlingar mellan EU och vissa ansökarländer, däribland Polen, om avtal för ömsesidigt erkännande av regler för provning och kontroll (MRA). Ytterligare problem är att rutinerna för att klara kraven i vissa fall kan vara krångliga och kostsamma.

Detta område tangerar den handelspolitiska sfären som hanteras inom EU. Inom den avser vi inte komma med några detaljerade synpunkter eller förslag.

3.2.6 Information

En del av de problem som uppstår i handeln mellan länderna beror på missuppfattningar och okunskap hos aktörerna. Företagen fyller i blanketter fel, man saknar dokument etc. Till viss del beror det på att informationen saknas, eller är svårtillgänglig och svårförståelig. Omvänt finns det ibland problem med ett överflöd av information som kräver insatser för att vaska fram de för företagen relevanta uppgifterna. Med de regelverk som gäller för handelsrelationer, beskattning m.m. krävs omfattande kunskaper för att kunna tolka och tillämpa bestämmelserna. Reglerna förändras också relativt ofta och snabbt. I detta sammanhang poängteras att enkla och tydliga regelverk tillsammans med god information är grundläggande för att undvika denna typ av störningar.

Språkfrågan är fortfarande ett stort problem. Mycket av informationen finns endast tillgänglig på respektive lands språk. Att kunskaper i engelska generellt sett är på ganska låg nivå hos myndigheter och organisationer i vissa av länderna bidrar också till svårighet för företagen att agera rätt.

För att kunna ta det första handelssteget måste företagen kunna bedöma marknadsförhållandena. I många sammanhang har framkommit att bristen på information är besvärande. I en av Sydsvenska Handelskammaren genomförd undersökning angav drygt 36 procent av företagen bristen på relevant information som det största hindret för att börja handla med länderna på andra sidan Östersjön. Självklart kan inte marknadsundersökningar och marknadsundersökningar enbart bygga på basfakta och statistiska underlag. Ofta är dessa delar dock en mycket viktig ingrediens för de inledande kontakterna.

Såsom berörts både i detta avsnitt och under flera andra rubriker har vi uppmärksammat att många problem och hinder sammanhänger med bristande kunskaper och information om regler och villkor i andra länder. Vi kommer därför senare att ge vissa förslag som syftar till att förbättra läget inom detta område.

3.2.7 Infrastruktur

Infrastruktur är ett område som är viktigt för den ekonomiska utvecklingen. Väl fungerade vägnät, hamnar, flygplatser, terminaler, telekommunikationer etc. har stor betydelse för handeln. Fortfarande finns brister inom detta område.

Vi har dock valt att inte ge några konkreta förslag i denna del, framför allt beroende på att näringslivet inte uppfattar detta som ett av de största problemen. Infrastrukturella frågor har dessutom inte direkt legat inom ramen för vårt uppdrag. Sådana satsningar får uppmärksamhet i andra sammanhang. Det kan dock konstateras att det fortfarande finns ett stort behov av avsevärda infrastrukturella förbättringar inom regionen. Detta kan skapa betydande affärsmöjligheter för svenska företag.

I rapporten "Transport in the Baltic Sea Region" (KFB och BSBS) har en omfattande studie av transportmönster och hinder gjorts. Studien visar att de grundläggande anläggningarna och materielen m.m. (hardware) för transport och godshantering i allt väsentligt finns. Däremot påtalas stora brister i kvalitet, funktion och effektivitet (software) inom hela sektorn. I rapporten varnas snarast för nya omfattande infrastruktursatsningar inom transportsektorn. Man anser att kvalitetsförbättringar i många fall kan vara viktigare att genomföra.

Kommittén kan konstatera att transportkapaciteten för varor mellan Sverige och de aktuella länderna förefaller tillfredsställande tillgodosedd. Transportmarknaden har på senaste åren relativt snabbt kunnat klara av att tillgodose uppkomna behov. Sverige har idag reguljär flyg- och fartygstrafik med samtliga Östersjöländer. En ständig ökning sker av turtäthet och nya trafikkompositioner.

3.2.8 Det finansiella systemet

Bank- och finansmarknadernas utveckling är av stor betydelse för möjligheterna till ökad handel och direktinvesteringar i regionen. I betänkandet "Stöd till mindre företags satsningar i Östersjöområdet" tecknas en ganska ljus bild av banksystemen i de baltiska staterna och Polen, medan betydande problem alltjämt anses föreligga i Ryssland.

Enligt denna utredning är tillgången relativt god på både kortfristig och lång finansiering i såväl inhemsk som utländsk valuta i de nämnda länderna utom i Ryssland, där bara kortfristig finansiering kan uppbringas. De problem som ändå kan föreligga för utländska mindre företag att erhålla lokal kredit, bedöms vara ganska typiska för de flesta marknader. Bara den som är välkänd kan räkna med att få kredit såvida inte bankförbindelsen i hemlandet ställer upp med garantier. Kommittén vill inte bestrida denna bedömning, men vill nyansera den något.

Vissa av de problem som anses föreligga i samband med handel och investeringar i Östersjöregionen skulle kunna förväntas lösas med stöd av det svenska bankväsendet. Det gäller såväl rena

finansieringsfrågor som informationsinhämtning om institutionella och legala förhållanden, kreditbedömning av lokala företag etc.

Kommittén har kunnat konstatera att det svenska banksystemet hittills är representerat i mycket liten utsträckning i regionen och att kunskaperna om där aktuella förhållanden till viss del är begränsade. Särskilt påfallande är att bankernas utländska konkurrenter ofta kommit längre i sin etablering än de svenska. Detta innebär enligt kommitténs mening att svenska företag utsätts för en konkurrensnackdel i Östersjöhandeln eftersom deras bankförbindelser ofta inte är i stånd att tillhandahålla samma tjänster som konkurrenternas.

Det har också varit påtagligt vid kommitténs möten med representanter för svenskt näringsliv att bankerna sällan ansetts vara en positiv faktor att räkna med i Östersjöregionerna. I stället har man normalt utgått från att påtalade problem bör lösas genom en ytterligare utbyggnad av det statsstödda systemet.

Redovisningen i *bilaga 5* upptar ett antal viktiga statsstödda aktörer som i ett eller annat avseende kan bistå vid företags-satsningar i Östersjöregionen. Det är inte överraskande att många företag anser det svårt att hitta rätt i stödfloran och kanske därför avstår från mer målmedvetna försök. Kommittén anser att svåröverskådligheten i sig utgör ett hinder för företagen och föreslår vissa åtgärder för att främja informationsspridningen.

Kommittén vill emellertid i detta sammanhang peka på ett annat, och kanske allvarligare, problem med den stora uppsättningen av stödorgan. De flesta av dessa har en ganska smal verksamhetsinriktning på en speciell funktion som t.ex. marknadsföring eller etableringsstöd. Det innebär att de flesta organ mer sällan gör en allsidig riskbedömning av företaget, dess projekt och framtidsutsikter.

Det är svårt att komma ifrån slutsatsen att ett stödsystem som har en så partiell och funktionell inriktning inte ger ett tillräckligt flexibelt och behovsanpassat stöd och att analysen lätt blir ytlig. Risken är därmed stor att "fel" aktörer lockas till satsningar som de inte är i stånd att fullfölja. Därtill kan man befara att produktivitet i det statligt stödda systemet är låg, dvs. att det mervärde som presteras är lågt i förhållande till insatta resurser.

Sammantaget är det alltså en ganska nedslående bild som vi har tvingats teckna av det finansiella systemets förmåga att hittills fylla sina avsedda funktioner. Mycket talar för att kommittén därmed har identifierat en viktig orsak till att svenskt näringsliv anses ha fått en, relativt sett, trög start när det gäller att tränga in på de nya marknaderna.

3.3 Vissa kommentarer om de olika länderna

3.3.1 Ryssland

Befolkningen i den ryska federationen uppgår till omkring 150 miljoner invånare. I vårt omedelbara närområde i Östersjöregionen (S:t Petersburg/Leningrad oblast och Kaliningrad) bor omkring 7,5 miljoner människor.

I jämförelse med det turbulenta och stundtals dramatiska skedande som kännetecknade Ryssland under början av nittioalet kan den politiska och ekonomiska utvecklingen i landet under senare år karaktäriseras som förhållandevis stabil, även om de omvälvande reformer som det ryska ledarskapet inledde efter Sovjetunionens sammanbrott, ännu på långt när inte kan anses avslutade.

På det ekonomiska området har en påtaglig stabilisering uppnåtts under framför allt 1997. Inflationen har kontinuerligt sjunkit, för att 1997 bringas ned till cirka 11 procent. Samtidigt har växelkursen stabiliserats och centralbankens styrränta föll till som lägst 18 procent i oktober 1997. Dessa resultat har stärkt förtroendet för Ryssland på de finansiella marknaderna och lett till ett ökat inflöde av investeringskapital.

Trots att flera ekonomiska indikatorer går i rätt riktning har den ryska regeringen fortfarande flera stora problem att lösa. Det statsfinansiella läget är prekärt, och för 1997 var budgetunderskottet ungefär sju procent av BNP till följd av framför allt dålig skatte-

indrivning och dålig budgetdisciplin. Otillräckliga skatteinkomster är ett av skälen till de omfattande förseningarna av utbetalningar av löner inom den statliga sektorn. En planerad men försenad skattereform kommer förhoppningsvis att leda till en förbättring av läget.

Den ekonomiska utvecklingen generellt uppvisar stora olikheter mellan olika regioner i Ryssland med en klar koncentrerad tillväxt och investeringar i Moskva och S:t Petersburgsregionen.

Inom ramen för Barentsrådets ekonomiska arbetsgrupp har gjorts en utmärkt kartläggning av förekommande handels- och investeringshinder inom Barentsregionen. I rapporten, *Trade Barriers in the Barents Euro-Artic region*, ges också vissa generella förslag till åtgärder. Vad beträffar Ryssland kan problemen i allt väsentligt gälla för landet som helhet. I kartläggningen har oklarheter i tullagstiftningen ansetts som det vanligast förekommande hindret.

Bristande och oklar lagstiftning förefaller orsaka de största problemen för svenska företag i Ryssland. De områden som därmed avses är skattelagstiftning, tullagstiftning och äganderättsreglering. Ryssland har t.ex. ännu inte fullt ut lagstiftat om privat äganderätt till fast egendom.

Problem med tullhantering och gränspassage nämns också relativt ofta. Dessutom förefaller de ryska certifieringskraven på vissa produkter orsaka krångel.

Ryssland har under senare år haft en ambition att snabbt få till stånd ett rättssystem som är betryggande och kan accepteras av omvärlden. Ett mycket stort antal lagar har stiftats. Detta kan innebära att inte tillräcklig omsorg ägnas åt att stämma av olika regler mot varandra och göra konsekvensanalyser av införda regler. Oklarheter och motsägelser i lagstiftningen upplevs därför som ett stort problem för svenska företag. Situationen kompliceras också av att lokala myndigheters bestämmelser ibland strider mot federala regler, därmed uppkommer oklarheter i vad som skall gälla.

Oklar skattelagstiftning i Ryssland är fortfarande ett stort problem och skattesystemet behöver reformeras, vilket också utlovades vid president Jeltsins besök i Stockholm december 1997.

Sverige har sedan 1992 satsat närmare 30 miljoner kronor i ett svenskt-ryskt samarbetsprojekt rörande budget- och skattefrågor. Det görs även insatser rörande skattelagstiftningen i anslutning till Partnerskapsavtalet och Tacis.

Stabila och adekvata regler är avgörande för en positiv ekonomisk utveckling. Enligt vår uppfattning finns ett klart samband mellan den snabba positiva utvecklingen i de baltiska länderna och det relativt stabila regelverk som man där lyckats införa.

Korruptionen i det ryska samhället i stort utgör ett allvarligt problem. Någon säker statistik eller andra säkra uppgifter rörande dess omfattning finns av naturliga skäl inte. Enligt ett korruptionsindex som presenterades i samband med FN:s rapport om korruption ansågs Ryssland vara bland de tio mest korrupta länderna i världen. Svenska företag i området tycks dock inte i allmänhet anse sig allvarligt påverkade av detta förhållande.

I den undersökning som Exportrådets Handelskontor i S:t Petersburg gjort bland svenska företag i regionen, anger 20 procent av företagen att mutor är ett stort problem. Nästan samtliga anser den oklara lagstiftningen och skattelagstiftningen vara det absolut största problemet. Omkring hälften anger tulltariffer och tullprocedurer som ett svårt hinder. Endast ett företag, av totalt 30, anger att man utsatts för våld eller hot om våld. Liknande undersökningar från Moskvaområdet bekräftar i stort denna bild med undantag för att mutor och annan brottslig påverkan ses som ett allvarligare problem.

3.3.2 Estland

Estland har knappt 1,5 miljoner invånare och är den minsta av de här aktuella marknaderna. Många bedömare, inklusive den utvärdering som EU-kommissionen gjort efter landets ansökan om medlemskap i EU, anser att avsevärda förbättringar nåtts i Estland. Omvandlingen från planekonomi till fungerande och hållbar marknadsekonomi har gått snabbt och Estland är en av världens snabbast växande ekonomier. Landet har haft vissa problem på den finansiella marknaden med kraftiga börsnedgångar och med

underskott i sin bytesbalans. Åtgärder har vidtagits för att komma tillrätta med detta.

Landet får anses ha en fungerande lagstiftning inom det handelsrelaterade området. Förbättringar och reformering kommer dock att krävas för att uppfylla EU-medlemskapets förpliktelser.

Estland har idag konkreta program som särskilt riktar sig till små och medelstora företag som t.ex. skattesubventioner, stöd till utbildning och subventionerade lån.

I de kontakter vi haft och enkäter som vi tagit del av ges ofta en relativt positiv bild av förhållandena i Estland. Exportrådets kontor i Tallin genomförde hösten 1997 en enkät bland svenska företag i Estland. Problem med tullen (byråkrati, krångel, kompetensbrist) kommer först på listan över vanligast förekommande problem medan brottslighet i stort sätt inte nämns som ett problem. Även om tullproblemen kommer högt betraktas de som överkomliga. Det kan också noteras att relativt få företag har svarat på enkäten (15%). Detta kan möjligen förstärka uppfattningen om att problemen inte är så stora. Har man "något att klaga på" brukar man bemöda sig om att svara. De svar som inkommit överensstämmer väl med den rapport som International Finance Corporation (IFC) presenterade våren 1997 på uppdrag av Estlands Investeringsagentur. I denna sammanfattas de utländska företagens problem med "No big problems - many small problems".

I ETLA:s (The Research Institute of the Finnish Economy) rapport om "Barriers to Foreign Direct Investments in the Baltic Sea region" lyfts bl.a. tullproblem samt bristande lagstiftning fram. Enligt den rapporten förefaller dock de största problemen för företagen vara att rekrytera inhemsk kvalificerad personal.

3.3.3 Lettland

Lettland har omkring 2,7 miljoner invånare. Industri och handel är starkt koncentrerad till Rigaområdet. Området är ett centrum för transithandel och landet anses därmed ha en särskilt stor marknadspotential. Tillväxten är god och valutan stabil, BNP-ökningen

ligger på omkring 6 procent per år. Landet hade en omfattande bankkris under 1995 som innebar en viss stagnation i omställningsprocessen. Krisen hanterades framgångsrikt och landet har nu en påtagligt positiv ekonomisk utveckling. Privatiseringen av små och medelstora företag har kommit mycket långt och den fortsätter nu med de större företagen. En särskild "SME-agency" för mindre företag är under uppbyggnad.

Det finns ett relativt stort antal svenska företagare etablerade i Lettland. Cirka 400 företag är registrerade, varav omkring hälften kan betraktas som aktiva. När det gäller kartläggning av hinder för handel och investeringar i Lettland finns flera källor. Bland annat har Exportrådets kontor i Riga gjort en enkät bland vissa svenska företag, ETLA har intervjuat vissa utländska bolag i Lettland och Svenska Handelskammaren i Lettland har särskilt undersökt hinder inom skatteområdet.

Sammanfattningsvis förefaller det som om kritiken främst riktar sig mot lagstiftningsområdet. Lagstiftningen betraktas som inkonsekvent, samtidigt som den ändras ofta och oförutsett, tolkning och tillämpning sker olika och orättvist. Det lettiska rättsväsendet ter sig i många avseenden svagt och i ett uppbyggnadsstadium.

Liksom i övriga länder framförs det ofta synpunkter på tullbehandlingen som anses långsam och med krångliga rutiner och procedurer. Detta skapar långa köer. Av vissa betraktas hanteringen i den lettiska tullen som mycket oförutsägbar. Svårigheten att rekrytera inhemsk kvalificerad personal framförs relativt ofta som ett hinder för utländska direktinvesteringar i landet. Begränsade finansiella resurser hos de inhemska företagen och därmed sammanhängande betalningsproblem kan också ses som ett problem.

3.3.4 Litauen

Litauen är det största av de tre baltiska länderna och har omkring 4 miljoner invånare. BNP-ökningen för 1997 var omkring 5 procent, inflationen sjunker och valutan har stabiliserats. Företag från södra Sverige har visat stor intresse för Litauen. Kristiansstadsregionen har, inte minst tack vare en flygförbindelse mellan Litauen och Everöd, varit mycket aktiv i detta land. Även färjeförbindelsen från Åhus har varit betydelsefull för de regionala kontakterna. Omkring 150 svenska företag har etablerat hel- eller delägda bolag i Litauen.

I den enkät som Exportrådets kontor i Vilnius genomfört framhölls tullbehandling och byråkrati som problem av de flesta företagen. Däremot nämndes varken organiserad brottslighet eller korruption av något företag. Inte heller i ETLA:s studie har problem med brottslighet framkommit som ett relativt sett stort problem. Däremot anses brister i lagstiftningen vara ett stort hinder.

Uppfattningen om graden av problem med tullhantering förefaller dock vara något varierande. Några svenska företag som kommittén varit i kontakt med uppfattar inte den litauiska tullen som anmärkningsvärt byråkratisk. "När man väl lärt sig hur det skall vara så är det inga större problem" är en kommentar som givits av ett svenskt företag.

3.3.5 Polen

Polen har cirka 40 miljoner invånare och landet har sedan början av 90-talet gjort stora ekonomiska framsteg. Landet är en av Europas mest dynamiska ekonomier. Ekonomin kännetecknas av tillväxt och stabilitet. Arbetslöshet och inflation sjunker. Under de senaste åren har BNP ökat med omkring sex procent per år. Polen är sedan 1996 medlem i OECD.

Polen är en fungerande marknadsekonomi och har ett bank-system som i allt väsentligt förefaller fungera väl. Mer än 600 svenska företag är etablerade i Polen och den svenska handeln med Polen har de senaste åren ökat kraftigt.

Landet får anses ha en väl fungerande lagstiftning inom det handelsrelaterade området. Den 1 januari 1998 infördes en helt ny tullagstiftning anpassad till EU och WTO. Ytterligare förbättringar och reformering kommer dock att krävas för att tillfullo uppfylla EU-medlemskapets förpliktelser.

I den enkät som Exportrådets kontor i Warszawa gjorde hösten 1997 anmälde företagen problem med tull- och lagstiftningsfrågor, skattehantering, byråkrati och certifiering. Inget företag nämnde dock problem med finansiering eller korruption och annan brottslighet.

När det gäller tullfrågor kritiseras den praktiska hanteringen i den polska tullen – långa väntetider, byråkratisk behandling, bristande service etc. Enligt uppgift kan väntetiden vid de polska landgränserna fortfarande uppgå till flera dygn.

Det är besvärande att Polen inte fullt ut accepterar EU:s, eller andra etablerade certifieringar av vissa produkter, samt att den polska certifieringen tar mycket lång tid och är kostsam. De senaste åren har dock situationen förbättrats. Problemet hänger samman med att Polen saknar en lag om producentansvar varför krav ställs på certifiering för att skydda den enskilda individen. Frågan om regler för provning, kontroll och godkännande av vissa produkter sammanhänger också med förhandlingar med EU. De beskrivna hindren betraktas dock som överkomliga och kommer successivt att minska i och med landets närmande till EU.

4 Överväganden och förslag

I detta kapitel redovisas överväganden och förslag. I kapitlet redovisas också vissa bedömningar och iakttagelser som vi funnit angelägna att lyfta fram då de har betydelse för den framtida handelsutvecklingen och för svenska företag.

Kommittén är väl medveten om att flera av de förslag som framförs är förknippade med kostnader för staten. Vi har dock valt att inte närmare precisera dessa kostnader och inte heller möjlig finansiering. En sådan precisering och bedömning sker lämpligen vid en sammanvägning, konkretisering och prioritering i samband med de löpande samverkansinsatser som görs inom ramen för bl.a. Sveriges utvecklingssamarbete med Central- och Östeuropa samt en eventuellt kommande ny "Östersjömiljard". I detta sammanhang bör även behovet av en närmare prioritering av insatsernas fördelning på respektive länder övervägas.

Mot bakgrund av den problembeskrivning som gjorts och de hinder som bedömts vara särskilt relaterade till handel och investeringar har kommittén valt att koncentrera överväganden och förslag till följande områden.

- Samverkan och kunskapsöverföring för att höja administrativ kompetens inom här relevanta områden
- Gränspassering
- Informationsfrågor
- Vissa andra stödåtgärder

Många av kommitténs förslag kan endast genomföras i samverkan med berörda länder. Detta innebär bl.a. att ett sådant förslag måste bearbetas vidare i bilaterala eller multilaterala sammanhang. Inte minst gäller detta i olika organ inom EU. Vi har dock kunnat konstatera att det också finns åtgärder som bör kunna vidtas i Sverige utan att beröra förhållanden i andra länder. Det finns även sådant som bör kunna uppnås genom ökad direkt samverkan mellan länderna utan att detta kräver formella avtal eller förhandlingar.

4.1 Allmän inriktning

Det är relativt lätt att göra allmänna förteckningar över vad som behöver göras för att främja förutsättningarna för ökad handel. Lagstiftningen måste förbättras, brottsligheten bekämpas, byråkratin minskas etc. Många exempel finns på sådana förteckningar. Betydligt svårare är att föreslå hur detta skall göras, dvs. vilka metoder och medel som kan användas. I grunden handlar det till stora delar om en invecklad omställningsprocess för hela samhället men också för den enskilde individen. Olika former av stöd för att påskynda omställningen kan ges i form av information, utbildning, samarbete och dialog. En sådan process måste dock tillåtas att ta en viss tid. Det handlar inte heller endast om vad vi i Sverige eller andra länder i västvärlden kan lära andra. I lika hög grad gäller vad vi behöver lära oss om dessa länder. Ambitionen att hjälpa till i en omställningsprocess bör ses i det ljuset. Således är det inte alltid mer åtgärder som behövs. Det finns t.o.m. risk att många aktörers goda ambitioner i vissa situationer blir kontraproduktiva.

Det finns tre huvudmetoder för förbättringsåtgärder som på olika sätt kan främja en ökad handel.

1. Ömsesidig kunskapsöverföring mellan berörda länder genom information, utbildning och samverkan.

2. Direkt bistånd/subventioner till länderna avseende utrustning och infrastrukturuppbyggnad (modernisering).
3. Stöd till svenskt näringsliv avseende finansiering eller kunskap.

Dessa metoder får ofta kombineras för att uppnå bästa effekt.

Kommittén vill också poängtera vikten av att svenska företag, myndigheter och organisationer samt allmänhet genom aktivt engagemang ökar sina kunskaper om förutsättningarna och förhållandena i Östersjöregionen. Detta gäller naturligtvis de rent handelsrelaterade aspekterna, men också vad gäller kulturella, sociala och andra villkor och förhållanden. Sådan kunskap är fundamental för en långsiktig och omfattande handel. Det är därför av vikt att skapa och vidmakthålla omfattande personliga kontakter och utbyte mellan länderna.

Svenska myndigheter har i allmänhet god kompetens, också för att stödja och samverka med andra länders myndigheter. Resurserna härför är dock begränsade. Inte endast rent ekonomiskt utan också i hög grad beroende på svårigheten att avdela tillräckligt antal tjänstemän med den särskilda kompetens som ofta efterfrågas. Det är därför av stor vikt att regeringen i verksamhetsdialogen med berörda myndigheter samt i regleringsbrev är tydlig i sin prioritering och beskrivning av den roll man anser att myndigheten skall ha, i syfte att främja handel inom Östersjöregionen.

I regeringens proposition 1997/98:70 om "Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa" betonas vikten av att relationen alltmer får karaktären av samarbete inom alla fält, samt att det stegvis övergår till i ett reguljärt, icke subventionerat samarbete. Inom de direkt handelsrelaterade områdena är det enligt kommitténs uppfattning särskilt viktigt att betona samverkan och samarbete utan subventioner och stöd. Stödåtgärder kan vara nödvändiga i vissa fall men innebär också särskilda risker för en fri handel och fungerande marknadsekonomi.

Från svensk sida bör övervägas att inom speciella områden som rör handelsfrämjande åtgärder intensifiera samarbetet mellan regionala/lokala myndigheter och organisationer i regionen. Ett

samarbete som inleds med att kartlägga de främsta behoven hos bägge parter. Områden som kan vara särskilt lämpliga är t.ex. tull- och skatteförvaltning, men även områden såsom hamnförvaltning, godshantering och liknande är viktiga. Gemensamma projekt där både myndigheter och näringsliv medverkar är ofta nödvändiga när det gäller handelsrelaterade frågor.

4.2 Bilden av regionen

Kommittén har på flera ställen i detta betänkande berört behovet av att bilden om förhållandena i regionen nyanseras. Problemen får inte underskattas men inte heller överdrivas. Enligt vår uppfattning finns till viss del en alltför pessimistisk bild i Sverige av de nuvarande förhållandena i våra östliga grannländer. Vi vill då påpeka att vår uppgift är att se på de direkt handelsrelaterade förutsättningarna. Samtidigt bör man komma ihåg att handel och det personliga utbytet mellan länderna som den medför, är en viktig faktor för att bygga upp ett stabilt samhälle ur alla aspekter. Kan handel och investeringar blomstra, förbättras också samhällsförhållandena i stort.

Kommittén vill därför hävda att ökade kunskaper i Sverige om det faktiska förhållandena i de östra delarna av regionen är en av de viktigaste komponenterna för en ökad handel och ökade investeringar. Alla aktörer i Sverige som kan bidra till en sådan kunskapspridning har en viktig roll att spela.

4.3 Förenklingar i regelverk

Regler och procedurer för handel och investeringar är tyvärr ofta mycket komplicerade. I många fall bygger dessa på internationella avtal, konventioner etc. vilket naturligtvis inte underlättar förenklingsträvanden. Ett allt mer omfattande regelverk för världshandeln administreras av världshandelsorganisationen WTO. Sveriges tullagstiftning är i allt väsentligt gemensamma EG-regler.

Det är av stor betydelse för företagen att reglerna inte är onödigt komplicerade och krångliga att tillämpa. Så enkla regler som möjligt tillsammans med en god information bör alltid vara en grundläggande utgångspunkt.

Sveriges medlemskap i EU har, för icke medlemsländer i regionen, medfört en viss ökning av handelsrestriktioner i form av höga kvoter, licenser o.dyl. EG:s regelverk uppfattas också av många som mycket komplext. Detta kan innebära vissa problem, särskilt för små företag i regionen som önskar exportera till Sverige.

På sikt är det gynnsamt för alla parter om regelverken förenklas, inte minst inför att nya länder så småningom kommer att anslutas till EU. En god bas för förenklingsarbetet är den s.k. Stockholmsdeklarationen och arbetet inom Tull 2000 samt EU-kommissionens initiativ SLIM (Simpler Legislation for the Internal Market). Betydelsefullt är att det i denna fråga så långt möjligt råder en samsyn mellan myndigheter och näringsliv samt att det finns ett engagemang från näringslivet.

Det är därför av vikt att arbetet med att förenkla EG:s regelverk ges hög prioritet från svensk sida. Framför allt vad avser tullregler där arbetet inom ramen för TULL 2000 bör intensifieras ytterligare. Arbetet inom ramen för "SLIM" bör ges ökad vikt.

Sverige är beroende av utrikeshandel. Den svenska exportens värde motsvarar idag över 40 procent av vår bruttonationalprodukt. Importens värde är nära 35 procent. Världshandeln växer idag snabbt och investeringarna över gränserna ökar ännu snabbare. En öppen världshandel utgör det övergripande målet för svensk handelspolitik.

Frihandel är en av de viktigaste förutsättningarna för ekonomisk utveckling, tillväxt och sysselsättning. Utvecklingen ställer krav på klara internationella spelregler som främjar fri handel med varor och tjänster.

EU-medlemskapet har inneburit ökade möjligheter för Sverige att påverka den internationella handelspolitiken. Bland annat gäller det att reducera de restriktiva inslagen i EU:s egen handelspolitik, som antidumpningsåtgärder och hinder mot import

av jordbruks-produkter. Sverige strävar efter förenklingar och förbättringar i de handelsrelaterade regelverken.

4.4 Bekämpning av korruption och annan brottslighet

Bestickning och tagande av mutor stör fortfarande i viss grad handeln mellan länderna, även om problemet anses ha minskat. Det kan inte nog poängteras att dessa företeelser måste bekämpas. För detta har alla parter ett ansvar. Företagen måste i sin verksamhet konsekvent avstå från varje form av bestickning både vad avser myndighetsrelationer som affärsrelationer. Det är lämpligt att ett sådant ställningstagande finns i företagets interna regler som en del i en långsiktig strategi.

Myndigheter och organisationer måste genom utbildningsåtgärder, information och kontrollsystem förebygga och förhindra att tjänstemän begär eller tar emot mutor. Känsla för vikten av integritet och förståelse för den skada man långsiktigt åsamkar sin organisation och landets ekonomi måste byggas upp. Det är också fråga om att myndigheterna har en arbetsorganisation där beslutsnivåer och beslutsordningar är tydliga och offentliga. Den utomstående skall alltid kunna veta vem som är beslutsfattare i ärendet.

Flera insatser rörande integritet inom den offentliga förvaltningen har gjorts bl.a. inom ramen för Phare- och Tacis-programmen. Dessa ansträngningar måste fortsätta och Sverige bör söka påverka så att denna fråga ständigt hålls aktuell.

En förutsättning som ofta nämns för att nedbringa riskerna för korruption är att de tjänstemän som arbetar inom offentlig verksamhet har en rimlig lön för sitt arbete. En adekvat lönesättning kan också bidra till att den ibland besvärande höga personalomsättning som förekommer inom vissa myndigheter i regionen kan minska.

En viktig markering i kampen mot korruption är den nyligen antagna OECD-konventionen om mutor. Även vissa länder som idag inte är medlemmar i OECD har anslutit sig till konventionen,

t.ex. Slovakien och Bulgarien. Sveriges regering bör uppmuntra Ryssland och de baltiska länderna att också ansluta sig till konventionen.

Den av Sverige ledda aktionsgruppen mot organiserad brottslighet i Östersjöregionen som tillsattes vid Östersjötoppmötet i Visby 1996 har varit framgångsrik. Gruppen fick förnyat mandat vid regeringschefsmötet i Riga i början av 1998. Arbetet kommer att fortsätta med gemensamma aktioner för att bekämpa narkotikasmuggling och annan grov smuggling och brottslighet. Dessutom kommer särskild vikt också att läggas på att bekämpa ekonomisk brottslighet och korruption.

I sammanhanget har vi uppmärksammat att det, efter initiativ inom CBSS, relativt nyligen inrättats s.k. Focal Points inom samtliga länder i Östersjöregionen. Funktionen "National authority for reporting and solving problems" är tänkt att kunna kontaktas när man får olika problem med tullhantering. Såvitt vi kunnat utröna är denna funktion ännu tämligen okänd för företag och andra som kan ha behov av den. Frågan är om denna kontaktpunkt, en sorts "Gränspasseringsombudsman", i realiteten har avsedd verkan. Det förefaller lämpligt att detta organ utvärderas.

4.5 Finansierings- och stödsystem

4.5.1 Det finansiella systemet

I avsnitt 3.2.8 tecknade kommittén en ganska nedslående bild av banksystemets och de statsstödda finansierings- och stödsystemens förmåga att fylla sina avsedda funktioner vid satsningar i Östersjöregionen.

Bankernas roll

Vad gäller banksystemet vill kommittén framhålla att satsningar i Öst knappast varit möjliga under den kris som belastat de svenska bankerna under 90-talet, en period som till stor del sammanfallit

med omvälvningarna i Östeuropa. Kommittén konstaterar också att av många tecken att döma förestår nu en period av mer målmedvetna satsningar i regionen från de svenska bankerna, i första hand i Polen, men också i de baltiska staterna.

Kommittén menar inte heller att bankerna skall utsätta sig för betydande risker till följd av massiva satsningar i denna alltjämt ofta vanskliga region. Däremot vill kommittén framhålla att det föreligger ett starkt ömsesidigt beroende mellan bankernas och näringslivets satsningar i Östersjöregionen. Ett väl utbyggt bank-system är ett starkt stöd för företagen vilket i sin tur ger underlag för lönsam bankverksamhet. Den slutsatsen har av allt att döma hittills dragits av fler utländska än svenska banker. Det är därför kommitténs förhoppning att de ansatser till ökad etableringstakt som kommittén kunnat notera vid kontakter med företrädare för bankerna, visar sig vara inledningen till mer målmedvetna satsningar i regionen.

Statsstödda aktiviteter

Kommittén har efter den bedömning som gjorts i avsnitt 3.2.8 dragit slutsatsen att det är angeläget att en totalöversyn kommer till stånd av alla de aktiviteter och former som på olika sätt är avsedda att främja svensk utrikeshandel och svenska företags förutsättningar för investeringar, och som har statligt stöd. Översynen bör inte bara syfta till att försöka göra verksamheten mer överskådlig utan också främja ett mer övergripande och riskfokuserat angreppssätt i verksamheten. Därigenom bör systemet, utan att för den skull centraliseras, kunna ge ett effektivare bidrag till lägre kostnad än nuvarande partiellt inriktade stödprogram.

Liknande slutsatser har också dragits i betänkandet "Stöd till mindre företags satsningar i Östersjöområdet" (Ds 1998:12) och i Riksrevisionsverkets rapport "Statliga insatser för att främja export från små och medelstora företag" (RRV 1996:67).

4.5.2 Stöd för marknadssatsningar

Kommittén föreslår att projektinriktade marknadssatsningar så kallade affärschanskoncept - "Affärschans Östersjöregionen" - intensifieras i de aktuella länderna.

Det är av stor betydelse att svenska små och medelstora företag kan få stöd i samband med marknadssatsningar i Ryssland, de baltiska länderna och Polen. Stöd behövs såväl regionalt i Sverige som på plats i östra delarna av regionen. Exportrådets handelskontor är en viktig resurs. Andra viktiga aktörer är handelskammare, ALMI och privata konsultföretag samt i vissa fall näringslivorganisationer.

Erfarenheter visar att det efter en kartläggning av företagets exportmöjligheter och produkternas lämplighet för en speciell marknad krävs en handfast kontakt med presumtiva affärspartners. Dessa kontakter blir ofta mer effektiva och mer målinriktade om företaget får stöd från en aktör i det aktuella landet som känner företagen, affärsmentaliteten, har myndighetskontakter etc.

En beprövad modell för sådana aktiviteter är s.k. Affärschansprojekt. Dessa projekt bygger på att svenska företag i en viss bransch eller en viss region erbjuds att delta i en affärsresa till ett land i Östersjöregionen. En förutsättning för deltagande är att företaget bedöms ha realistiska exportförutsättningar. På plats har den svenska exportorganisationen valt ut lokala företag med vilka det bedömts finnas mycket goda förutsättningar att etablera affärsförbindelser.

Företagen ges således stöd med kunskaper, kontakter och marknadsintroduktion. Genom aktiviteterna erhålls erfarenheter som kan leda till såväl export som importaffärer i regionen.

Affärschansprojekten bygger på att deltagande företag står för en del av kostnaden och att resterande del subventioneras. Kostnaden för genomförandet kan reduceras genom att projektet riktas

mot en grupp företag. Detta tillsammans med en viss subventionering innebär att kostnaden för det enskilda företaget bör kunna ligga på relativt låg nivå.

Bland annat har handelskontoret i S:t Petersburg och Sydsvenska Handelskammaren genomfört dessa s.k. Affärschansprojekt med gott resultat.

Staten bör under en treårsperiod tillhandahålla ytterligare stöd för marknadssatsningar i form av Affärschansprojekt. Exportrådet bör ges i uppgift att tillsammans med den regionala organisationen för exportfrämjande i Sverige, och i samråd med berörda näringslivsorganisationer samt handelskammare, genomföra dessa projekt.

4.5.3 Ramavtal

Kommittén föreslår att möjligheten att teckna så kallade ramavtal eller liknande med Ryssland undersöks.

Kommittén har kunnat konstatera att problemen i samband med projektexport till i första hand Ryssland ofta synes hänga samman med svårigheter att administrera och finansiera projekten "ett och ett". Både ryska myndigheter och företag möter problem att i varje enskilt projekt hantera mängder av juridiska, finansiella och tekniska frågor som kompliceras av att rättsväsendet alltför är outvecklat och det administrativa kunnandet begränsat.

Ett sätt att underlätta hanteringen av dessa problem kan vara att träffa ett ramavtal eller liknande mellan regeringarna i Sverige och Ryssland, eller på annat sätt nå överenskommelse med Ryssland som bl.a. skulle underlätta erhållande av acceptabla garantier från den ryska sidan. I ett sådant arrangemang kan specificeras vilka produkter, branscher eller industrier som skall ingå vilket underlättar upprättandet av administrativa rutiner i samband med affärerna. Angelägna områden där svensk industri har hög kompetens som t.ex. modernisering av sjukvården, renovering av fjärrvärme- och avloppsanläggningar eller upprustning av livsmedelsproduktionen, kan därvid öronmärkas.

Ett sådant ramavtal skulle kunna vara ett värdefullt komplement till den svenska s.k. baltramen. Det har framkommit att många svenska företag skulle välkomna ett sådant arrangemang med den ryska staten. En rad länder har redan ingått överenskommelser med Ryssland och bl.a. det brittiska avtalet med det ryska finansministeriet anses vara mycket ändamålsenligt.

Kommittén anser därför att det bör undersökas närmare om ett ramavtal eller liknande arrangemang kan träffas med Ryssland.

4.5.4 Yrkesinriktad utbildning

Kommittén föreslår att särskilda satsningar görs på yrkesinriktad utbildning i samband med projektexport.

I samband med så gott som varje projektinriktad investering i regionen som genomförs med svensk medverkan krävs en utbildningsinsats av personalen på plats. En sådan insats är helt avgörande för att projektet skall kunna fullföljas och anläggningarna fungera friktionsfritt. Det kan gälla utbildning i både drift och underhåll eller i ekonomiska och administrativa rutiner. Svenskt bistånd har lång tradition på detta område och utbildningsinsatserna har enligt de flesta bedömare en starkt handelsfrämjande effekt. Också erfarenheterna från Östersjömiljarden styrker denna slutsats. Kommittén anser att sådant stöd bör kunna ökas.

4.6 IT-frågor och förbättrad information till företagen

Kommittén förordar att IT-projekt får ökad uppmärksamhet i utvecklingsarbetet med länderna i Östersjöregionen.

Kommittén anser det mycket viktigt att utvecklingen inom IT-området utnyttjas på ett praktiskt och rationellt sätt för att råda bot

på den brist på information och kunskap som uppenbarligen finns vad gäller regler och bestämmelser inom handelsområdet.

Användning av IT är ett förhållandevis lätt och billigt sätt att förmedla gränsöverskridande information utan restriktioner, förutom de språkliga barriärerna. Det är därför av stor vikt att så mycket som möjligt av informationen finns på engelska.

För en rationell hantering krävs också ytterligare utveckling av elektronisk kommunikation mellan myndigheter och företag i olika administrativa rutiner, t.ex. skatte- och tulluppbörd. Ett annat exempel är licenser och tillstånd av olika slag. I denna del kan utnyttjandet av förenklade förfaranden, inkl. elektroniskt informationsutbyte (EDI), innebära avsevärda förbättringar. Viktigt är dock att all datorisering grundas på stabil lagstiftning och en hög administrativ kompetens.

Överhuvudtaget kan olika informationsdatabaser i nätverk ge avsevärt stöd för en positiv utveckling inom alla sektorer i regionen. Sverige bör i lämpliga internationella sammanhang driva denna fråga. En ökad IT-användning, som säkert är nödvändig, innebär också ett utbildningsbehov vilket måste beaktas framförallt när det gäller möjligheten för myndigheter inom berörda länder att klara framtida krav.

För vissa informationsfrågor i anslutning till gränspassering återkommer vi avsnitt 4.8.

4.6.1 En svensk informationsplats

Kommittén förordar mer samarbete mellan svenska organisationer så att det skapas en samlad svensk informationsplats (webbsida) för Östersjöområdet med länkar till andra webbplatser och databaser som innehåller relevant information om bestämmelser, marknadsförhållanden, statistik etc.
--

Tillgången till relevant information får allt större betydelse. Informationen måste vara lätt och snabbt tillgänglig samtidigt som den måste vara tillförlitlig. Med de regelverk som gäller för handels-

relationer, beskattning m.m. krävs omfattande kunskaper för att undvika att göra fel. Reglerna förändras också relativt ofta och snabbt. Många av de problem som uppstår i handelskedjan beror på missuppfattningar och okunskap hos aktörerna.

Användningen av IT och Internet är även betydelsefull då det gäller att finna affärspartners och kartlägga grundläggande marknadsförutsättningar o.dyl. Exempel på databaser för detta ändamål är BCCA:s Basin, estniska www.koda.ee (Estonian Chamber of Commerce and Industry), litauiska www.online.lt (Lithuania On Line), finska www.interdevelopment.fi (Interdevelopment OY). Basin kommer utbyggt att innehålla detaljerade uppgifter om ca 350 000 företag som söker affärspartners i Östersjöområdet. Ett annat exempel är den s.k. SME-link för vilken Länsstyrelsen i Jönköping län svarar. SME-link är en utmärkt plattform från vilken man också kan länka in sig på ett stort antal databaser.

Ett starkt behov finns hos företag och myndigheter att få överblick över vilka departement, myndigheter, verk och organisationer som är involverade i Östersjöhandeln: vilken inriktning de har samt inom vilka sektorer och länder de är aktiva. Denna kunskap saknas hos flertalet små och medelstora företag vilket gör att de många gånger inte vet vart de skall vända sig när de söker hjälp med att utveckla handeln.

Företag som vill satsa på en ökad handel inom Östersjöregionen och söker grundläggande information om villkor och förutsättningar måste ha tillgång till och behärska Internet. Att söka informationen på annat sätt är alltför tidskrävande och kostsamt.

Kommittén bedömer att det finns behov av att skapa en samlad svensk webbplats med en mycket stark handels- och Östersjöprägel. Den ska utgöra en naturlig och lättfunnen ingång till relevant information. Det är oklart var en sådan webbplats skall tillhandahållas. Sveriges Exportråd, handelskamrarna och Östersjöinstitutet i Karlskrona är alla organisationer med ambitioner att tillhandahålla information om Östersjöhandeln. Även den tidigare nämnda SME-link kan vara en plattform i sammanhanget. Ökat samarbete mellan olika organisationer kan öka slagkraften i informationshanteringen.

Det planerade, permanenta sekretariatet i Stockholm för Östersjöstatens Råd (CBSS) kan också komma att spela en viktig roll som informations-spridare och koordinator i regionen. Detta sekretariat kan säkert också bidra till att skapa en utökad informations-plattform för Östersjöområdet med länkar till andra webbplatser och databaser som innehåller relevant information om bestämmelser, marknadsförhållanden, statistik etc. Statsrådsberedningens Östersjögrupp har upprättat en hemsida (www.baltinfo.org) som kan utgöra ett första steg mot en sådan samlad informationskanal som bygger på länkar till de enskilda medlemsländerna i CBSS samt till EU-kommissionen.

4.6.2 Regionalt samarbete om Internet-information

Inom ramen för Östersjösamarbetet kan åtgärder vidtas för att förbättra informationsutbudet.
--

Det är inte bara angeläget att svenska myndigheter har fullgod och lättillgänglig information. Motsvarande utbud bör eftersträvas i hela Östersjöregionen. Flera länder, såsom de baltiska staterna, har utmärkta webbplatser på engelska som ger omfattande marknadsinformation m.m. Inom ramen för Östersjösamarbetet borde det vara möjligt att fastställa vissa specifikationer för omfattning och utformning av det offentliga informationsutbudet via Internet. Därmed uppmuntras företagare att mer aktivt besöka dylika webbplatser. Det blir dessutom lättare att orientera sig i informationsutbudet. Internettekniken underlättar uppdatering och koppling till andra relevanta informationskällor genom s.k. länkar. Ett framtida Östersjösekretariat kan aktivt bidra till ökat samarbete på detta område.

4.6.3 Andra informationsåtgärder

Internationella program

Vissa uppgifter pekar på att svenska företag och organisationer deltar i mindre utsträckning i Phare och Tacis-programmen än vad företag från andra länder gör. Från företagets sida sägs att detta bl.a. beror på att det brister i det kunskapsstöd som erfordras från specialister på kontakter med internationella organisationer och program såsom EBRD, NIB, Tacis och Phare. Små och medelstora företag i Sverige upplever detta som särskilt bekymmersamt. Det är av vikt att svensk expertis med samlad kunskap inom området finns och är tillgänglig för aktivt stöd. Det bör därför övervägas att vidta särskilda åtgärder för att stimulera svenska företags aktiviteter inom Phare och Tacis-programmen, också som en signal för Sveriges engagemang att stödja berörda länders anslutning/närmande till EU. Genom olika utbildnings- och informationsaktiviteter riktade både direkt till företag men också till organisationer såsom handelskammare, ALMI, Exportcentrum m.fl. bör kunskapen om EU:s projekt kunna höjas avsevärt.

Vem gör vad?

Kommittén har erfarit att inom Utrikesdepartementet pågår arbete med att uppdatera och utveckla skriften "Vem gör vad i samarbetet med Central- och Östeuropa". En sådan sammanställning är värdefull och bör därför också kan göras tillgänglig via Internet.

Svensk myndighetsinformation

Det är angeläget att svenska myndigheter och organisationer som är relevanta för handel med Sverige, dels är tillgängliga på Internet dels har sin information också på engelska och för viss specifik information även på andra språk. I första hand bör Generaltullstyrelsen och Riksskatteverket särskilt uppmärksamma ett sådant behov. (jämför avsnitt 4.8.5)

Underlättande av export till Sverige

Inte så sällan är åtgärder som underlättar import ett viktigt instrument för att främja exporten. Sverige är av tradition ett öppet land med få protektionistiska inslag. Det betyder å andra sidan att importörerna möter en krävande marknad med stor konkurrens från andra länder. För att underlätta för exportörer i Östersjöregionen är det därför av största vikt att informera om Sverige och om den svenska marknadens potential. Mot denna bakgrund föreslår kommittén att Sverige via sina ambassader, handelsfrämjande organisationer etc. informerar näringslivet i länderna runt Östersjön om den svenska marknaden. Denna aspekt bör även uppmärksammas vid inkommande besök.

Kommittén föreslår att den av Sida utgivna "Exporters Guide to Sweden" uppdateras och görs brett tillgänglig. Detta kan bland annat ske genom att publicera den på Internet samtidigt som tryckta exemplar skall spridas. Exporters Guide to Sweden, som är översatt till ryska, polska, litauiska, lettiska och estniska, bör finnas tillgänglig på exempelvis handelskammare i de aktuella länderna, handelskontor etc.

Kommittén föreslår att Sida utarbetar standarder för besöksprogram för företag som bedöms kunna exportera till Sverige. En viss subventionering av de kostnader som är förknippade med besöket i Sverige bör inrymmas i Sidas handelsfrämjande verksamhet.

4.7 Höjd kompetens hos företag och organisationer

Kommittén föreslår att ytterligare insatser görs som bidrar till uppbyggnad och förbättring av ryska, estniska, lettiska, litauiska och polska företags och organisationers "administrativa kompetens".

Svenska företag som verkat i regionen under flera år har samlat värdefulla erfarenheter. Det är av stor vikt att erfarenheterna tillvaratas så att företag kan tillgodogöra sig dessa på ett konkurrensneutralt sätt. Olika former där storföretag stödjer småföretag bör kunna utvecklas ytterligare. Detta gäller särskilt när mindre företag är underleverantörer i större projekt. Företag bör stimuleras att åta sig att hjälpa andra företag som vill inleda handel i Östersjö-regionen.

Frågan har också uppmärksamats av utredningen (Ds 1998:12) Stöd till mindre företags marknadssatsningar i Östersjöområdet, som skissat en tänkbar modell för sådant samarbete.

Av stor vikt är att främja utbyte också inom näringslivet, t.ex. i form av trainee-program, mentorskap och ledarskapsutveckling. Överenskommelserna inom ramen för det svensk-ryska samarbetet innehåller sådana program, t.ex. vad avser praktik för företagsledare. Ökat utbyte mellan näringsliv och förvaltning och omvänt, är viktigt för att främja kunskapsöverföring vilket också ökar förståelsen för varandras förutsättningar och villkor.

Det finns idag flera svenska program, både på nationell och regional basis, för kunskapsöverföring, utbyte och samverkan mellan företag och näringslivsorganisationer inom regionen. Som vi inledningsvis konstaterat är kunskapsöverföring den främsta metoden för att främja handelsutvecklingen. Av mycket stor vikt är att ännu närmare kontakter kan knytas mellan ländernas näringsliv, framför allt vad avser små och medelstora företag. Kommittén bedömer att detta på olika sätt ytterligare bör stimuleras.

Kommittén anser att erfarenheterna av de utbildningsinsatser som hittills gjorts talar för att ytterligare åtgärder bör sättas in på detta område. Ett effektivt sätt att styra insatserna så att de blir till ömsesidig nytta för de svenska företagen och deras motparter kan vara följande modell.

Det svenska företag som konstaterar att kompetensbrist föreligger på något viktigt område hos dess motpart bör beredas möjlighet att ta initiativ till att denne får tillgång till expertis under den tid som behövs för att t.ex. bygga upp en inköps- eller försäljnings-organisation, ett modernt redovisningssystem eller någon annan vital funktion. Därigenom skulle också svenskar som friställts i samband med omorganisationer eller nedläggningar kunna beredas tillfälle att utnyttja sin kompetens på sådana områden.

Kommittén anser att formerna för detta system kan göras enkla och t.ex. byggas upp runt handelskamrarna i Sverige som normalt har god kunskap om vilka lämpliga personer som finns tillgängliga lokalt. De närmare ersättningsvillkoren bör utredas separat.

4.8 Åtgärder för att underlätta gränspassering

4.8.1 Kvalitetsprogram för tullmyndigheter

Kommittén föreslår att Sverige inom ramen för Östersjösamarbetet tar initiativ till en diskussion om ett gemensamt kvalitets- och uppföljningsprogram för tullmyndigheter. Programmet skall stödja en utveckling mot fastställda krav för hantering av olika ärenden och tullformaliteter. I detta kan ingå tidskrav, etikkrav, integritetsfrågor och säkerställande av riktighet i tillämpning och beslut.

Tullmyndigheterna skall klara en avancerad balansakt: att skydda sitt land mot illegal införsel och utförsel samt se till att uppbörden av tullar, skatter och avgifter blir rätt. Samtidigt skall man tillse att

den legala handeln flyter så smidigt som möjligt. Det blir alltmer tydligt att dessa grundfaktorer alltid måste sammanvägas för att tillgodose vad som ibland uppfattas som motstridiga krav.

Utgångspunkten för myndigheternas agerande måste vara att se till att underlätta och hjälpa den legala handeln men försvåra för och stoppa den illegala.

Kommittén anser att det skulle kunna skapas program för gemensam kvalitetsutveckling där betydelsen av service särskilt betonas, t.ex. genom olika typer av utbildningsinsatser i samverkan mellan näringsliv och myndigheter. Naturligtvis är detta ett mycket långsiktigt arbete som måste introduceras successivt. Vi bedömer ändå att tiden nu är mogen att starta processen gemensamt med övriga Östersjöländer. Det måste också betraktas som en viktig del i det stöd och den samverkan som krävs för att berörda länders tullmyndigheter skall klara de krav som ställs inför ett EU-inträde och de möjligheter som öppnas inom ramen för partnerskapsavtalet (PSA) med Ryssland.

Långsiktigheten och komplexiteten i ett sådant program gör att samlade erfarenheter och samlade lösningar bör sökas. I sammanhanget kan nämnas att t.ex. finska tullen har arbetat med denna typ av program. Goda exempel finns också från amerikanska och brittiska tullen.

Programmet bör först introduceras inom tullmyndigheterna. Möjligen kan det senare utvecklas för att också användas för andra myndigheter med handelsrelaterade kontakter, t.ex. skattemyndigheter.

I sammanhanget bör uppmärksammas att diskussioner inom ramen för Östersjösamarbetet med anknytning till förbättrad service och ökade kontakter med näringslivet m.m. redan påbörjats. Det senaste mer formella tillfället var under "Baltic Sea Customs Conference" i Tallinn sommaren 1997. Vid konferensen deltog närmare 60 representanter från samtliga Östersjöländers tullmyndigheter och EU. En särskild arbetsgrupp rörande "Tullprocedurer" lämnade då en rad rekommendationer som rörde förbättringar för gränspassering och service. Nästa konferens, den tredje, inom denna ram skall genomföras i Polen i 1999.

Det bör från svensk sida tas upp en diskussion inom ramen för Östersjösamarbetet om ett gemensamt kvalitets- och uppföljningsprogram för tullmyndigheterna inom Östersjöregionen. Ett första steg kan vara att bilda ett kvalitetsråd/grupp inom ramen för CBSS. Programmet skall syfta till att stödja en utveckling mot fastställda krav för hantering av olika ärenden och tullformaliteter. I detta skall bl.a. ingå tidskrav, etikkrav, integritetsfrågor och säkerställande av riktighet i tillämpning och beslut. Samverkansfrågor mellan myndigheter och mellan myndigheter och näringsliv är också viktiga komponenter. Det bör också undersökas om andra länder utanför det egentliga Östersjösamarbetet är intresserade att medverka.

De förslag som följer i avsnitten 4.8.2 till 4.8.4 har alla en anknytning till ett utvidgat kvalitetstänkande och den handelsfrämjande rollen för tull och andra myndigheter som agerar vid gränspassager.

4.8.2 Gemensamt tidsmål för gränspassering

Kommittén föreslår att Sverige tar initiativ till ett gemensamt mål för gränspassering som skall gälla inom samtliga Östersjöstater år 2000. Ett tillfälle att väcka frågan kan vara vid det möte mellan ländernas handelsministrar som planeras i juli 1998. Förslaget kan ses om ett första steg i ett ökat kvalitets- och servicetänkande som kan utvecklas gemensamt inom Östersjöregionens tullmyndigheter.

Som vi tidigare framfört uppfattas fortfarande gränspassering för kommersiella transporter och tullformaliteter i samband därmed som ett stort problem, särskilt avseende passering över landgränser. Det tar helt enkelt orimligt lång tid vilket medför onödiga kostnader och störningar för företagen. I dagens krav på transportkedjan är inte enbart snabbhet i sig väsentligt, utan kravet på säkerhet i leveranstidpunkt är också mycket betydelsefullt. Transportåtaganden som "Just in time" eller "Delivery on time" innebär framför allt att en vara skall levereras vid överenskommen

tidpunkt, inte att det är fråga om "II-transport". Det är därför också väsentligt att tiden för gränspassering är relativt förutsägbar.

Om man på hög politisk nivå i länderna inom Östersjöregionen kunde enas om att en normal gränspassage fick ta högst t.ex. två timmar, skulle det kunna få en positiv effekt på gränspasseringen. Vi föreslår därför att regeringen tar upp denna fråga inom ramen för Östersjösamarbetet. Naturligtvis skulle ett sådant mål inte på något sätt hindra berörda myndigheter från att vidta erforderliga kontrollåtgärder även om dessa tar betydligt längre tid. Påpekas bör dock att strävan bör vara att urval för kontrollåtgärder alltid görs med stöd av riskanalys och riskbedömning. Huvuddelen av de gränsöverskridande transportererna sker på ett legalt sätt och med inriktning att fullgöra de formaliteter som krävs.

Med gränspassering bör avses tiden för "myndighetsåtgärder" från det att man ankommer till gräns och påbörjar en åtgärd för att införa/utföra varor och/eller transportmedel tills dess att man är "fri" att åka därifrån. Med en sådan definition innefattas hela kedjan även om flera aktörer är inblandade. Det är ur trafikantens synvinkel ointressant om det är tull, passpolis eller annan myndighet som agerar. Man bör här beakta att olika länder har också olika lösningar på myndighetsansvaret vid gränsen. I första hand bör målet gälla trafik med lastbilar, både vid landgräns och inkommande med färja. I ett senare utökat samarbete kan mål diskuteras även för andra typer av trafik och ärenden.

Ett sådant mål ger incitament till ländernas myndigheter att söka lösningar och vidta åtgärder med utgångspunkt från ett helhetsperspektiv. Det kan t.ex. vara lösningar som innebär att tullklarering på landgräns sker vid "ett enda stopp", dvs. att utklarering och inklarering av varor sker samtidigt. Förenklade tullförfaranden och procedurer är en annan metod. Att söka samlösningar mellan gränsmyndigheterna är också steg som kan tas. Inte minst viktigt är att tillse att informationen om de regler och villkor som gäller är tillgängliga. Det kan även krävas rent trafikmässiga eller andra praktiska arrangemang för att underlätta gränspassager.

Enligt vår uppfattning är möjligheten att snabba upp gränssklareringen inte i första hand beroende på tillgången till resurser

utan mer fråga om rationell hantering och prioritering. Det är snarare så att det med rationella "klareringslösningar" bör gå att frigöra resurser för erforderliga kontrollåtgärder.

För att ge ytterligare incitament för att åtgärder faktiskt vidtas bör målet följas upp återkommande med hjälp av en för alla gemensam modell. Uppföljning bör ske varje år med hjälp av en enkät till ett urval av transportörerna. Det kan t.ex. ske genom att ett antal slumpvis utvalda transportörer vid ett antal gränsstationer i respektive land, under en period får fylla i ett enkelt frågeformulär.

4.8.3 Samverkan

Kommittén föreslår ökad samverkan mellan den svenska tullen och tullmyndigheterna i Ryssland, de baltiska länderna och Polen. Samverkan skall främst syfta till att underlätta gränspassager och förbättra servicen till näringslivet. Samverkan bör successivt överföras till att bli ett naturligt led i en lokal samverkan mellan respektive lands myndigheter.

Som tidigare redovisats görs redan många insatser för att stödja förbättringar av ländernas tullmyndigheter. I ett inledande skede bestod insatserna främst i "akutbistånd" framför allt med utrustning. Därefter inriktades insatserna mer mot uppbyggnad av organisationerna, utbildning samt samverkan inom brottsbekämpande verksamhet.

Det är nu dags för en bredare samverkan, med starkare inslag av förberedelser inför EU-medlemskap, den handelsfrämjande rollen och kraven på service. En samverkan som alltmer bör få karaktären "utbyte på lika villkor" och allt mindre av biståndskaraktär. Nära anknytning till de lokala förhållandena är betydelsefullt. Den svenska tullen bör utveckla samarbetsformer mellan regionala/lokala myndigheter i respektive länder inte bara inom ramen för de tullsamarbetsavtal som finns. Denna samverkan bör inriktas på att utbyta erfarenheter och finna former för

lösningar som bidrar till att främja handeln mellan länderna. Återigen påpekas – för undanröjande av risken för missförstånd – att de legitima kraven på kontroll och bekämpning av brottslighet inte får prioriteras ner utan balanseras mot kraven på service och snabb hantering.

Generaltullstyrelsen bör få i uppdrag att ta initiativ till en ökad samverkan med denna inriktning. I samråd med representanter för lämpliga intresseorganisationer bör en grundläggande beskrivning för ett sådant arbete tas fram. Utbytet bör bygga på en samverkan mellan regional/lokala myndigheter, i första hand mellan myndigheter på orter som har gemensamma flyg- eller färjelinjer.

Formerna bör kunna vara obyråkratiska och behöver inte enligt vår uppfattning regleras med särskilda avtal mellan länderna. Det är av stor vikt att representanter för näringslivet involveras. I vissa frågor kan det även vara lämpligt att t.ex. bilda grupper där representanter för handelskammare eller andra intresseorganisationer ingår. Även Exportrådets kompetens bör tillvaratas i detta sammanhang. Under ett inledande skede bör övervägas att tillföra särskilda medel för att täcka vissa särskilda kostnader, t.ex. för resor. Detta får beslutas efter det att en projektbeskrivning presenterats.

För att en sådan samverkan skall få effekt krävs också ett starkt engagemang från den politiska nivån i samarbetslandet. Kommittén hänvisar här till vad som uttalats i utvärderingen av den svenska tullens medverkan i utvecklingsarbetet i den utvärdering som gjorts av de säkerhetsfrämjande insatserna.

I dag finns inga naturliga fora inom Östersjöregionen där myndigheter och näringsliv träffas för att gemensamt finna lösningar på bilaterala och multilaterala gränspasseringsproblem. Mellan länderna i Östersjöområdet finns flera samrådsgrupper etablerade. Någon eller några av dessa bör utvecklas ytterligare och även inkludera företrädare för företag för att gemensamt finna lösningar på problem. Ekonomiska arbetsgruppen inom ramen för Östersjöstaternas Råd kunde möjligtvis utgöra ett dylikt forum.

4.8.4 Utbildningsåtgärder

Kommittén föreslår att ett program för direkt utbyte mellan tulltjänstemän från Ryssland, de baltiska länderna samt Polen och Sverige skapas. Programmet bör ha betoning på handelsfrämjande åtgärder och service.

Inom ramen för EU finns det s.k. Matthaesus-programmet. Det innehåller dels seminarier och utbildningsaktiviteter, dels möjligheter till utbytestjänstgöring för tulltjänstemän. Från och med den 1 januari 1998 är dessa aktiviteter även öppna för tjänstemän från de länder som ansöker om medlemskap i EU. Vidare finns möjligheter av detta slag inom Phare-programmet.

Inom det nordiska tullsamarbetet finns möjligheter till utbytestjänstgöring mellan de nordiska länderna.

I ovannämnda former av utbyte deltar idag tjänstemän från olika nivåer inom myndigheterna. Det är således inte endast förbehållet chefer eller direkta specialister. Generellt sett bör denna typ av utbyte uppmuntras och det bör från svensk sida arbetas för att även Ryssland på lämpligt sett involveras i Matthaesus-programmet. Resurserna är dock begränsade.

Det bör därför öppnas en ökad möjlighet till motsvarande utbyte för tulltjänstemän i Ryssland, de baltiska länderna samt Polen med Sverige och omvänt. Detta kan ske i form av ett stipendieprogram för tulltjänstemän i länderna. Betoningen i utbytet bör vara service och handelsfrämjande åtgärder.

Utbytet bör bygga på ett basprogram om ca tre veckor med engelska som gemensamt språk. I programmet skall ingå kontakter (besök) med respektive lands företag och näringslivsorganisationer, t.ex. handelskammare.

Generaltullstyrelsen bör ges i uppdrag att utforma ett program, former och beräkna kostnader etc. På lämpligt sätt bör detta sedan diskuteras med övriga berörda länder. Inledningsvis kan övervägas att Sverige gör ett ensidigt erbjudande, dvs. att tjänstemän från de tidigare nämnda länderna erbjuds att komma till Sverige utan att motsvarande möjlighet finns för svenska tulltjänstemän.

Programmet bör vara tillgängligt under en femårsperiod och utvärderas löpande varje år. Möjligheterna bör undersökas att infoga programmet i det nordiska tullsamarbetet och att detta utökas till ett Östersjöutbyte.

4.8.5 Informationsåtgärder

Kommittén föreslår att Sverige verkar för att samtliga Östersjöländers regler för införsel och utförsel av varor görs tillgängliga på Internet. Reglerna bör finnas både på respektive lands språk och på engelska. Det bör ankomma på varje land att svara för att klara av detta senast år 2000. Sverige bör kunna bidra med stöd för detta.

Kommittén har mycket tydligt uppfattat behovet av att relevant information om regler för import och export inom regionen finns lätt tillgänglig. För en smidig gränspassage måste företagen ges förutsättningar att göra rätt från början. Det krävs också att information finns tillgänglig på olika sätt, inte minst med utnyttjande av modern informationsteknik.

Med hänsyn till att handeln är gränsöverskridande så är det naturligtvis en fördel om så mycket som möjligt av informationen finns både på respektive lands språk och på engelska.

Kommittén anser att samtliga Östersjöländers tullregelverk, som är av central betydelse, skall göras tillgängliga via Internet. Även lättillgängliga och lättbegripliga informationsbroschyrer, både i tryckt version och på Internet, som beskriver procedurer och regler bör utarbetas.

Det kan nämnas att estniska tullen har en mycket ambitiös hemsida på Internet. Den innehåller bl.a. en hel del tullbestämmelser. Estniska tullens lösning visar på ett exempel som kan vara till stort värde för andra länder. Jämfört med t.ex. svenska tullens hemsida är den för närvarande betydligt mer innehållsrik. Såvitt vi har kunnat utröna så finns däremot t.ex. inte den tyska tullen överhuvudtaget tillgänglig via Internet.

4.8.6 Transiteringar och ATA-carnet

Sverige bör verka för att Estland, Lettland och Litauen ansluts till SAD/Transitkonventionerna så snart detta är praktiskt möjligt. Sverige bör också agera för att TIR-konventionen och tillämpningen av densamma kan säkerställas. Möjligheten att utnyttja ATA-carnet i samtliga Östersjöländer bör främjas

Transitering av varor genom länder måste kunna ske på ett enkelt sätt, utan att tullar eller andra pålagor behöver erläggas, eller att varorna blir föremål för handelspolitiska åtgärder. Alla transiteringssystem bygger i grunden på någon form av kontroll- och garantisystem. Garantin ställs för tull och andra pålagor som kan komma att belasta varorna i den händelse varorna av någon anledning inte visas upp för tillämplig tullmyndighet när transporten avslutas. Kontrollsystemen bygger på "passhandlingar" eller transiteringsdokument och oftast försegling av lastenheten eller av varan vid behov kombinerat med fysisk kontroll.

Det är naturligtvis av stor vikt att de kontroll- och garantisystem som är förknippade med proceduren är säkra. Under senare tid har transiteringssystemen utsatts för brottslig verksamhet i syfte att undgå tull, skatt och avgifter. För en smidig handel är det därför av stor vikt att brottsliga angrepp på transiteringssystem stoppas. Inom EU, tillsammans med övriga berörda länder, pågår ett sådant arbete som också sammanhänger med en datorisering av det s.k. gemensamma transitsystemet.

I avvaktan på att denna datorisering har genomförts ansluts inga nya länder till konventionen. För anslutning krävs dessutom anpassning av ländernas lagstiftning, inrättande av garantisystem, datorisering m.m. Det förefaller inte som någon anslutning är aktuell före år 2000. Stöd för de baltiska ländernas anslutning finns inom ramen för Phare-programmet. Det bör undersökas vilket ytterligare stöd som kan ges för att underlätta och eventuellt påskynda ländernas anslutning.

TIR-transitering baseras på en FN-konvention och rör transitering av varor med internationella vägtransporter. Ett stor antal

länder i Europa, inkl. länderna i Östeuropa, och Västasien är anslutna till konventionen. Det är av stor betydelse att TIR-carnet kan utnyttjas på ett säkert och smidigt sätt och omfatta så många varugrupper som möjligt utan att riskera att avgifter undanhålls. Från svensk sida bör den pågående översynen och reformeringen noga följas. På lämpligt sätt bör Sverige medverka till ett säkert och effektivt utnyttjande av TIR-systemet.

Skapandet av handelsförbindelser underlättas avsevärt om det finns möjlighet att använda ATA-carnet. Systemet medger att man på ett enkelt sätt kan föra in varor i ett land, utan att erlagga tull eller andra pålagor, för exempelvis deltagande i mässor och utställningar, för uppvisande av varuprov och andra marknadsföringsinsatser. Systemet medger också passering genom ett land (transitering) på ett enkelt sätt. Ryssland, Lettland och Litauen har ansökt om anslutning, men är ännu inte anslutna till ATA-konventionen. Länderna är förhållandevis långt framme i handläggningen men det saknas kunskaper, framför allt hos tullmyndigheterna om den praktiska hanteringen. Sverige bör kunna medverka med utbildningsinsatser i berörda länder.

Kommittédirektiv

Hinder för handel och investeringar i
Östersjöregionen

Dir.
1997:114

Beslut vid regeringssammanträde den 9 oktober 1997.

Sammanfattning av uppdraget

En kommitté tillkallas med uppgift att efter samråd med näringslivet identifiera hinder och föreslå åtgärder för att underlätta handel och investeringar i Östersjöregionen, med särskild tonvikt på förhållandena vid gränsövergångar och för utländska direktinvesteringar i de baltiska staterna, Ryssland och Polen.

Bakgrund

Utvecklingen av det ekonomiska samarbetet i Östersjöregionen under senare år har varit mycket positiv. Förutsättningarna för stark ekonomisk tillväxt i regionen är goda, liksom förutsättningarna för utveckling av handel och investeringar. Samtidigt kvarstår en rad hinder som hämmar handelsutbytet och företagens investeringsvilja. För att bidra till att det ekonomiska samarbetet i Östersjöregionen skall få största möjliga effekt på tillväxt, sysselsättning och regional utveckling är det angeläget att dylika hinder identifieras och elimineras.

Uppdraget

En kommitté tillkallas med uppgift att identifiera de hinder som finns för handel och investeringar i Östersjöregionen. Kommittén skall vidare föreslå åtgärder för att underlätta handel och investeringar i regionen, med särskild tonvikt på förhållandena vid gränsövergångar och för utländska direktinvesteringar i de baltiska staterna, Ryssland och Polen.

Kommitténs kartläggning av hinder skall basera sig på svenska företags konkreta erfarenheter från handel med och investeringar i de baltiska staterna, Ryssland och Polen. Vid denna analys bör särskilt uppmärksammas svenska små och medelstora företags eventuella problem vid handel med nämnda områden. Vid kartläggningen får även problem uppmärksammas som företag i de baltiska staterna, Ryssland och Polen möter vid handel med Sverige.

Kommittén skall beakta relevant material som redan finns tillgängligt, t.ex. material från samarbetet mellan Östersjöländernas tullmyndigheter, Kommerskollegiums handelshinderdatabas, de ekonomiska arbetsgrupperna i Östersjöstaternas råd och Barentsrådet samt EG-kommissionens utlåtanden över de baltiska ländernas och Polens ansökningar om medlemskap i EU.

Kommittén bör arrangera expertmöten eller seminarier med bl.a. representanter för svenska företag som är verksamma i regionen. Kartläggningen bör dessutom omfatta enkäter och intervjuer. Nära samarbete bör ske med näringslivets organisationer och berörda myndigheter, bl.a. Kommerskollegium.

Redovisning av uppdraget

Kommitténs uppdrag skall redovisas löpande till regeringen och vara avslutat den 15 mars 1998.

(Närings- och handelsdepartementet)

Kommitténs sammansättning

Ordförande

Handelsminister Leif Pagrotsky

Ledamöter

Handelssekreterare Hans Blücher, Exportrådets handelskontor i S:t Petersburg

Direktör Mats Gabrielsson, Borås Wäfveri AB

Direktör Ulla Holm, Tetra Laval Finance

F.d. generaltulldirektör Ulf Larsson

Direktör Sture Lindmark, ISAK - Information & Samhällskontakt

Handelssekreterare Eva Nilsson, Exportrådets handelskontor i Warszawa

Direktör Ingemar Nilsson, Sydsvenska Handelskammaren

Kommersråd Christina Nordin, Kommerskollegium

Sakkunnig

Generaldirektör Anders Sahlén, Närings- och handelsdepartementet

Experter

Departementsråd Bengt Lundborg, Statsrådsberedningens Östersjögrupp

Ambassadör Nils-Erik Schyberg, Utrikesdepartementet

Departementssekreterare Nina Brunstedt, Närings- och handelsdepartementet

Sekreterare

Byrådirektör Per Olov Nützmann, Tullmyndigheten Stockholm

Förteckning över några webbadresser

RYSSLAND

http://www.online.ru/	Russia On Line
http://www.fipc.ru/	Investment Authority of Russian Federation
http://www.cbr.ru/	Central Bank of the Russian Federation
http://www.fe.msk.ru/	Federal Commission for the Securities Market
http://www.rtsnet.ru/	Russian Trading System
http://www.skate.ru/	Russian Financial Market
http://www.naufor.ru/	National Association of Stock Market Founders
http://www.gov.ru/	Russian Government

ESTLAND

http://www.zzz.ee/estonia/	Window to Estonia
http://www.vm.ee/	Estonian Ministry of Foreign Affairs
http://www.ee/epbe/	Bank of Estonia
http://www.eia.ee/	Estonian Investment Agency
http://www.fin.ee/	Ministry of Finance
http://www.eea.ee/	Estonian Privatisation Agency
http://www.mineco.ee/	Ministry of Economic Affairs
http://www.depo.ee/	Estonian Central Depository for Securities Ltd
http://www.customs.ee/	Estonian Customs
http://www.ee/ETC/	Estonian Trade Council
http://www.koda.ee/	Estonian Chamber of Commerce and Industry

LETTLAND

http://saule.saeima.lanet.lv/	Saeima of the Republic of Latvia (Parlamentet)
http://www.mfa.gov.lv/	Latvian Ministry for Foreign Affairs
http://www.bank.lv/	Bank of Latvia
http://www.latib.org.lv/	Investment Bank of Latvia
http://www.lda.gov.lv/	Latvian Development Agency
http://sun.lcc.org.lv/	Latvian Chamber of Commerce and Industry

LITAUEN

http://www.online.lt/	Lithuania-On-Line
http://rc.lrs.lt/	Seimas of the Republic of Lithuania (Parlamentet)
http://www.urm.lt/	Ministry for Foreign Affairs
http://www.finmin.lt/	Ministry of Finance
http://www.cust.lt/	Lithuanian Customs
http://www.tm.lt/	Legal services of Ministry of Justice
http://www.LDA.lt/	Lithuanian Development Agency
http://www.lbank.lt/	Bank of Lithuania
http://www.lpa.nerisena.lt/	Lithuanian State Privatisation Agency
http://www1.omnitel.net/kppar/	Chamber of Commerce Industry and Handicrafts of Kaunas
http://www.lbg.lt/	Lithuanian Business Guide

POLEN

http://www.paiz.gov.pl/	Agency for Foreign Investment
http://www.kprm.gov.pl/	Prime Minister’s Office
http://www.sejm.gov.pl/	Sejm (Parlamentet)
http://www.KIG.PL/	Polish Chamber of Commerce Polish Customs

SVERIGE

http://www.almi.se/	ALMI-Företagspartner
http://www.ekn.se/	EKN
http://www.isa.se/	Invest in Sweden Agency (ISA)
http://www.kommers.se/	Kommerskollegium
http://www.riksdagen.se/	Riksdagen
http://www.rsv.se/	Riksskatteverket
http://www.sb.gov.se/	Regeringen
http://www.si.se/	Svenska Institutet
http://www.sida.se/	Sida
http://www.swedfund.se/	Swedfund
http://www.swedishtrade.se/	Exportrådet
http://www.tullverket.se/	Tullverket
http://www.handelskammaren.com/	Sydsvenska Handelskammaren
http://www.chamber.se/	Stockholms Handelskammare
http://www.smelink.se/	SME-link
http://www.north.cci.se/	Norrbottens Handelskammare
http://www.east.cci.se/	Östsvenska Handelskammaren
http://www.west.cci.se/	Västsvenska Handelskammaren
http://www.balticinstitute.se/	Östersjöinstitutet Karlskrona

DIVERSE ORGANISATIONER, LÄNKPLATSER M.M

http://www.baltinfo.org/	The Baltic Sea States Support Group
http://www.ballad.org/	BALLAD, Forum for Networking in the Baltic Sea Region
http://www.baltic-region.net/	BALLERINA, Baltic Sea region on- line environmental information resources for Internet access
http://www.ihk.de/kiel/bcca/bccalist.htm ,	BCCA, Baltic Sea Chamber of Commerce
http://www.interdevelopment.fi/	The Baltic Sea Business Network/Fair Business
http://www.cbss-commissioner.org	CBSS Commissioner
http://www.helcom.fi/	HELCOM (Helsinki Commission)
http://www.arf.dk/bsssc/	BSSSC, Baltic Sea States Subregional Co-operation
http://www.btc.se/	BTC, Baltic Sea Tourism Commission
http://www.ee/baltic21/	Baltic 21
http://www.hiiumaa.ee/b7/	Baltic Seven Islands
http://www.balticring.com/	Baltic Ring
http://www.ubc.net/	UBC (The Union of the Baltic Cities)
http://www.eurofaculty.lv/	EuroFaculty
http://www.balticsea.net/	Baltic Sea Alliance, BSA
http://www.itek.norut.no/barent/	Barents Information System
http://www.ebrd.com/	EBRD, European Bank for Reconstruction and Development
http://www.eib.org/	EIB, European Investment Bank

Underlagsmaterial

Som angivits i inledningen av betänkandet har kommittén utnyttjat en hel del information som hämtats via Internet. Bilaga 2 "Webbadresser", utgör därför till viss mån också en källförteckning. Framför allt har information och rapporter av olika slag från organ inom EU hämtas via Internet.

Följande är en förteckning över visst övrigt underlagsmaterial.

Handel och investeringar i Östersjöregionen - en "nygammal" svensk tillväxtnöjlighet, Carl Fredriksson, Näringsdepartementet; Struktursekretariatets Aktuellt om näringspolitik och ekonomi, nr 3, 1995.

Rapport från möte med Östersjörådets ekonomiska arbetsgrupp i Helsingfors den 15 - 16 oktober 1996, Generall tullstyrelsen 1996.

Border Crossing problems in the Baltic Sea area, BCCA oktober 1996.

The Stockholm Declaration on Growth and Development in the Baltic Sea Region, Baltic Sea Business Summit, Stockholm April 24-25th 1996.

Vem gör vad i samarbete med Central- och Östeuropa?, Utrikesdepartementet, 1996.

Agenda 2000, European Commission "C. Summary and Conclusions", "Reinforcing the Pre-Accession Strategy", July 15th, 1997.

Att utveckla ett grannlandssamarbete - en utvärdering av Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa, Ds 1997:75, Utrikesdepartementet.

Baltic Investment Programme 1992 - 1999, Nordic Council of Ministers, Helsingfors April, 1997.

Barriers to Goods Transport between east and west, Federal Ministry of Transport of Germany; Ministry of Transport and Communications of Finland, January 1997.

Corruption And Good Governance, Discussion paper 3, United Nations Development Programme, 1997

Customs Report for Central and Eastern Europe, DHL Worldwide Express, November 1997.

Ett utvidgat europeiskt område med Frihet, Säkerhet och Rättvisa, Betänkande av kommittén om EU:s utvidgning - konsekvenser för samarbetet i rättsliga och inrikes frågor; SOU 1997:159 Justitiedepartementet, oktober 1997.

EBRDs Transition Report 1997, Summary, EBRD 1997

Enkät bland svenska företag om marknadsbedömning och handelshinder i Östra Europa, Sydsvenska Handelskammaren oktober 1997.

Exportrådets (Handelskontor motsv.) enkäter 1997 bland svenska företag i S:t Petersburg, Estland, Lettland, Litauen och Polen. Exportrådet olika tillfällen under 1997.

Second Baltic Customs Conference, European Commission, Baltic Sea Customs Conference in Tallin 5-6th June, 1997.

Sverige, EU och handelspolitiken inför 2000-talet, Regeringens skrivelse 1996/97:71, 3 mars 1997.

Sverige och Östersjöregionen, Eurofutures, Carl Fredriksson, 1997.

Svensk Projektexport - en kraftsamling; Sammanfattning av Finansteknikgruppens arbete; okt. 96 - okt. 97.

SUMMARY OF PROBLEMS REGISTERED BY SWEDISH COMPANIES (Questionnaire on trade Barriers in CEE countries 1996), Industriförbundet januari 1997, Hans Ekdahl.

UNICE Interim report on obstacles and horizontal barriers to trade and investments in CEECs, UNICE 21 april 1997.

The Trade Barriers in the Barent Euro-Artic Region, Working Group on Economic Cooperation of the Barents Euro-Artic Council, 1998.

Facts and Figures The Baltic Sea Region, Swedbank, EuroFutures, January 1998.

Sveriges stöd till EU-integration i Central- och Östeuropa; Utrikesdepartementet och Sida, januari 1998.

The Baltic Sea Region, Invest in Sweden Agency, 1998.

Staten och exportfinansieringen, Betänkande från utredningen om det statsstödda exportfinansieringssystemet, m.m.: SOU 1998:23; Närings- och handelsdepartementet.

Stöd till mindre företags marknadssatsningar i Östersjöområdet, Ds 1998:12, Närings- och handelsdepartementet, Bo Marking.

Barriers to Foreign Direct Investments in the Baltic Sea Region, Inkeri Hirvensalo, Colin Hazley. January 1998.

Protection of Property Rights in the Baltic Sea Region, Reality or Potemkin Villages? By Professor Kaj Hobér, Uppsala University.

The Economic Situation in the Baltic Sea Region; The Stockholm Chamber of Commerce; 1998.

Transport in the Baltic Sea Region, Perspectives for the Economies in Transition, by Hans Böhme, Claus-Friedrich Laaser, Henning Sichelschmidt, Rüdiger Soltwedel, The Kiel Institute of World Economics; 1998.

Memorandum on conditions for Growth and Development in the Baltic Sea Region, Baltic Sea Business Summit 18-19 January 1998.

Förkortningar

Förkortning:	Förklaring:
ATA-carnet	ATA-carneten är en förenklad tullhandling som grundas på den s.k. ATA-konventionen. Används främst för varor som skall visas på mässor eller likande.
BAC	Baltic Advisory Council
BCCA	Baltic Sea Chamber of Commerce Association. Sammanslutning av handelskammare inom Östersjöregionen.
BEAC	Barents Euro-Artic Council. Barentsrådet
BIL	Baltiska Investeringslåneprogrammet
BSBS	Baltic Sea Business Summit
CBSS	Council of the Baltic Sea States, CBSS. Östersjöstaternas råd
EBRD	Europeiska Återuppbyggnads- och Utvecklingsbanken
EDI	Electronic Data Interchange
EIB	Europeiska Investeringsbanken
EKN	Exportkreditnämnden

ETLA	Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, The Research Institute of the Finnish Economy
IFC	International Finance Corporation
IMF	International Monetary Found. Internationella Valutafonden
IT	Informationsteknik
KFB	Kommunikationsforskningsberedningen
MIL	Miljöinvesteringslån
NIB	Nordiska Investeringsbanken
NOPEF	Nordiska Exportprojektffonden
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
Phare	Pologne et Hongrie: Aide à la Reconstruction Economique
PIL	Projektinvesteringslån
PSA	EU:s Partnerskaps- och samarbetsavtal med Ryssland.
SAD	Single Administrative Document. EU:s "Enhetsdokument" för tulländamål.
SEK	Svensk Exportkredit eller i tillämpliga fall, svenska kronor.
SI	Svenska Institutet

SIDA	Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete
SLIM	Simpler Legislation for the Internal Market EU-projekt för förenklingar av regelverken.
Tacis	Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States. EU:s program för stöd till länderna i det forna Sovjetunionen
TIR	Transports Internationaux Routiers. Grundas på en FN-konvention om transitering av varor med internationella vägtransporter.
WTO	World Trade Organisation
WCO	World Customs Organisation

Redovisning av vissa myndigheter och organisationer m.m. med anknytning till Östersjöregionen

1 Bilateral svenska insatser i Ryssland, de baltiska länderna och Polen

1.1 Allmänt

Det svenska stödet till Central- och Östeuropa omfattar totalt drygt 1,1 miljarder kr varje år. Drygt 800 miljoner är stöd som Sverige svarar för, resten går via EU:s stödprogram Phare¹ och Tacis². Den största delen av biståndet förmedlas av Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida), men även Utrikesdepartementet och Svenska Institutet (SI) förmedlar stöd.

Regeringen överlämnade till riksdagen i mitten av mars 1998 proposition 1997/98:70 Att utveckla ett grannlandssamarbete - Sveriges utvecklingssamarbete med Central- och Östeuropa år 1999-2001. I propositionen föreslås ett fortsatt program för Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa för åren 1999-2001.

Regeringen föreslår fyra huvudmål för utvecklingssamarbetet:

- att främja en säkerhetsgemenskap,
- att fördjupa demokratins kultur,
- att stödja en socialt hållbar ekonomisk omvandling,
- att stödja en miljömässigt hållbar utveckling.

Ett jämställdhetsperspektiv skall prägla hela samarbetet.

¹ Pologne et Hongrie: Aide à la Reconstruction Economique

² Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States

I propositionen anges fyra punkter som, givet att det finns en efterfrågan från berörda länder, bör styra valet av de sektorer inom vilka Sverige bör koncentrera sina insatser.

- Utvecklingssamarbetet skall inriktas på sådana områden som underlättar Estlands, Lettlands, Litauens och Polens medlemskap i EU samt vidare integrera Ryssland och Ukraina i europeiska samarbetsstrukturer.
- Utvecklingssamarbetet skall inriktas på sådana sektorer inom vilka Sverige har komparativa fördelar, dvs. där den svenska resursbasen har särskild efterfrågad kompetens.
- Stödet skall koordineras med EU och andra finansiärer.
- Utvecklingssamarbetet skall inriktas på sådana sektorer som är av särskild betydelse för den regionala utvecklingen i Östersjö- och Barentsområdena.

1.2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)

Sida hanterar huvuddelen av det bilaterala samarbetet med länderna i Central- och Östeuropa. Sidas verksamhet spänner över ett brett fält. Insatserna omfattar allt från institutionellt stöd på det ekonomiska och sociala området och näringslivsfrämjande insatser till demokratistöd och miljöinvesteringar och insatser för ökad kärnsäkerhet. Inom Sida handläggs samarbetsinsatserna i Central- och Östeuropa av en särskild avdelning, Sida-Öst. Den årliga budgeten för östsamarbetet uppgår till omkring 500 milj. kronor.

Genom Sidas StartÖst-program erbjuds en finansieringsmöjlighet för svenska småföretag som startar affärsprojekt i Lettland, Litauen, Ryssland eller Ukraina tillsammans med ett lokalt företag. Lånen avser riskavlyft och delfinansiering av utbildning och ut-rustning vid projektstarten. Målet är att snabbt få igång en produktiv verksamhet i mottagarländerna samt bidra till en

effektiv över-föring av kunskap och kompetens till företagen i de aktuella länderna.

Programmet *Advantage Balticum* vänder sig till företag i de baltiska länderna och syftar till att öka exporten från de baltiska staterna till Sverige. Baltiska företag ges bland annat möjlighet att delta på svenska affärsmässor.

Sida har även getts ett särskilt uppdrag att bereda ett antal större energi- och miljöprojekt som delfinansieras av den s.k. Östersjömiljarden. Sida har på regeringens uppdrag tagit fram underlag till landstrategier för utvecklingssamarbetet och har också utarbetat underlag för sektorstrategier, t.ex. på demokrati- och miljöområdet.

1.3 Svenska Institutet

Svenska institutet (SI) är en myndighet som har till uppgift att sprida kunskap om Sverige i utlandet och att svara för utbyte med andra länder inom kultur, utbildning, forskning och samhällsliv. Verksamheten har under senare år allt mer inriktats på samarbetet med Central- och Östeuropa. Ungefär två tredjedelar av den totala budgeten går till insatser i denna region. SI arbetar med kontaktskapande insatser genom expertutbyte och seminarier samt med språkpedagogisk kompetens såsom undervisning i svenska språket.

En stor del av SI:s samarbete med Central- och Östeuropa sker i form av kortare studiebesök av experter eller seminarier. Inom utbildnings- och forskningsutbytet lämnar SI bidrag dels till samarbetsprojekt mellan svenska universitet och högskolor och deras motsvarigheter i samarbetsländerna, dels ges stipendier till individuellt sökande studenter och forskare. Stödet till akademiskt och kulturellt samarbete har förstärkts kraftigt genom regeringens uppdrag att administrera två nya omfattande stipendieprogram inom utbildningsområdet på drygt 200 miljoner kronor, Visbyprogrammet och Östersjöstipendierna, vilka är avsedda för samarbete med närområdet.

1.4 Östersjömiljarden

För att lyfta fram Östersjöregionens betydelse för tillväxt och sysselsättning i Sverige beviljade riksdagen 1996 ett anslag på en miljard kronor. Medlen skall under en treårsperiod användas för att stärka samarbete och utveckling kring Östersjön, bland annat genom projekt inom områdena energi, miljö, infrastruktur, livsmedel och kunskapsöverföring. Den s.k. Östersjömiljarden kompletterar det reguljära samarbetet framför allt genom att ge större utrymme för stöd till investeringar. Ansvaret för dessa medel överfördes i december 1997 från Statsrådsberedningen till Närings- och handelsdepartementet.

Bland de beslutade anslagen kan nämnas de s.k. Visbystipendierna (120 milj.kr), katastrofprogram i samband med översvämningarna i Polen (50 milj.kr.) samt modernisering av ett mejeri och en demonstrationsfarm i S:t Petersburg (33 milj.kr.). Förhandlingar pågår med ryska myndigheter om stöd till energiprojekt i NV Ryssland och till utbyggnad av avlopps- och vattenreningsystem i Kaliningrad. Vidare planeras energiprojekt i Lettland och Litauen. Ett särskilt program för stöd till mindre svenska företags satsningar i Östersjöområdet har utformats och är för närvarande under remissbehandling.

Östersjömiljarden är i huvudsak "intecknad". En eventuell fortsättning av verksamheten kommer enligt vad som erfarits att beslutas i anslutning till regeringens vårproposition i april 1998.

2 Inom ramen för EU

2.1 Allmänt

Sedan 1989 då omvandlingen i Östeuropa inleddes har EU spelat en viktig roll för att stödja utvecklingen i regionen. Detta har skett genom följande åtgärder:

- Beviljande av tullförmåner för dessa stater.
- Undertecknande av associationsavtal (Europaavtal) med de baltiska länderna och Polen samt partnerskaps- och samarbetsavtal med Ryssland.
- Stöd i form av lån och krediter genom Europeiska Utvecklingsbanken (EBRD) och Europeiska Investeringsbanken (EIB).
- Samordning av stödet från väst.
- Utvecklingssamarbete genom Phare och Tacis-programmen.

De sk. Europaavtalen är tillsammans med EU-kommissionens riktlinjer i Agenda 2000 och de s.k. Köpenhamnskriterierna grundläggande för EU:s framtida anpassningsstöd till de länder som ansöker om medlemskap i EU. Vid Europeiska rådets möte i Köpenhamn i juni 1993 fastslogs förutsättningarna för medlemskap, (Köpenhamnskriterierna). Dessa är att:

- landet har institutioner som har uppnått sådan stabilitet att de garanterar demokrati, rättssäkerhet, mänskliga rättigheter och respekt för och skydd av minoriteter,

- det finns en fungerande marknadsekonomi samt en förmåga inom kandidatländerna att hantera konkurrenstryck och marknadskrafter inom unionen,
- landet kan påta sig de skyldigheter som följer med ett medlemskap och ansluta sig till målen för den politiska, ekonomiska och monetära unionen.

Programmet "Agenda 2000" har tagits fram av Europeiska kommissionen i enlighet med det uppdrag som gavs vid Europeiska rådets möte i december 1995. Det innehåller yttranden om de enskilda kandidatländernas ansökningar och förslag till hur utvidgningsprocessen skall genomföras. Vidare görs en mer detaljerad analys av EU:s finansiella system efter år 2000 med hänsyn till att EU då kan vara utvidgad med nya medlemsstater.

Förmedlemskapsstrategin koncentreras till två centrala delar av förberedelserna:

- Förstärkning av institutionell och administrativ kapacitet i kandidatländerna. Här avses bl.a. utbildning av specialister för lagstiftning, tullväsen, offentliga räkenskaper och budgetkontroll, miljö, statistik och energi.
- Anpassning av ländernas näringsliv till EU:s krav och normer samt att utveckla infrastrukturen. Här avses bl.a. miljö och arbetsmiljö, transporter, kärnsäkerhet och företagsutveckling.

Med utgångspunkt från EU-kommissionens länderyttranden har EU tagit fram ett antal prioriteringar som kräver åtgärder för att avhjälpa brister och svagheter i kandidatländerna. Detta instrument, de s.k. Partnerskapen med var och ett av kandidatländerna, kommer tillsammans med de nationella programmen att ligga till grund för den fortsatta anpassningsprocessen.

EU:s finansiella bistånd kommer att kanaliseras genom Phare-programmet. En förstärkning föreslås - från nuvarande 1,2 miljar-

der ecu per år till 1,5 miljarder ecu. Från år 2000, då nya finansiella ramar för hela EU börjar gälla, tillkommer två nya finansieringskällor, ett särskilt jordbruksstöd (0,5 miljarder ecu per år) och ett regionalpolitiskt stöd (1 miljard ecu per år). Alla tre delarna (totalt 3 miljarder ecu per år, ca. 26 miljarder kronor) ska fördelas i enlighet med de prioriteringar som lagts fast i de s.k. Partnerskapen för medlemskap.

Europeiska Unionens samarbets- och partnerskapsavtal (PSA) med Ryssland är grunden för EU:s stöd för att främja den demokratiska och ekonomiska reformprocessen i Ryssland. Avtalet trädde kraft den 1 december 1997. Avtalet utgör en viktig plattform för ett ökat ekonomiskt samarbete. Vid det första mötet den 27 januari 1998 i samarbetsrådet mellan EU och Ryssland antogs en gemensam arbetsplan för 1998.

Av arbetsplanen framgår bl.a. att särskild uppmärksamhet skall ägnas åt lagstiftningsfrågor samt tullprocedurer och tullsamarbete

2.2 Phare-programmet

Europeiska unionen inledde sitt utvecklingssamarbete med insatser riktade till Polen och Ungern, ett faktum som lever kvar i programets namn, Phare (Pologne et Hongrie: Aide à la Reconstruction Economique). Detta program har utvidgats till att gälla alla de centraleuropeiska och baltiska länderna, flera av staterna inom före detta Jugoslavien samt Albanien.

Phare-programmet syftar till att underlätta för länderna i Öst- och Centraleuropa att på sikt kunna bli medlemmar i Europeiska Unionen. Genom Phare ställer EU medel till förfogande för att stödja den ekonomiska reformprocessen och demokratiseringssträvandena.

Stödet är avsett att fortgå till dess att länderna nått en nivå där de är redo att ta på sig de förpliktelser som ett medlemskap i EU innebär. Offentliga och privata icke kommersiella organisationer har genom EU:s Phare-program möjlighet att bidra till den viktiga kunskapsöverföringen till Öst- och Centraleuropa. Till Phare-

programmet avsätts årligen ett belopp i storleksordningen 1,5 miljarder ecu.

Enligt Phares nya riktlinjer från 1998 skall dessa medel gå till två prioriterade områden. Minst 30 procent skall gå till åtgärder som syftar till att stärka förvaltningen i kandidatländerna. Med detta menas i princip stöd till de myndigheter som är ansvariga för att genomföra EU:s regelverk. Det andra prioriterade området gäller investeringar som skall leda till att kandidatländerna och deras företag klarar konkurrensen på den inre marknaden när de blir EU-medlemmar. Detta stöd skall uppgå till maximalt 70 procent. I huvudsak skall endast åtgärder finansieras som är direkt nödvändiga för att ett kandidatland skall klara medlemskapskraven i enlighet med Partnerskapen.

2.3 Tacis-programmet

Tacis-programmet (Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States), är EU:s program för stöd till länderna i det forna Sovjetunionen, dvs. Ryssland, Armenien, Vitryssland, Georgien, Kazakstan, Kirgizstan, Moldavien, Tadjikistan, Turkmenistan, Azerbadjan, Ukraina, Uzbekistan samt till Mongoliet.

Programmet syftar till att främja de forna planekonomiernas omvandling till marknadsekonomier. Det sker huvudsakligen genom kunskapsöverföring i form av rådgivning och tekniskt bistånd. Tacis kan också i vissa fall - bl.a. infrastrukturprojekt i samband med gränsövergångar - omfatta visst stöd till investeringar. Privata företag i OSS-området erhåller inte något direkt stöd genom Tacis. Anslaget till de olika länderna baseras på folkmängd och BNP, men också på mer svårbedömda kriterier som ländernas reformvilja. Ryska federationen är det överlägset största mottagarlandet.

De sektorer som hittills fått stöd från Tacis är omstrukturering av statliga företag och utveckling av den privata sektorn, jordbruket, infrastruktur, dvs. energi, telekommunikationer och transporter, kärnkraftssäkerhet och miljöskydd, reformering av statsförvaltningen, social service och utbildning. Tacis skall vara efter-

frågestyrt. Mottagarländerna utformar sina önskemål genom lokala koordineringsenheter, så kallade Coordinating Units, som leds av mottagarlandets regering med assistans från västeuropeiska experter. Men till skillnad från Phare så vilar ansvaret för upphandlingarna på EU-kommissionen. För Tacisprogrammet avsätts årligen drygt 500 miljoner ecu.

3 Regionala samarbetsorgan

3.1 Östersjöstaternas råd, CBSS

Östersjöstaternas råd (Council of the Baltic Sea States, CBSS) utgör ett forum för att främja och fördjupa Östersjösamarbetet. Rådet bildades på danskt och tyskt initiativ år 1992 för koordinering och erfarenhetsutbyte om bland annat mellanfolkligt samarbete, demokratiuppbyggnad, ekonomisk utveckling och miljö. Rådet utgör en naturlig punkt för att driva gemensamma frågor inom Östersjöregionen. Genom ländernas samverkan kan regionala lösningar vad gäller t.ex. infrastruktur, miljö och energi utvecklas.

Rådet har en unik sammansättning genom att dess medlemskrets omfattar fyra EU-medlemmar (Sverige, Finland, Danmark och Tyskland), två EES-medlemmar (Norge och Island), fyra länder som söker medlemskap i EU (Polen, Estland, Lettland och Litauen), ett land med partnerskapsavtal med EU (Ryssland) samt Europeiska kommissionen. Detta ger stora möjligheter att främja regional samverkan och motverka nya skiljelinjer i Europa. Rådet är utrikesministrarnas samarbetsorgan, som möts i en årlig session. Mellan sessionerna sköts rådet av en ämbetsmannakommitté och tre arbetsgrupper inom områdena ekonomiskt samarbete, demokrati och kärnsäkerhet.

Sverige bidrar bl.a. till Östersjöstaternas råds gemensamma projekt EuroFaculty. EuroFaculty är ett projekt för reformering av universiteten i de tre baltiska länderna och Kaliningrad avseende juridik, ekonomi och statskunskap. Dessa områden är viktiga även för medlemskapsförberedelserna och ländernas närmare relationer med EU. Det svenska stödet till Handelshögskolan och den planerade Juristhögskolan i Riga utgör också Sveriges bidrag till EuroFaculty.

3.2 Barentsrådet, BEAC

Barentsrådet (Barents Euro Arctic Council, BEAC) består av utrikesministrarna i de fem nordiska länderna och Ryska Federationen samt en representant för Europeiska kommissionen. Frankrike, Italien, Japan, Kanada, Nederländerna, Polen, Storbritannien, Tyskland och USA är observatörer. Samtidigt som Barentsrådet, bildades ett regionråd bestående av landshövdingarna eller motsvarande i Nordland, Troms och Finnmark i Norge, Norrbotten i Sverige, Lappland i Finland samt Murmansk, Archangelsk och Karelen i Ryssland. I januari 1998 tillkom Västerbotten i Sverige och Uleåborg i Finland.

Inom Barentsrådet har bl.a. arbetats med att initiera vissa prioriterade infrastrukturprojekt, att minska handelshinder, att utarbeta en handlingsplan för energieffektivisering samt att öka insatserna att förbättra miljön, särskilt beträffande nukleärt avfall, och kärnsäkerhet samt att främja de mellanfolkliga kontakterna. Dessa frågor fortsätter att vara av central betydelse för regionens utveckling. Framstegen hittills har huvudsakligen varit i form av utvecklande av mellanfolkliga kontakter och mindre projekt på olika områden.

En omfattande kartläggning av handelshindren i regionen har gjorts och nyligen presenterats i rapporten "Trade Barriers in the Barents Euro-Arctic Region. Rapporten har utarbetats under svenskt ordförandeskap i Barentsrådets ekonomiska arbetsgrupp och i samverkan med "Euroarctic Chamber of Commerce" i Norrbotten.

4 Näringslivsorganisationer m.fl.

4.1 *Baltic Advisory Council, BAC*

På initiativ av EU-kommissionen bildades inom Östersjöstaternas råd (CBSS), 1997 Baltic Advisory Council (BAC). BAC består av representanter från näringslivsorganisationer från samtliga Östersjöstater (inklusive Norge och Island).

Gruppens uppgift är att förmedla synpunkter från näringslivet i regionen till i första hand arbetsgruppen för ekonomiska frågor inom CBSS. Huvuddelen av representanterna kommer från olika handelskammare. BAC har därför en mycket nära koppling till samarbetsorganisationen för handelskammare i Östersjöregionen (BCCA). BAC har inte några ekonomiska resurser och håller inte några regelbundna möten men har i olika sammanhang inom ramen för samarbetet inom CBSS bidragit med synpunkter och förslag, senast vid regeringschefsmötet i Riga januari 1998.

4.2 *Baltic Sea Chambers of Commerce Association, BCCA*

Baltic Sea Chambers of Commerce Association, BCCA, är en nätverksorganisation med 52 industri- och handelskammare i Östersjöländerna som medlemmar. Totalt har dessa handelskammare ca 400 000 medlemsföretag. Organisationen bildades formellt 1992 i Rostock, men handelskamrarna arbetade med Östersjöfrågorna också tidigare.

BCCA fungerar som talesman för näringslivet i den samlade Östersjöregionen och har bl.a. regelbunden kontakt med Östersjöstaternas råd (CBSS) och såväl nationella som regionala politiker, liksom tjänstemän och politiker inom Europeiska gemenskapens institutioner. Detta arbete sker bl.a. genom framtagande av policydokument, kartläggning och övervakning av flaskhalsar och hindrande regler i Östersjöhandeln, arrangemang av seminarier

och konferenser och samtal med ansvariga myndigheter och politiker. Utgångspunkten för engagemanget är att skapa goda villkor för privat företagande. Bl.a. har BCCA sedan starten verkat för ökat engagemang från EU:s sida för Östersjöregionen.

BCCA är också ett nätverk för handelskamrarnas kommersiella verksamhet. Kanslifunktion finns vid Industri- och Handelskammaren i Kiel, vars VD också är president för organisationen. BCCA har bl.a. tagit fram investeringsguider med bl.a. lagverk avseende olika marknader i Östersjöregionen. Dessa används av såväl handelskammare som enskilda företag. En elektronisk databas med handelskamrarnas medlemsföretag (BASIN) tas för närvarande fram.

4.3 Handelskammare

Tillsammans med och vid sidan av BCCA engagerar sig också enskilda handelskammare i Östersjöområdena. De näringspolitiska initiativen sker dock med få undantag gemensamt under BCCA.

Industri- och handelskamrarna i Östersjöregionen har olika struktur, men liknande uppgifter. De är dock samtliga fristående organisationer och styrs av sina respektive medlemsföretag. Huvudsakligen arbetar man med regional utveckling och handels- och näringspolitik och med kommersiell rådgivning och utbildning främst avseende olika handelsrelaterade frågor, import/export, tull- och frihandelsbestämmelser, handelsprocedurer, marknadsinformation m.m. Samtliga handelskammare finansieras helt av näringslivet. Danmark, Estland och Lettland har en sammanhållen nationell handelskammare, de övriga har regionala upptagningsområden. Flertalet svenska handelskammare har kommersiell rådgivning avseende Östersjöregionen eller Östeuropa.

Sydsvenska Handelskammaren är den enda svenska handelskammaren med egen personal i utlandet. För närvarande finns ett kontor i Vilnius. Övriga marknader hanteras genom inhyrd representation. Inom en särskild Östhandelsavdelning finns också egen expertis på bl.a. Polen. Handelskammaren har bedrivit en rad

projekt såsom Scania Baltic Corps vilket finansierades av bl.a. Sida.

Bland övriga kan nämnas Västsvenska Handelskammaren och Östsvenska Handelskammaren som har särskild personal för Östersjöfrågor med fast placering i Sverige. Stockholms handelskammare har en s.k. S:t Petersburg-desk i Stockholm och Industri- och Handelskammaren i S:t Petersburg har motsvarande funktion i Stockholm. Flera svenska handelskammare har också varit engagerade i projektet Swedish Baltic Corps där svensk expertis har satts in i företag i de baltiska republikerna.

De nordligaste handelskamrarna har bildat en särskild organisation, Euroarctic Chamber of Commerce, för sitt samarbete mellan norra Sverige, norra Finland, Nordnorge och Murmanskregionen.

De tyska handelskamrarna har också egen representation i Östersjöregionen. Industri- och Handelskammaren i Kiel har kontor i Koszalin och Gdansk medan Handelskammaren i Hamburg har kontor i Kaliningrad och S:t Petersburg. Det Danske Handelskammer har ingen egen extern representation, men har ett flertal experter i Köpenhamn som bl.a. arbetar genom ett nätverk av företagsledare i Östeuropa, som utbildas i Danmark. De finska handelskamrarna arbetar främst med S:t Petersburg och de baltiska republikerna.

Genom dessa aktiviteter har handelskamrarna, förutom sin funktion som företrädare för sina medlemsföretag, också egen praktisk erfarenhet av att arbeta på Östersjömarknaderna.

Nämnas kan också att Svensk-Polska handelskammaren, med kansli i Stockholm, aktivt stödjer polska exportföretag och förmedlar kontakter, råd och information mellan ländernas företag.

4.4 Baltic Sea Business Summit, BSBS

Framstående företagsledare i Östersjöområdet samlades i januari 1998 till Baltic Sea Business Summit (BSBS 98). Stockholms Handelskammare förberedde och genomförde mötet, som var en fortsättning på det möte i april 1996 som resulterade i den s.k. Stockholmsdeklarationen.

Inom ramen för BSBS 98 togs, dokumentet "Memorandum on Conditions for Growth and Development" fram, och undertecknades av de sexton företagsledarna. Dokumentet, som innehåller ett stort antal förslag till åtgärder för att främja handel och investeringar i regionen, överlämnades vid regeringschefsmötet i Riga 22-23 januari 1998. Från företagsledarna understryks en mycket stor utvecklingspotential i regionen förutsatt att alla regeringar målmedvetet arbetar för att skapa ett gott näringslivsklimat i sina länder. Främst framhölls vikten av väl fungerande rättsliga system. Mot denna bakgrund ger nämnda dokument inom några områden en samlad syn från näringslivet inom hela Östersjöregionen.

I samband med detta arbete publicerade Stockholms Handelskammare inom ramen för förberedelserna inför BSBS 98 följande tre studier, som är avsedda att vara underlag för politiska prioriteringar och en grund för vidare förslag från näringslivet inom regionen. Studierna avser förhållandena Estland, Lettland, Litauen, Polen samt Ryssland

1. "Protection of Property Rights - Potemkin Villages or Reality" av professor Kaj Hobér vid Mannheimer Swartling i Moskva.
2. "Barriers to Foreign Direct Investments" utarbetad av ETLA (The Research Institute of the Finnish Economy) i Helsingfors
3. "Transport in the Baltic Sea Region" framtagen av Institut für Weltwirtschaft i Kiel

4.5 Industriförbundet

Industriförbundet är den svenska industrins samarbetsorganisation med 17 branschföreningar anslutna till förbundet och genom dessa cirka 7000 medlemsföretag. Även industrinära kunskaps- och serviceföretag är medlemmar i Industriförbundet. Förbundets främsta uppgift är att främja industriell verksamhet i Sverige genom:

- Lobbying för att påverka politiska beslut
- Opinionsbildning för ett bättre industriklimat

- Utbildning av politiker om näringslivets villkor
- Främjande av industrinära kunskaps- och serviceföretag
- Förmedling av information och kunskap till företagen

Industriförbundet bedriver även information om lagstiftning och myndighetsfrågor av betydelse för medlemsföretagen, dels genom kontakter med massmedia och politiker, dels till medlemsföretagen. Detta sker delvis i samarbete med andra näringslivsorganisationer. Förbundet arrangerar också i viss utsträckning seminarier och studieresor på olika teman.

Industriförbundet bevakar bland annat handelsrelaterade frågor, såsom EU:s yttre handelsregim, utvecklingen inom WTO inklusive Rysslands och Kinas inträde, tillträdesvillkor på viktigare exportmarknader, tekniska handelshinder, investeringsskydd samt exportkreditfrågor och tulladministration. Förbundets målsättning är ökad frihandel och undanröjande av handelshinder såväl inom som utanför EU. En viktig fråga är EU:s östutvidgning och den ekonomiska integrationen mellan Väst- och Östeuropa, inklusive Ryssland och Ukraina. Förbundet har en särskild referensgrupp för frågor som rör Central- och Östeuropa.

Industriförbundet fungerar även som kansli åt Sveriges Allmänna Exportförening, som tillsammans med staten är huvudman för Exportrådet, och där tillvaratar exportföretagens intressen. Exportföreningen stöder även utlandshandelskamrarnas verksamhet.

4.6 Svensk Handel

Svensk Handel bildades hösten 1997 genom en sammanläggning av organisationerna Grossistförbundet, Handelsarbetsgivarna och Köpmannaförbundet och har idag ca 20.000 medlemsföretag. Man erbjuder medlemsföretagen rådgivning och information framför allt inom närings- och handelspolitik, juridik och arbetsgivarfrågor. Även andra frågor, som elektronisk handel och miljö, har fått växande betydelse.

Svensk Handel bevakar den internationella handeln och ger information och vägledning till importörer. Medlemsföretagen får service rörande bl.a. import- och tullbestämmelser, handelspolitiska frågor, landinformation och affärskontakter. Svensk Handel assisterar även importörer och köpmän i kontakter med utlandet. Kansliet för Svensk-Polska handelskammaren finns inom Svensk Handel/Importrådet.

Svensk handel, tidigare främst genom Köpmannaförbundet och Grossistförbundet, har bl.a. medverkat med att bygga upp motsvarande organisationer, anordna konferenser och seminarier och utbildningsinsatser inom Östersjöregionen. Svensk Handel planerar ytterligare insatser för kunskapsöverföring och kompetenshöjning hos näringslivsorganisationer och företag i de baltiska länderna, Polen och Ryssland.

5 Offentligt stöd för handel

5.1 *Exportrådet*

Exportrådets verksamhet grundar sig på ett avtal mellan staten och Sveriges allmänna exportförening. Verksamheten koncentreras till de två kärnverksamheterna exportservice och exportutveckling. Exportrådets affärsidé är: "Vi gör det enklare för svenska företag att göra affärer utomlands".

Exportrådet har 210 medarbetare på 46 kontor i 35 länder över hela världen. De hjälper företagen på plats, ute på marknaden. Dessutom samarbetar man med svenska ambassader och handelskammare i ytterligare 101 länder.

Huvuddelen av verksamheten ägnas åt exportutveckling, genom en omfattande konsultverksamhet. Genom exportservice erbjuds framförallt små och medelstora företag kostnadsfri information om förutsättningar på olika marknader, exportstrategier och

affärstips. Exportrådet står vidare till tjänst med det som kan vara svårt att klara av om företaget inte fysiskt finns på plats på en utlandsmarknad.

Exportrådet arbetar idag med en rad IT-projekt. Hemsidan som sjösattes förra året består idag av över 1000 sidor och antalet besökare ökar stadigt med 30 procent i månaden. Genom ett länkbibliotek kan svenska exportörer snabbt hitta exportrelaterad information via Internet. Exportråden deltar också i projektet "SME-LINK" för att få de mindre och medelstora företagen att i större utsträckning använda IT som ett redskap för att öka sin konkurrenskraft.

Idag finns Exportcentrum, som är resultatet av ett samarbete mellan Exportrådet, ALMI Företagspartner och Handelskamrarna, i 17 av Sveriges 23 län. Ett trainee-program bedrivs i samarbete med ett antal stora exportföretag samt Utrikesdepartementet och Wallenbergstiftelsen.

Bland de tjänster som erbjuds på konsultbas kan nämnas:

- Handlingsprogram för företagens export. Programmet innebär en grundlig analys av företagets exportförutsättningar.
- Exportchef-att-hyra. Svenska företag har sedan flera år haft möjlighet att under en begränsad tid och till en rimlig kostnad hyra en erfaren exportchef av Exportrådet. Detta kan delvis finansieras ur Exportrådets anslag.
- Erfaren exportsäljare – Team Export, delfinansieras av AMS.
- Unga Exportsäljare, kan delfinansieras av Länsarbetsnämnden.
- Unga Exportassistenter, kan delfinansieras av Länsarbetsnämnden.

5.2 Exportcentrum

Exportcentrum är resultatet av ett nära samarbete mellan Exportrådet, ALMI-Företagspartner och den lokala handelskammaren och finns idag på 17 platser i 16 av Sveriges län. Till Exportcentrum kan alla svenska företag vända sig för att få information,

service och rådgivning i alla frågor som rör export och internationalisering. Här kommer företagen också i kontakt med Exportrådets exportkonsulter. Exportcentrum utgör en kontakt- och resurspunkt för företagen som får samlad information på ett och samma ställe. Dessutom fungerar Exportcentrum som en plattform för regional samverkan.

5.3 ALMI-Företagspartner AB

ALMI-Företagspartner AB bildades 1994 efter ett riksdagsbeslut om en ny organisation för att främja utvecklingen av mindre företag som kan och vill växa och se till att fler nya livskraftiga företag kan starta. Det sker genom en kombination av affärsstrategisk rådgivning, kompetensutveckling och finansiering. ALMI arbetar på uppdrag av staten, landstingen och vissa kommuner. ALMI-koncernen består av 22 regionala dotterbolag och ett moderbolag. De regionala bolagen finns i varje län, totalt på 40 platser.

ALMI har en rad olika utvecklingsprogram anpassade för företagets situation och ambitioner. Det kan handla om affärsstrategi, tillväxtmöjligheter, marknadsförutsättningar i Sverige och utomlands, miljö- och kvalitetsprogram med mera. Man har resurser att - i kombination med andra utvecklingsinsatser i företaget - erbjuda anpassade finansieringslösningar genom en egen lånefond och tillsammans med banker.

ALMI ser mer till företagets affärsidé och vilja att växa än till reala tillgångar och har lägre krav på formell säkerhet och kompletterar på så sätt bankerna. En finansiering innebär alltid en bedömning av affärsidé och förmåga till förverkligande och ALMI kopplar finansieringsbesluten till kompetenshöjande insatser i företaget.

5.4 Övrigt

Intresset i Sverige för att på olika sätt stödja länderna i Central- och Östeuropa, framför allt i de baltiska länderna, har varit stort under det senaste decenniet.

Betydande handelsfrämjande insatser sker dessutom inom ramen för det samarbete som äger rum genom länsstyrelserna, landstingen och kommunerna med vänorter och vänregioner på andra sidan Östersjön.

Ett omfattande länsstyrelsesamarbete mellan svenska län och motsvarigheter i de baltiska staterna förekommer. Medel om cirka 5 miljoner kronor årligen har anvisats av Sida. Västmanlands län har haft samordningsansvar för insatserna i Estland, Östergötlands län för Lettland och dåvarande Kristianstads län för Litauen. Samarbetet gäller kunskapsöverföring på områden som näringsliv, miljö, lantbruk, bebyggelse, förvaltning, turism och civil beredskap.

Länsstyrelserna har sedan budgetåret 1994/95 haft särskilda anslag som bl.a. har kunnat användas för småföretagsstöd och för den s.k. konsultchecken. För år 1998 har dessa speciella program arbetats in i det vanliga länsanslaget. Småföretagsstödet har i viss mån utnyttjats för marknadssatsningar på export. Konsultcheckarna har använts för externa konsultinsatser, främst för verksamhet inom Sverige men också vid marknadssatsningar i Östersjöregionen. Länsstyrelserna har tillsammans med NUTEK byggt upp en organisation för att administrera de nya stödformerna.

6 Finansiella organ och kreditinstitut

6.1 *Exportkreditnämnden, EKN*

Exportkreditnämnden (EKN) är en statlig myndighet som skall främja svensk export genom att erbjuda garantier som skyddar mot risken att göra förluster vid affärer utomlands, i praktiken som ett försäkringsbolag. Dessutom kan EKN-garantin användas som säkerhet för lån vid finansiering av en affär.

EKN garanterar export av varor, tjänster, anläggningar och entreprenadarbeten. Man kan även garantera konsulttjänster, leasing, risker vid ställande av vissa säkerheter (kontraktsgarantier) samt bankers finansieringar och bekräftade rembursor. EKN försäkrar också svenska företags investeringar och lagerhållning i utlandet. Den vanligaste garantin täcker risken för utebliven betalning, fordringsförlust. Även risker under tillverkningstiden, t.ex. att köparen häver avtalet helt eller delvis eller att genomförandet avbryts under en längre period, kan garanteras.

Regeringen beslutade hösten 1996 om förändringar av den särskilda garantiramen för Baltikum och Ryssland med flera länder, den s.k. Baltramen. Under denna särskilda ram på två miljarder kronor kan EKN utfärda garantier för export till/ investeringar i östra Europa. Garantigivningen avser Estland, Lettland, Litauen och Ryssland. Den kan också avse Kazakstan, Ukraina och Vitryssland varvid det vid exportkreditgarantigivning för kredittider över ett år ställs krav på samfinansiering med internationell finansinstitution. Den övergripande målsättningen är att garantigivningen skall bidra till att utveckla näringsliv och infrastruktur i berörda länder. Den skall också bidra till ett varaktigt samarbete mellan de berörda länderna och svenska företag.

Garantier beviljas företag som bedöms ha de resurser och den kompetens och uthållighet som krävs för att en affär skall utvecklas framgångsrikt. En bedömning görs av köparens möjlig-

heter att genomföra affären och stå för sina åtaganden liksom av affärens långsiktiga marknadsförutsättningar.

Garantier kan, enligt regeringens beslut, beviljas för olika typer av affärsupplägg, inklusive s.k. projektrisker, dvs. affärer där återbetalning av krediten säkras av de inkomster ett projekt genererar. Riskdelning med för EKN acceptabel part eftersträvas, t.ex. lokala banker. Särskild hänsyn tas till om en affär är samfinansierad med internationella finansiella institutioner eller annat finansieringsorgan, t.ex. de lokala investeringsbankerna. Säkerheter som kan förbättra riskbilden, t.ex. bankgarantier och motköpsåtaganden, eftersträvas.

Garantier ges i första hand för affärer med ett högsta förlustbelopp om högst 100 miljoner kronor. Högre belopp kan dock komma ifråga när särskilda skäl föreligger. Garanti lämnas endast för varor och tjänster som enligt EKNs ursprungsregler klassificeras som svenska.

Tyngdpunkten i en fortsatt garantigivning bedöms förskjutas mot affärer avseende Ryssland. Garantigivning avseende de baltiska länderna bör i ökad utsträckning kunna hanteras inom ramen för EKNs normala system.

6.2 Svensk Exportkredit, SEK

Svensk Exportkredit (SEK) ägs till hälften av vardera svenska staten och affärsbankerna. Verksamheten som bedrivs på kommersiella villkor, består i att främja svensk export genom att tillhandahålla konkurrenskraftig finansiering. SEK har åtagit sig att, på uppdrag av svenska staten, administrera statsstödda Exportkrediter. Exportkreditnämndens (EKN) garantier är avgörande för SEK:s möjligheter att finna finansieringslösningar som främjar svensk export.

SEK:s kommersiella kreditgivning till Baltikum och Ryssland började 1993 som ett resultat av den av regeringen beslutade introduktionen av den särskilda garantiramen för Baltikum och Ryssland, som administreras av EKN. Den vanligaste kreditformen har varit s.k. "bank-till-köpare-krediter". Köparna har varit antingen

helt baltiskt ägda företag eller företag med även svenska ägarintressen. Affärerna har enligt EKN:s krav företrädesvis varit affärer där återbetalning skulle säkras av intäkter som genererats av den garanterade affären, s.k. projektaffärer.

I slutet av år 1996 ändrades riktlinjerna för den särskilda exportkreditgarantiramen för Baltikum och Ryssland med flera länder. Den indikativa beloppsgränsen per affär höjdes från 50 till 100 miljoner kronor och betydelsen av valutaintjäning och samfinansiering blev inte lika framträdande som tidigare. EKN:s helhetsbedömning av en affär blev istället avgörande för om garanti skall lämnas, dvs. man fokuserade på den övergripande återbetalningsförmågan och lönsamheten i affären.

Kreditavtal tecknas normalt mellan en bank och låntagaren. Krediten garanteras ofta av EKN, exportören och/eller en bank. Banken överlåter det tecknade kreditavtalet och rättigheterna under EKN-garantin till SEK som finansierar krediten. Banken fungerar under lånetiden som agent för SEK.

6.3 Swedfund

Swedfund International AB är ett av staten helägt aktiebolag vars huvuduppgift är att genom riskkapital tillsammans med svenska företag i samriskprojekt medverka till överföring av svenskt näringslivskunnande till bland annat länder i Central- och Östeuropa för att främja den industriella och ekonomiska utvecklingen i dessa länder. Swedfunds roll är också att främja ökad svensk affärsverksamhet i samarbetsländerna och att verka som katalysator för svenska tillväxtföretags internationalisering. Stöd kan ges i form av aktiekapital och lån för utveckling av bärkraftiga företag.

Swedfund har utbetalat närmare 240 miljoner kronor till ett tjugotal företag i Estland, Lettland, Litauen, Polen, Ryssland, Tjeckien och Ungern. Företagen är verksamma i en rad olika branscher, såsom läkemedel, papper, flygbolag, sågverk, skogsbruksmaskiner, textilindustri, telekommunikation och television.

Efter ett regeringsbeslut i september 1995 avsattes 240 miljoner kronor för riskkapitalinvesteringar i affärsbanker i de baltiska länderna. Medlen hämtades från vad som initialt avsattes till stöd för de baltiska valutorna. Avsikten var att svenska investeringar skulle hjälpa till att stabilisera kreditmarknaden, som präglats av bankkriser. Verksamheten bedrivs genom Swedfund Financial Markets AB (SFM) ett helägt dotterbolag till Swedfund International AB. SFM har som strategi att långsiktigt förvalta sitt aktieinnehav, med avsikt att sälja när kapitalmarknaderna har uppnått en sådan mognadsgrad och likviditet att lokala intressen kan ta över aktieposterna. SFM:s insatser skall bidra till att återställa förtroendet för de lokala bankerna. SFM påverkar affärsbankernas verksamhet, inriktning och etik främst genom de styrelseposter SFM innehar och investeringarna har i flera fall haft en stabiliserande inverkan på bankerna.

6.4 Nordiska investeringsbanken (NIB)

Nordiska investeringsbanken (NIB) ägs av de fem nordiska länderna och har som huvuduppgift att finansiera privata och offentliga projekt. Förutom utlåning inom Norden finansierar NIB internationella projekt. Banken ger då lån till projekt som stödjer den ekonomiska utvecklingen i Nordens närområden samt till investeringar i olika delar av världen som är av ömsesidigt intresse för mottagarlandet och för Norden. NIB lämnar vidare garantier för projekt som uppfyller bankens villkor.

Den långivning från NIB som kan komma Central- och Östeuropa till del har tre komponenter. Den första komponenten är bankens projektinvesteringsslån (PIL), som ges till länder med tillfredsställande kreditvärdighet. Det är långfristiga lån som företrädesvis lämnas till låntagarlandets regering eller en offentlig finansinstitution. PIL-lån kan dock beviljas även utan statsgaranti, i första hand till infrastrukturinvesteringar i den privata sektorn.

Den andra komponenten utgörs av särskilda investeringsslån för projekt i de baltiska länderna. Härunder återfinns de baltiska investeringsslån (BIL), som är en del i de nordiska ländernas

baltiska investeringsprogram. Medlen kanaliseras främst genom de nationella baltiska investeringsbankerna för lån till små och medelstora företag.

Den tredje komponenten i NIB:s utlåning till Central- och Östeuropa utgörs av de miljöinvesteringslån (MIL) som NIB från början av 1997 lämnar till offentliga miljöprojekt i nordvästra Ryssland och i Östersjöområdet.

6.5 Baltiska Investeringsprogrammet

Det baltiska investeringsprogrammet har till syfte att främja framväxten av små och medelstora företag i de tre baltiska länderna. Programmet administreras av EBRD, NIB och Nordiska projektexportfonden (NOPEF). I en första fas, 1992–1995, omfattade programmet totalt cirka 105 miljoner ecu i form av tekniskt stöd, riskkapitalsatsningar och lån. En särskilt viktig komponent var upprättandet av en investeringsbank i varje baltiskt land. I den andra fasen, 1995–1999, som innefattade ytterligare medel om cirka 70 miljoner ecu, har såväl det tekniska som det finansiella stödet differentierats. Bland annat har satsningen på specialiserade riskkapitalfonder utvidgats. BIP har haft katalytisk effekt genom att EBRD ställt upp med egna medel och genom att länder utanför Norden, främst Tyskland, lämnat ytterligare bidrag. Programmet, som är en av de största nordiska gemensamma satsningarna i de baltiska länderna och som spelat en viktig roll som igångsättningsstöd, kommer inte att förlängas ytterligare. I såväl Estland som Lettland har de nationella investeringsbankerna nyligen fått en ändrad ägarstruktur som är ett tecken på att deras uppgifter gradvis breddats. En diskussion om formerna för avveckling av programmet kommer att inledas efter en utvärdering av BIP under 1998.

6.6 Internationella valutafonden

Internationella valutafonden (IMF) spelar en viktig roll för länderna i Central- och Östeuropa. Behovet av utländska lån var stort när utrikeshandeln omdirigerades mot väst, den subventionerade

energiimporten upphörde och importen från väst ökade. Detta satte betalningsbalansen under tryck i ett läge då det var svårt för länderna att låna på den internationella kapitalmarknaden.

Under perioden januari 1990 - juli 1997 uppgick de totala utfästelserna från IMF till de berörda länderna till 41 miljarder US-dollar. Kombinationen av villkorat betalningsbalansstöd och rådgivning påskyndar ländernas ekonomiska omvandling. De villkor som knyts till lånen sänder vidare positiva signaler till kapitalmarknaden och investerare om reformviljan i länderna.

Medan IMF:s roll som rådgivare även fortsättningsvis är mycket betydelsefull för samtliga länder i regionen, är dess roll som finansiär med direkta bidrag till policyutformningen i enskilda länder viktigast för de länder som befinner sig i ett tidigt skede av omvandlingsprocessen. De mer avancerade länderna lånar nu på den internationella kapitalmarknaden. För närområdet innebär detta att IMF:s utlåning fortfarande fyller en funktion i Ryssland och Ukraina, medan IMF mer fungerar som rådgivare avseende utformningen av reformpolitiken i övriga länder.

6.7 Världsbanken

Världsbanken (IBRD) spelar en viktig roll genom sitt stöd till genomförande av strukturella reformer i Central- och Östeuropa, såväl genom råd som långivning. Totalt har banken under perioden 1992 till 1997 beviljat lån om 23,6 miljarder US-dollar till regionen. Världsbanken har prioriterat institutionsbyggande och strukturreformer för att främja den privata sektorn och övergången till marknadsekonomi, vilket inneburit privatisering av näringslivet, modernisering och rehabilitering av infrastrukturen, förbättrade sociala skyddsnet inklusive pensionsreformer samt åtgärder inom miljöområdet. Världsbanken betraktar dessa prioriterade områden som relevanta för sin verksamhet också under de närmaste åren.

Banken ingår tillsammans med EIB, EBRD och EU-kommissionen i en arbetsgrupp som syftar till att ta fram en strategi för institutionernas rollfördelning och samarbete i kandidatländerna i

samband med EU-utvidgningen, bland annat vad gäller samfinansiering av projekt.

Sverige samfinansierar ett antal projekt i Central- och Östeuropa med Världsbanken, främst inom energi- och miljöområdet, men även inom den sociala sektorn. Sverige finansierar vidare en fond för upphandling av svenska eller lokala konsulter för korttidsuppdrag i anslutning till Världsbanksprojekt. Fonden, som administreras av banken, fylldes på senast i juni 1997 med 16 miljoner kronor och totalt uppgår det svenska bidraget till 70 miljoner kronor. Sverige har också delfinansierat en konsultfond för den sociala sektorn i de baltiska länderna med tre miljoner kronor. Förhandlingar pågår för närvarande med det internationella finansieringsbolaget (IFC) om en påfyllnad av den konsultfond för små och medelstora företag, främst i de baltiska länderna, som Sverige tidigare finansierat.

6.8 Europeiska återuppbyggnads- och utvecklingsbanken, EBRD

Europeiska återuppbyggnads- och utvecklingsbanken (EBRD) bildades 1991 för att underlätta övergången till öppna, marknadsorienterade ekonomier och främja privata initiativ i de länder i Central- och Östeuropa som utvecklas i riktning mot flerpartisystem, demokrati och pluralism.

Banken är idag aktiv i 26 länder i Central- och Östeuropa och har en årlig utlåning på omkring 2,5 miljarder ecu. Verksamheten är inriktad på lån, riskkapitalinvesteringar och garantier i främst den privata sektorn, men även den offentliga sektorn inkluderas.

Utvecklandet av mottagarländernas finansiella sektor och infrastrukturella investeringar tillmäts stor betydelse och dominerar bankens utlåning. Vid EBRD:s årsmöte i Sofia 1996 fattades beslut om att fördubbla bankens kapital till 20 miljarder ecu. Skälet till kapitalhöjningen var att den ursprungliga kapitalstorleken förväntades utgöra en restriktion för verksamheten redan vid slutet av år 1997. Genom kapitalhöjningen kan EBRD öka sin utlåning och intensifiera insatserna i regionen. EBRD:s utfästelser

uppgick 1997 till totalt 9 miljarder ecu och förväntas uppgå till 14-15 miljarder ecu år 2001. EBRD har utarbetat en s.k. gradueringspolicy, dvs. utfasning av EBRD:s insatser i de mottagarländer som nått längst i en omvandling till marknadsekonomi. I takt med att de enskilda länderna utvecklas mot mer fullfjädrade marknadsekonomier skall en utfasning ske kontinuerligt och automatiskt när dessa kriterier tillämpas. Inget av EBRD:s mottagarländer är emellertid aktuella för en sådan process de närmaste åren. De omfattande investeringar som den förestående EU-utvidgningen fordrar gör att EBRD fortsatt kommer att vara en viktig finansiär i kandidatländerna.

6.9 Europeiska investeringsbanken, EIB

Europeiska investeringsbanken (EIB) är EU:s finansinstitut för långsiktiga investeringar som främjar integration, utveckling och tillväxt i både medlemsländerna och i flertalet av de länder med vilka EU har samarbetsavtal. Cirka tio procent av den totala utlåningen går till länder utanför EU. EIB:s verksamhet i Central- och Östeuropa inskränker sig till Phareländerna. Den samlade utlåningen mellan 1990 och 1996 uppgår till 5,8 miljarder ecu. För tidsperioden 1997-2000 uppgår EIB:s utlåningsmandat till cirka 3,5 miljarder ecu. Därutöver har en särskild lånefacilitet om ytterligare 3,5 miljarder ecu upprättats för ansökarländerna.

Den största delen av EIB:s utlåning finansierar infrastrukturella projekt. En relativt stor andel går även till ramkrediter och industriprojekt. Framöver kommer miljöprojekt att ges särskild prioritet som en del i förberedelserna för ländernas medlemskap.

Europeiska investeringsfonden är en till huvuddelen gemenskapsägd institution som inrättades 1994. Fonden har hittills främst varit inriktad på investeringar i medlemsländerna men kommer att få ökande betydelse för finansiering av infrastrukturprojekt i kandidatländerna, och i synnerhet de som gemenskapen kommer att inleda förhandlingar med.

Som en av de största och viktigaste finansiärerna av projekt i området har EIB uppnått omfattande sektoriell och landspecifik kompetens. Tillsammans med Sida har EIB varit med att finansiera modernisering och renovering av vattenreningsystemet i Riga.

7 Exempel på övriga aktörer

7.1 Östersjöinstitutet

Östersjöinstitutet som är en oberoende svensk stiftelse för Östersjösamarbete grundades 1992 och finns i Karlskrona. Institutet är ett centrum för information om samarbetet i Östersjöregionen och en plattform för olika projekt.

Stiftelsens ändamål är att – såsom ett nationellt och internationellt forum för främst länderna kring Östersjön – främja samarbete inom områden som kulturutbyte, demokrati, utveckling och förbättring av kommunikationer, infrastruktur och miljöfrågor samt främja handel och ekonomiskt samarbete mellan Östersjöländerna.

Östersjöinstitutet har bl.a. initierat ett omfattande IT-baserat projekt som är ett oberoende forum för nätverksarbete inom Östersjöområdet. Avsikten är att det skall bli den viktigaste länken i institutets informationsverksamhet. Man administrerar

Nordpraktik Sydost som är en del av det större

Nordpraktikprogrammet. Programmet ger yngre anställda från Lettland, Litauen och Kalinin-grad möjlighet att praktisera i svenska företag. Praktiken kombineras med språkundervisning och föreläsningar i ekonomi, samhälle och kultur.

Östersjöinstitutet administrerar också projektet "New managers for Russia", som är finansierat av Sida. Det initierades i samband med president Jeltsins statsbesök i Stockholm i december 1997 och ger yngre anställda från ryska företag möjlighet att praktisera i svenska företag.

7.2 Östekonomiska institutet

Stiftelsen Östekonomiska Institutet (ÖEI) grundades 1989 av staten och sex av de största företagen i Sverige. Stiftelsens syfte var att främja kunskaper i Sverige om de ekonomiska förhållandena i Sovjetunionen och övriga Östeuropa. Ett nytt avtal slöts 1994 med staten samt åtta svenska företag. Staten förbinder sig genom det nya avtalet att stödja institutets verksamhet fram till 30 juni 1999.

Verksamheten är främst inriktad på avancerad forskning om omställningsprocessen i Östeuropa. Ett mål är att förbättra statistiken i länderna och ÖEI leder flera internationella forskningsprojekt som bland annat syftar till att utveckla databaser för företagsbeteende i Ryssland samt andra länder i Central- och Östeuropa.

ÖEI har ett tiotal fast anställda internationella forskare från bland annat Tyskland, Ungern och USA, samt tar regelbundet emot gästforskare från olika länder i Central- och Östeuropa. Institutet arbetar nära flera ledande utbildningsinstitutioner och forskningsinstitut i regionen, i synnerhet i Ryssland och i de baltiska staterna. Det fyller också en viktig funktion genom att informera näringsliv och myndigheter i Sverige om den aktuella utvecklingen i Östeuropa, genom bland annat seminarier och rapporter.

Med början år 1998 leder institutet ett internationellt konsortium som driver RECEP, (Russian-European Centre for Economic Policy), ett institut för ekonomisk forskning och rådgivning i Moskva. RECEP är ett av de största enskilda projekten inom ramen för EU:s Tacisprogram.

7.3 Invest in Sweden Agency (ISA)

Delegationen för utländska investeringar i Sverige, Invest in Sweden Agency, ISA, startade sin verksamhet 1996 och är den centrala myndigheten för investeringsfrämjande åtgärder. På vissa av de prioriterade utlandsmarknaderna skall ISA bedriva verksamhet genom egen utlandsrepresentation. Verksamheten finansieras dels från anslag, dels med bidrag från s.k. partners i projekt-

verksamheten. De övergripande målen för ISA:s verksamhet är att utländska företag genomför nyinvesteringar och nyetableringar i Sverige samt samverkar med svenska företag i landet.

ISA har bland annat genomfört studier och analyser av marknaderna i Östersjöregionen. Senast presenterade i rapporten "Invest i the Baltic Sea Region".